

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 35.

Onsdagen den 4 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 nästlidna maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 281, angående anslag till bostadshus för postverkets räkning i Boden;
nr 287, angående disposition för visst ändamål av det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till avlöningar vid statens veterinärbakteriologiska anstalt; och

nr 291, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande älgavgifter.

Dessa propositioner hänvisades genast, propositionen nr 281 till statsutskottet samt propositionerna nr 287 och 291 till jordbruksutskottet.

§ 3.

Herr *Lundell* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 263, med förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940.

Denna motion remitterades genast till bevillningsutskottet.

§ 4.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr von Seth till mig framställt följande fråga:

*Svar på
interpellation.*

Kommer Kungl. Maj:t att inom den närmaste tiden tillmötesgå den begäran om inrättande av ett permanent utrednings- och propagandaorgan med uppgift att följa befolkningsfrågans utveckling, som den stora deputationen framförde den 4 april?

Den deputation, som återopas av herr von Seth, hemställde, att Kungl. Maj:t ville vidtaga erforderliga mått och steg för tillskapande snarast möjligt av ett permanent organ med uppgift dels att, på grundvalen av sakkunniga observationer, framlägga sådana förslag, som befolkningsläget kräver, dels att bedriva upplysningsverksamhet i befolkningsfrågan.

Åtgärder i syfte att hindra en tillbakagång av Sveriges befolkningstal äro även enligt min mening av utomordentlig vikt. Det är därför självklart, att statsmakterna med största uppmärksamhet måste följa utvecklingen på detta område. Såsom deputationen den 4 april understrukt, är behovet av åtgär-

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 35.

Svar på interpellation. (Forts.)

der i syfte att stimulera födelsetalet i vårt land påtagligt. Eftersom för närvarande de fruktsamma åldrarna äro relativt talrika men inom en relativt kort period stå inför en minskning, är uppenbarligen också skyndsamhet av nöden.

I anledning av de framställningar i detta ämne, som från skilda håll riktats till regeringen, har regeringen för avsikt att föreslå tillkallandet av ett antal experter, som kunna ägna erforderlig tid åt studier och undersökningar av befolkningsfrågans olika sidor. Dessa experter böra få i uppdrag att samla material till befolkningsfrågans belysning och planlägga en populär och objektiv upplysningsverksamhet rörande de samhällsproblem, som uppstå vid en minskning av befolkningen, att granska de uppslag, som från skilda håll kommit eller kunna komma till lösning av med befolkningsfrågan sammanhängande spörsmål samt att närmare fixera de uppgifter, som lämpligen böra handhas av en mera permanent institution.

Härefter yttrade:

Herr von Seth: Herr talman! Till hans excellens herr statsministern anholder jag att få framföra mitt tack för svaret.

Vid slutet av 1930-talet hade vi inom vårt land en obetydlig uppgång i födelsetalen, men detta har under den senaste tiden förbytts i en skrämmande nedgång av antalet födelser. Man kan nu säkerligen utan överdrift säga, att nativitetskrisen ånyo kommit att intaga en central plats i den offentliga diskussionen. Statistiska beräkningar ha visat, att födelsetalet alltsedan år 1925 understigit dem, som erfordras för att vi på lång sikt skola kunna uppehålla Sveriges folkmängd vid dess nuvarande antal. Lågt räknat behövs det ett födelsetal av ungefär 120,000 årligen för folkstammens bevarande. Till följd av krigets återverkningar har födelsernas antal under 1940, och speciellt under andra halvåret 1940, gått ned till cirka 95,000. I den händelse frukt-samheten i fortsättningen skall förbliva lika låg, kommer det svenska folket inom en generation att minskas med omkring 30 procent och på två generationer till ungefär hälften. Om storstädernas småfamiljssystem dessutom — vilket tendensen pekar åt — skall komma att bli normgivande även på landsbygden, kommer denna folkminskning att gå ändå mycket hastigare.

Befolkningskommissionens vidlyftiga utredningsarbete resulterade ju i, att en hel del förslag framkommo, och att dessa förslag också förverkligades. Men födelsetalets utveckling visar obönhörligt, att de hittills vidtagna åtgärderna icke ha medfört önskat resultat.

Det är därför tydligt, att vi ha kommit till en sådan tidpunkt, att kraftiga åtgärder snarast måste vidtagas, om den hotande katastrofen skall kunna av-värjas. Och om en räddning undan den hotande folköden skall vara möjlig, så måste man beakta, att detta måste ske, medan ett relativt stort antal kvinnor befinner sig i fruktsamhetsåldern. För närvarande ha vi ett relativt stort antal kvinnor i dessa åldrar, men därefter sjunka de på ett sådant sätt, att det praktiskt taget gör befolkningsfrågan löslig, om icke en ändring kommer till stånd inom mycket, mycket kort tid.

De ödesdigra verkningarna av denna befolkningsminskning kunna icke nog kraftigt framhållas. Om den nedåtgående tendensen icke brytes, kommer vår svenska folkstam att förtvina. Uppkomsten av ett befolkningsvacuum, icke minst i ett land som vårt med stora naturtillgångar, frestar alltid till makt-politiska ingripanden från andra håll, och genom folkets sammankrympning utsättes följaktligen Sveriges frihet och oberoende även på detta håll för en obestridlig fara.

Svar på interpellation. (Forts.)

Men även om självständigheten skulle kunna bevaras, så kommer den låga fruktsamheten att i längden leda till en invandring och en infiltration av främmande element i stor skala, varigenom vår kulturtradition, vår rätts- och samhällsordning löpa fara att inifrån frätas sönder och förintas.

Som ett uttryck för den stigande oro för befolkningsfrågans utveckling, som uppstått inom vårt land, har ju först och främst till Kungl. Maj:t överlämnats denna petition av den 4 april. Dessutom har diskussionen varit mycket livlig på olika områden under den senare tiden. Det har bildats föreningarna »Svenska nationalföreningen för folkvård» och »Svenska familjevärnet». Men utan kraftiga åtgärder från statsmakternas sida förmå givetvis dessa föreningar ingenting.

Av hans excellens herr statsministerns svar framgår, att regeringen ämnar inrätta ett offentligt permanent organ, som omnämnts i denna petition av den 4 april i år. Det är givetvis till ytterlighet svårt, för att ej säga omöjligt, att skissera upp något program. Den person är högst önskvärd i detta land, som skulle kunna göra detta. Men för min ringa del skulle jag vilja påpeka, att de åtgärder, som statsmakterna måste vidtaga, måste vara en förening av propaganda och ekonomisk hjälp. Svenska folket måste upplysas om värdet av att ha barn, först och främst det ideella och etiska värdet men lika mycket det värde, som ligger i att det måste finnas produktiva grupper i samhället, som skola kunna försörja de gamla och de sjuka.

Det är tyvärr icke länge sedan de barnrika familjerna inom vårt land sågos över axeln. Och staten själv har många gånger, icke minst genom sin skattepolitik, ingalunda uppmuntrat till äktenskaps ingående. När två makar sätta bo exempelvis och de sammanlagda inkomsterna beskattas, blir skatten för de äkta makarna högre än när de båda voro kvar i ungarstämmandet. Jag skall icke fördjupa mig i de många områden, där staten ingalunda uppmuntrat. Men jag kan ju bara erinra om en sådan liten sak som den, att när ett hjone-lag skall bildas, är finansministern framme och lägger icke bara omsättningsskatt utan även lyxskatt på förlovnings- och vigselringar.

Det är emellertid nödvändigt, att alla goda krafter inom nationen samverka för att försöka lösa denna fråga. Först och främst måste medborgarna ha den vetskapen, att ekonomiska lättnader beredas dem, som sätta barn till världen. Befolkningspolitiken måste därför för framtiden bli sådan, att ett utjämnande av barnkostnaderna mellan barnrika och barnfattiga familjer äger rum, så att de barnfattiga hjälpa till att bära de barnrikas bördor. Det får icke, som en talare uttryckt sig i en av dessa diskussioner, löna sig längre att vara barnlös.

Det är ett till ytterlighet svårt problem, som här upprullas: aborternas stigande antal, skilsmässorna, hemmens upplösning etc. är beklämmande. Man kan givetvis endast komma till rätta med detta problem genom att det sker en allvarlig och djupgående sinnesändring hos vårt svenska folk, som kan råda bot på detta. Men det är under alla förhållanden oundgängligen nödvändigt, att statsmakterna upptaga problemet i hela dess vidd till förnyad omprövning och efter fastställande av det mål, vartill den svenska befolkningspolitiken bör syfta, utan dröjsmål genomföra ett sådant program för en aktiv befolkningspolitik.

Herr talman! Samlingsregeringen har här en mycket stor inrikespolitisk uppgift. Liksom vi under de yttre händelsernas tryck nu under kriget under samlingsregeringen varit mäktiga till en uppslutning kring våra nationella värden, borde det nu också i befolkningsfrågan bliva en trängande uppgift för samlingsregeringen att över partierna lösa denna vårt folks viktigaste livsfråga.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Paulsen**: Herr talman! Det har talats och skrivits mycket om dessa ting under de senare åren. Man har även från statsmakternas sida gjort åtskilligt för att få människorna att öka barnantalet, men hittills har det icke lyckats. Det hela synes mig vara fruktlöst, och varför? Jo, enligt min mening helt enkelt därför, att människorna ha övergivit forna tiders gudstro. I min barndom — ni tycker kanske, att det ligger så långt tillbaka i tiden, trodde de vuxna människorna, att det var vår Herres vilja, att människorna skulle sätta så många barn till världen som möjligt; den som icke gjorde det drabbades av vår Herres straff. Var det en eller annan, som sökte hålla nere barnantalet, och det hände den människan något, sade man: »Där ser man, det är vår Herres straffdom, som går ut över dessa; de få lida under detta livet, och när de gå ut ur detta, komma de aldrig att bli saliga på den andra sidan.»

Emellertid började man bland de mera välplacerade människorna att minska barnantalet. Det hade man hållit på med länge. Och andra klasser, bönder och arbetare, sågo, att det ändå gick dem väl. Man började undra: kan det gå dem väl i den här världen, så kan det väl gå dem väl på hinsidan också. Varför skola dessa människor ha det så bra, som ha ett litet barnantal att försörja? Det går dem ju på alla sätt bra. — Man började apa efter dem, och så småningom försvann tron på vår Herres straffdom för att de icke hade så många barn de kunde, d. v. s. barn vartannat år, så länge kvinnorna kunde föda.

Så snart tron försvann, var det icke mycket mera att göra åt saken. Sedan kunna vi gärna lova människorna guld och gröna skogar, vi kunna lova dem större inkomster, bättre bostäder och billigare skatter. Det är väldigt bra i och för sig för dessa människor, som få del därav; det är icke tu tal om den saken. Vi må gärna hålla på detta. Men det kommer aldrig — det är jag fullständigt övertygad om — att leda till det mål, som man syftar till. Man må gärna sätta till kommittéer, göra uttalanden och skriva i tidningarna. Man må gärna bilda sammanslutningar. Men den enskilda människan följer sin egen ingivelse och skaffar de barn till världen, som man anser sig ha råd att föda och giva en redlig uppfostran. Ni må göra vad ni vill: det lyckas aldrig!

I detta anförande instämde herrar *Hansson* i Rubbestad och *Staxäng*.

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Nog har jag under min långa riksdagstid fått lyssna till många instämmanden men näppeligen till något instämmande, som har mera överraskat mig än herr Hanssons i Rubbestad med hr Paulsen. Jag har haft den uppfattningen — jag har kanske misstagit mig — att han har tillhört en konservativt schartauansk religiös uppfattning. Och när den talare, med vilken herr Hansson i Rubbestad instämde, nämnde om att den gamla uppfattningen om gudsdomen och om fruktan för vår Herre försvunnit, var tonen i herr Paulsens anförande den, att nu kunde man göra vad man ville, så skulle ändå denna hejdlösa barnbegränsning fortgå. Jag undrar om det icke ändå var i förhastande, när herr Hansson i Rubbestad instämde. Ty en så rationalistisk uppfattning som den som här kom till synes tror jag ändå inte, att herr Hansson har.

Men det fanns i alla fall något att taga fasta på i herr Paulsens anförande. Det var detta, att det är materialismen, som i alltför hög grad behärskar nutidens människor. Jag skulle kunna ställa den frågan till kammarens ledamöter, om icke den innersta orsaken till den vedermöda, som nu övergår världen, till det världskrig, som rasar, ändå är det fruktansvärda grepp, som materialismen tagit över människorna och som gör, att om en medmänniska står i vägen för den materiella lystnaden, skall hon knuffas undan, och om en nation står i vägen, skall den slås ned. Om icke den materiella lystnaden tillfredsställes inom

Svar på interpellation. (Forts.)

den inkomstgräns, som är min, därest jag till utgifterna för familjen eller för mig och min maka eller kanske min enskilda persons underhåll lägger underhållet och kostnaden för en större familj, då segrar materialismen; ergo begränsar jag familjen för att kunna leva så nöjsamt som möjligt.

Ligger icke däri den innersta orsaken till det nuvarande förhållandet med katastrofalt låga födelsetal? Men då man utsäger detta och stämplar detta efter förtjänst, har man därmed icke utsagt, att varje barnbegränsning skulle vara ett utslag av brist på ansvarskänsla. Men man måste likväl samtidigt säga ifrån, att den nuvarande stora barnbegränsningen är ett utslag av bristande ansvarskänsla — fastän varenda en försvarar sin handling med uttalandet, att han icke kunnat taga på sitt ansvar att sätta flera barn till världen. För att taga ett drastiskt exempel kan jag nämna, vad en mycket förmögen man med mycket stor och säkrad inkomst sade mig: Ja, min maka skulle gärna vilja ha flera barn, men jag har icke kunnat taga på mitt ansvar — detta var omkring 1930 — att sätta flera barn till världen, sådan världen för närvarande ser ut och sådana utsikterna för framtiden äro.

Jag nämner detta därför att jag velat utsäga, att kanske icke i den utsträckning, som vi tro och tala om, blott kvinnorna äro anledningen till att för närvarande födelsetalet är så ringa och barnbegränsningen så stor, *utan männen ha lika stor skuld*. Männen vilja leva gott och undandraga sig det sannerligen icke ringa arbete, möda och ansvar, som det medför att ha större familjer. Det är framför allt männens brist på ansvar inför den handling, som naturligt skulle sätta barn till världen, där männen ofta draga sig ifrån ansvaret och lämna kvinnan åt sitt öde och som har till påföljd, att hon söker dessa brottsliga hjälpare, som finnas och vilka hjälpa henne att bli kvitt följderna av den handling, som eljest skulle resultera i ett barn. Kvinnans ansvar är stort i det fallet. Men mannens, som lämnar henne åt sitt öde, är ofantligt mycket större.

Jag skulle vilja tillägga, att om männen i hemmet och äktenskapet bemötte maken och modern med större förståelse och större vilja till hjälp än som stundom kommer till synes, skulle icke makans och moderns ovillighet att föda barn vara så stor, som nu ofta är fallet.

Jag medger gärna — och jag saknar kanske icke alldeles personlig erfarenhet därom — att den större familjen nu innebär en helt annan kostnad och uppostring än i ett tidigare skede, då kraven på livet voro mindre och då de unga i stort sett försörjde sig själva, sedan de hade slutat hos skolläraren och prästen eller, inom de välsituerade familjerna, avlagt studentexamen, då i regel den unges framtid var tryggad. Men äro nu vi människor blott till för att vi skola taga ut av nuet, av dagen, det mesta möjliga utan förpliktelser mot framtiden, utan förpliktelser mot ett framtidens folk och utan att i detta land ha en befolkning stor nog att utnyttja dess rika möjligheter och att värna oss mot främmande inkräktare? Ty det tomrum vi skapa kommer sannerligen icke att förbli ett tomrum, när utanför vårt livsrum hotfulla röster höja sig, vilka kräva större livsrum och säkerligen icke skola tveka att fylla det tomrum, som vi lämnat.

Man ser vissa kulturradikala organ göra sådana uttalanden, som jag sedan hört ett eko utav på många håll i vårt land, nämligen att man icke skall förvåna sig, om dagens kvinnor tveka att sätta barn till världen, därför att lotten för dessa nya medborgare skulle vara att bli kanonmat eller kanske bli offer för luftbombardemang. Det är ett visserligen aktuellt men oerhört fåvitskt resonemang. Ty märk väl: om vårt födelsetal fortfar att sjunka, om befolkningen blir för ringa, varigenom vi försitta den kanske första och angelägnaste försvarsåtgärden, och den olyckan skulle hända, att som följd därav vårt folk

Svar på interpellation. (Forts.)

icke längre finge bestämma över sig självt, vad kan då lotten bli för det fåtal söner, som födas?

Jo, att de få kämpa, *icke för sin egen frihet och sitt eget land* utan — vi ha i dagarna sett exempel på liknande förhållanden — på främmande mark för ett främmande folks, en främmande stats syften. Är detta verkligen önskvärt? Om i Sverige skulle födas ett större antal barn än hittills, kan det visserligen hända, att våra söner få upptaga den väpnade kampen för vår frihet, men utsikterna till framgång te sig då betydligt ljusare. Det måste sägas ut under denna befolkningsdiskussion, att det är folkets egen mentalitet, som här måste ändras. Den gamla tron, att Gud straffade människor, som vägrade att skaffa barn till världen, var kanske en smula enfaldig och vidskeplig, men för vårt folk var likväl den gamla åskådningen betydligt nyttigare än den moderna realistiska och materialistiska åskådning, som nu håller på att förstöra vårt folk.

Herr talman! Det vore mycket att i befolkningsfrågan tillägga beträffande rent tekniska stödåtgärder för familjen, men jag vill icke nu gå in på frågan om vidtagande av sådana åtgärder. Med den ringa förmåga, som är mig given, har jag velat rikta ett varningens ord till vårt folk. Vi måste vakna upp till besinning försåvitt det svenska folket skall ha en framtid. Vi *vilja ännu* tro på, *vi tro ännu* på det svenska folkets framtid.

Herr **Sefve**: Herr talman! Befolkningsfrågan är förvisso av den vikt, att det kan vara berättigat att framlägga ytterligare några synpunkter på densamma. Herr Paulsen förfäktade en mycket pessimistisk uppfattning. Även om jag icke är så pessimistisk som han, så måste jag giva honom rätt i mycket av vad han sade.

Befolkningsfrågan är icke uteslutande en ekonomisk fråga. Den kan icke lösas enbart med ekonomiska åtgärder. Herr Paulsen hade rätt i vad han framhöll därom, att barnbegränsningen har börjat i de bättre lottade samhällsskikten och ifrån dessa spritt sig nedåt. Jag vill framhålla, att av allt att döma är det icke någon brist på livsvilja i biologisk mening, som framkallat barnbegränsningen. Vi ha ätit av frukterna å kunskapens träd på gott och ont. Människor ha lärt sig, huru de skola bära sig åt för att åstadkomma en barnbegränsning och använda sig av sin kunskap härutinnan till att göra livet mera bekvämt och mera njutningsrikt än vad det eljest skulle kunna bliva, men de ha ännu icke förstått, att de därigenom alstra svårigheter för sig själva och för kommande generationer. Frågan är, hur man skall kunna råda bot för detta. Man kan därvid fråga sig: hur har den nuvarande situationen uppkommit? Jag erinrar om, att det i vårt land för en hel del år sedan bedrevs en mycket kraftig agitation för barnbegränsning. Man framhöll, hur fattigt och besvärligt de barnrika familjerna hade det, hur föräldrarna och särskilt mödrarna fingo slava och arbeta för familjens existens, och hur de trots allt sitt arbete nödgades leva i fattiga och tryckta förhållanden. Om barnantalet begränsades, kunde familjen få det mycket bättre än förut. Detta var en uppläggning av problemet, som tedde sig mycket naturlig för den tidens människor. Man såg då för tiden olägenheterna av att ha stor familj, men man hade ännu icke haft någon erfarenhet av de olägenheter, som barnbrist medför. Dätidens agitatorer voro säkerligen förvissade om, att de arbetade för en mycket god sak. De kunde ju icke veta, vad vi nu veta. Säkert är emellertid, att de ha blivit bönhörda över hövan. Man har genom agitation kunnat förmå folk att, för att få det så bra ställt för sig som möjligt, iakttaga barnbegränsning. Under sådana förhållanden bör man genom en agitation i motsatt riktning kunna klargöra för folk, vart den nuvarande situationen måste leda. Vi ha exempel på vad propaganda kan åstadkomma. Låt oss bara besinna, hur det svenska folket under senare år blivit allt

Svar på interpellation. (Forts.)

mera sparsamt och alltmera börjat att tänka på sin framtid. Detta är till stor del resultatet av den energiska agitation, som bedrivits av försäkringsagenter. Agenterna ha lyckats bra i sitt agitationsarbete. Folk gläder sig nu åt de pengar de på grund av försäkring skola få, när de blivit gamla, men de tänka icke på att om icke de nya generationerna, som genom produktivt arbete kunna skaffa de gamla deras försörjning, bliva tillräckligt folkrika, så komma pensioner och försäkringar att bliva av praktiskt taget intet värde. Genom en upplysningsverksamhet ernår man icke ett fullgott resultat, om man icke lämnar fullständigt sanna upplysningar.

Utom upplysningsverksamhet erfordras mycket annat. Som redan framhållits av flera talare, kan det icke förnekas, att de barnrika familjerna i regel befinna sig i betydligt sämre ekonomiskt läge än andra familjer. Det är nödvändigt, att vi göra klart för oss, att de, som icke bidraga till samhället med barn, måste bidraga på annat sätt. De barnrika familjerna måste hjälpas. Vi svenskar lämna mycket gärna kontanta bidrag. Statsbidragen ha blivit mycket populära. Den som giver kontant bidrag slipper på ett ganska bekvämt sätt ifrån att lämna hjälp i annan form. Det är ganska självklart, att yrkanden framställts om statsbidrag till barnrika familjer, men det är icke nog med att lämna statsbidrag. Personer, som ha barn, söka i allmänhet göra sitt bästa för att barnen skola få det bättre än de själva haft det. Följden blir, att i barnrika familjer föräldrarna hårt betungas i ekonomiskt avseende. Då det gäller att bringa barnrika familjer en effektiv hjälp, bör man komma ihåg, att det därvid framför allt gäller att hjälpa hustrurna, som ofta ha det oerhört arbetsamt och måste släpa och slita från tidigt på morgonen till sent på kvällen under förhållanden, som ur fysiologisk synpunkt äro mycket besvärliga. Hustrun har sällan tillfälle erhålla någon sammanhängande ledighet. Hon blir överansträngd och får sina nerver förstörda. För att unga människor icke skola draga sig för att skaffa barn till världen måste man se till, att man i den mån det är möjligt undanröjer de ekonomiska svårigheterna. Att bara lita till kontantbidrag duger dock icke. Ett kontantbidrag sätter icke husmodern i stånd att skaffa den hjälp, hon behöver för hemmets skötsel. Något helt annat vore det däremot, om samhället organiserade understödet så, att det också kommer den behövande till godo. Vill man sätta stopp för barnbegränsningens tvinsot, så måste man energiskt gripa sig an med åtgärder, som lämna en verklig hjälp åt barnrika familjer, så att dessa icke behöva känna sig sämre ställda än andra. Hjälpen bör icke vara av Epanatur. Vi måste ha klart för oss, att nådatiden snart är slut, och att det är bråttom både med upplysningspropaganda mot barnbegränsningen och med samhälleliga hjälpåtgärder. Alla de unga, som äro sunda och kunna och vilja få barn, böra känna, att samhället både vill och kan göra någonting verkligt effektivt för att hjälpa dem.

Herr Staxäng: Herr talman! Jag instämde för en stund sedan i det anförande, som hölls av herr Paulsen. Strax efteråt uttalade herr förste vice talmannen sin förundran över att en kamrat till mig, nämligen herr Hansson i Rubbestad, instämt med herr Paulsen. Jag instämde med herr Paulsen därför att jag ansåg, att han med rätta framhöll, att problemets kärnpunkt ligger däri, att den gamla gudstron och vördnaden för Skaparens majestät försvunnit. Forna tidens människor voro genomträngda av känslan av sina plikter mot kommande generationer. Nu har den rent materialistiska uppfattningen slagit igenom.

Jag måste reagera mot hela den uppläggning, som befolkningsfrågan fått i våra dagar. Politiken i befolkningsfrågan har fått en viss anstrykning av klasspolitik. Man har ständigt pekat på, att de små inkomsttagarnas ställ-

Svar på interpellation. (Forts.)

ning måste förbättras, att det gäller att skaffa de mindre bemedlade bättre bostäder o. s. v. Man har glömt, att det många gånger varit folk, som haft stora inkomster och stora bostäder, som gått i täten, när det gällt barnbegränsning. Man har klandrat människor med små inkomster för att de utövat födelsekontroll. Jag vill icke bestrida, att även sådana människor ha en stor skuld, men deras skuld är ännu större, som icke velat sätta barn till världen, trots att de haft en god ekonomisk ställning. Detta måste sägas ut. Det förefaller, som om vissa människor i vårt land ville draga sig undan ansvaret för barnbegränsningen. Detta får icke lyckas.

Hade icke läget i befolkningsfrågan varit så fruktansvärt allvarligt, hade icke nedgången av antalet födelser varit så stor, så skulle jag, om statsministern här varit närvarande, till honom riktat en vördsam hemställan, att vi måtte slippa en ny befolkningskommission. Läget är emellertid så allvarligt, att jag tror, att det är nödvändigt, att man vidtager åtgärder för att söka få till stånd en utredning. Jag skulle dock vilja göra en hemställan, att man denna gång icke måtte sätta till en kommitté av politiker. Man bör »vända på skivan». Om så sker, torde resultatet bliva bättre. Därmed har jag icke velat underkänna de insatser, som en del av befolkningskommissionens medlemmar i den utredningen gjorde.

Vid behandlingen av detta stora problem nödgas man gå till rätta med den förhärskande materialistiska uppfattningen, vilken hittills alltför litet diskuteras i detta sammanhang. En av orsakerna till barnbegränsningen är utan tvivel bristen på hemliv. En annan är den stora skilsmässofrekvens, som förekommer på många håll och icke minst här i huvudstaden. En tredje utgöres av den oerhörda ökningen av de kriminella aborterna. Aborterna beräknas av vissa läkare uppgå till ett antal mellan 20,000 och 30,000 per år. Här ha vi således ett verkligt slagfält, trots att landet icke befinner sig i krig! Allt detta tror jag är saker, som man behöver titta litet närmare på.

Jag skall icke hålla på längre, herr talman. Jag tror, att det herr Paulsen berörde är det väsentliga i denna fråga.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Då jag instämde med herr Paulsen, hade jag icke för avsikt att vidare yttra mig i denna fråga, men eftersom herr förste vice talmannen angripit mig för att jag instämt med den förstnämnde talaren måste jag säga ett par ord.

Jag instämde med herr Paulsen därför att jag ansåg hans uttalande vara mycket förnuftigt, då han beklagade avsaknaden av den gamla gudstron, och jag blev ganska ledsen, när jag märkte den munterhet, varmed mitt instämmande hälsades utav flertalet av kammarens ledamöter. Jag tvivlar på, att en församling, som så lättsinnigt avfärdar sådana kloka synpunkter som dem, vilka framkommo i herr Paulsens anförande, är sammansatt på sådant sätt, att den är ägnad att bidra till att förevarande fråga får en lycklig lösning.

Befolkningsfrågan är, som många här ha sagt, en av vårt lands största frågor, och det är nödvändigt, att något med det snaraste göres i saken. Herr statsministern nämnde ju också, att man har för avsikt att tillsätta en kommitté, som skall utreda olika spörsmål i sammanhanget, men man märkte, att ett av de väsentligaste just gällde att skapa ekonomiska lättnader för dem som ha många barn. Det är klart, att den ekonomiska frågan för dem som ha många barn är av stor betydelse, men jag måste säga — och jag gör detta uttalande med praktisk erfarenhet på området — att många barn innebära inte alltid den stora tunga för en familjefader, som många föreställa sig. Tvärtom har jag lagt märke till att fattiga föräldrar med många barn klara sig mycket bättre än t. o. m. rika föräldrar med få barn. Det är helt säkert så, att det

Svar på interpellation. (Forts.)

ligger en viss sanning i det gamla Lutherordet, att det är vi som äta med barnen och inte barnen som äta med oss. Där föräldrar sköta sig oeh göra sin plikt både mot samhället och sig själva, där är det en högre makt, som hjälper till att dra försorg om dem. Det är dessa synpunkter som jag anser att en utredning skall försöka propagera för. Det är en ny anda, medförande en helt annan syn på tingen, som jag tror vara av lika stort värde som åtgärder att skapa de ekonomiska betingelserna för bildandet av större familjer.

Det är också en annan sak, som denna kommitté enligt min uppfattning bör fundera på, och det är frågan, huruvida inte det system, som vi ha här i landet, att flertalet tjänster nu börja besättas av kvinnor i stället för av män och att många ha dubbeltjänster i samhället, också är en anledning till att nu så många låta bli att ingå äktenskap. Kvinnorna få sin försörjning ändå och vilja inte gifta sig, män gå utan arbete och kunna följaktligen inte gifta sig, och detta gör, att det blir inga äktenskap, inga hem bildade. Detta medverkar naturligtvis i sin tur i ganska stor utsträckning till att befolkningsfrågan inte löses på ett riktigt sätt. Jag tror därför, att kommittén även bör se detta spörsmål i ögonen och vidtaga de åtgärder, som befinnas nödiga.

Herr förste vice talmannen **Magnusson**, som för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Jag har ingen som helst anledning önska att vi skola gå ifrån denna debatt med någon bitterhet mot varandra, men om jag kände mig en smula upprörd över det instämmande, varpå jag anmärkte, var det därför att herr Paulsen riktigt återgav den uppfattning om gudsdomen, som tidigare behärskade människorna, men inte själv tycktes känna eller uttala någon veneration för denna uppfattning utan mot denna satte nutidens krassa uppfattning; ej heller såg han någon framtid för oss som folk. På denna grund fann jag det egendomligt, att herr Hansson i Rubbestad instämde, vilket påkallade min invändning. Har jag beträffande herr Hanssons och Paulsens inställning tagit miste, torde jag ha gjort det tillika med de flesta av kammarens ledamöter, och jag tror det var ett sådant förhållande som gav anledning till den i detta fall obefogade munterhet i kammaren, som utlöstes genom hans instämmande. Är munterheten — såväl som min anmärkning — byggd på ett misstag, och efter herr Hanssons i Rubbestad senaste anförande har jag tydligen misstagit mig i fråga om hans åskådning, kunna vi således konstatera oss vara överens i vår uppfattning till spörsmålet.

Herr **Paulsen**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr förste vice talmannen säger i denna sin replik, att han ingenting har att invända mot vad jag yttrade men däremot vad jag kände inför uttalandet i fråga. Säg, kan verkligen herr förste vice talmannen vara så funtad, att han kan se på en människa vad hon känner? Jag trodde ändå inte, att han nått så långt.

Herr förste vice talmannen **Magnusson** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Jag skall be att få uttrycka min stora tillfredsställelse, om det verkligen är så, att även herr Paulsens egen känsla överensstämde med den uppfattning han återgav i sin redogörelse. Då äro vi fullkomligt på samma linje, och jag noterar detta med tacksamhet.

Vidare yttrade:

Herr andre vice talmannen **Österström**: Herr talman! Jag skall kort och gott be att på mina egna och mina vänners vägnar få deklarerera vår stora tillfredsställelse med den ståndpunkt, som regeringen genom herr statsminis-

Svar på interpellation. (Forts.)

tern angivit här, och med de åtgärder, som regeringen ämnar vidtaga. Jag skall i övrigt icke falla för frestelsen att delta i den debatt, som här förts kring detta problem, en debatt som ju rört sig mellan sådana ytterligheter som gudsdomen samt kontant- och naturabidragen för att stimulera nativiteten. Men jag har faktiskt ett ord ändock att säga herr Staxäng.

Han uttalade den förhoppningen, att vi inte skulle få någon ny befolkningskommission, men framför allt — ifall detta icke kunde undvikas — skulle vi hos regeringen värdsamt hemställa, att man slapp en kommission av politiker. Det är möjligt, att jag känner mig en aning trampad på tårna personligen av detta hans uttalande, men alldeles oavsett den omständigheten är detta uttalande så pass uppseendeväckande, att det kanske vore önskvärt, om herr Staxäng, nu eller vid något annat tillfälle, ville närmare tala om vad det är hos den förra befolkningskommissionen och i dess arbete, som gör det möjligt för honom att stämpla politikernas verksamhet i utredningsarbetet såsom mer eller mindre mindervärdigt, i varje fall så pass mindervärdigt och vid sidan liggande om problemets huvudsak, att man måste undanbe sig en fortsatt medverkan i detta sammanhang av dem.

Jag skulle tro det är rimligt att konstatera, efter denna överläggning och efter hela den långa debatt som tidigare pågått inom allmänna opinionen, att ännu ingenting har framförts i detta sammanhang, som nått en enda tum utöver vad befolkningskommissionen på sin tid pläderat för. Innan det givits några märkligare positiva bidrag till denna sakdebatt kan det ju vara skäl i att inte vara fullt så överlägsen gentemot vad politikerna uträttat härvidlag. Herr Staxäng skulle kanske också få en ökad klarhet om detta, ifall han ville ta del av den namnförteckning, som återfinnes i samband med vad befolkningskommissionen uträttat. Han skulle då, måhända till sin förvåning, finna, att det inte bara var politiker som sysslade med utredningsuppdraget, utan att på denna uppgift voro inkopplade representanter — och de förnämligaste representanter — för, jag höll på att säga samhällslivets alla områden. Icke minst blevo de etiska synpunkterna utförligt behandlade. Hur man under sådana förhållanden kan fälla den generella dom herr Staxäng fällde är mig obegripligt.

Herr Vougt: Herr talman! Det svar som statsministern lämnade på interpellationen var ju positivt i sak, och det förefaller rätt onödigt att dra upp en stor debatt i befolkningsfrågan, som ändå har mycket ringa utsikter att komma till botten av problemet.

Om jag har begärt ordet är det därför att jag hade den känslan, att de två anföranden som höllos av herr förste vice talmannen och min partivän herr Paulsen gävo ett alltför starkt intryck av en hopplöshet och en till den grad pessimistisk uppfattning, att därav syntes framgå att man helt och hållet förlorat tron på svenska folkets framtid. Nu vill jag inte ta upp någon polemik, fastän det skulle fresta mig att ha ett meningsutbyte med min partivän herr Paulsen rörande frågan, huruvida det inte finns andra värden än de, som buro upp de gamles livsvilja, och om det inte också i vår tid finns en idealitet som sammanhänger med den kraft vi här diskutera. Men detta är ju inte någon religionsdebatt. Ännu mindre vill jag ta upp någon polemik med herr förste vice talmannen, vilkens grundåskådning i denna sak jag djupt respekterar. Det förefaller mig emellertid, som om herr Magnusson i Skövde använder uttrycket materialism med alltför stor frikostighet. Det är nog så att etiketten materialism, omtanken om det egna, som lätt nog kan klistras på, ur en annan synvinkel kan te sig som ansvar. Och vad jag härvidlag åsyftar skall jag be att få illustrera med en hänvisning till en bearbetning av visst mate-

Svar på interpellation. (Forts.)

rial till belysning av befolkningsfrågan, som just i dagarna kommit inför offentligheten. Jag syftar på den bearbetning av materialet vid barnbördskliniken i Malmö, som nyligen framlades i en medicinsk tidskrift och som visar, hur oerhört starkt familjerna, och särskilt de unga familjerna, reagera inför tidshändelserna.

Det framgår av denna utredning, att en händelse, som ändå låg oss så pass, kanske inte fjärran men ändå ett stycke utanför vår egen sfär som krisen i september 1938 och som utmynnade i München, föranledde en ganska stark nedgång av fruktsamheten, vilket blev klart nio månader senare. Därefter steg kurvan på nytt för att åter sjunka nio månader efter det tysk-polska krigets början den 1 september 1939. Det stora kriget började, och tendensen blev densamma som tidigare: när den första chocken var över började barnafödslarna tillta — tills nio månader efter den 9 april 1940, då en mycket stark nedgång på nytt blev märkbar. Detta visar alltså i hur hög grad de människor som ha detta problem framför sig numera bedöma det helt målmedvetet: skola vi skaffa oss barn eller inte, skola vi skaffa oss flera barn eller skola vi vänta?

Detta lilla exempel, som kan förtjäna anföras i denna debatt, är för mig ett ganska starkt bevis för att det innerst inte finns något skäl att misströsta om svenska folkets framtid och livsvilja. Härav följer naturligtvis inte, att jag på något sätt skulle ha några invändningar gentemot de åtgärder i positiv riktning, som på området kunna vidtagas från statsmakternas sida.

Fröken Rosén: Herr talman! Här har talats så mycket om den låga nativiteteten och vad som kan göras för att höja densamma, men här har icke talats om vad som skall göras för att ta vara på de barn som födas. Ännu dö årligen, om jag inte misstär mig, cirka 5,000 spädbarn i Sveriges land. Måste vi inte göra allt för att alla dessa barn skola få sådan vård, att de bli starka och livsdugliga människor?

Vi hade för en tid sedan en diskussion här i kammaren om barnavårdscentraler. Då var inte intresset så stort som i dag, men det är dock lika nödvändigt att vi se till att alla barn, inte minst de utomäktenskapliga, få den vård som gör dem till livsdugliga människor. Vi måste ju först och främst taga vara på dem, när vi veta att Sveriges folk också har behov av flera barn. Jag hoppas, att vi så småningom skola kunna lägga fram förslag om bästa sättet att verkligen ta vara på de barn som födas, och då hoppas jag, att kammarens intresse skall vara lika stort som i dag.

Fröken Hesselgron: Herr talman! Först och främst ber jag att på det kraftigaste få instämma i vad den föregående talarinnan sagt. Det är alldeles klart, att det är lika viktigt att de barn, som verkligen komma till världen, också tagas emot på sådant sätt, att de bli livsdugliga, och vi ha på det området åtskilliga procent att öka vårt barnantal med.

Men det var en annan sak, som jag egentligen begärde ordet för, och det var för att göra ett uttalande i samma riktning som herr Vougt. Jag var nere i Genève just under Münchendamarna, då det liksom stod och vägde. Jag minns, att jag sade i församlingen, att om ni inte kan undvika ett nytt världskrig, komma kvinnorna att strejka med barnafödandet. De tyckte, att det var drastiskt sagt. Men man har sedan kunnat göra den iakttagelsen, att så verkligen skett. Det har sagts mig, att man på Allmänna B. B. här i Stockholm genom kurvor över barnafödslarna kan fullkomligt följa de internationella förhållandena. Man måste ju förstå, att föräldrar inte vilja och inte våga ta på sitt ansvar att sätta barn i världen under så oerhört oroliga förhållanden som nu.

Svar på interpellation. (Forts.)

Det är inte bara de internationella förhållandena, utan det är också arbetslöshet och annat, som hotar på alla håll och kanter. Kan man ge människorna en lugnare tillvaro, så var säker på att barnantalet också kommer att öka.

Den agitation, som här bedrivits och som väckt människor till förståelse för vad det betyder att ha stora familjer, kommer alldeles säkert att ha sin verkan, om vi komma in i lugna förhållanden. Under tiden skadar det ju inte, att en kommitté utreder saken. Jag hoppas, att denna kommitté också ville ägna bostadsfrågan en närmare eftertanke. För rätt många år sedan var jag bostadsinspektris här i Stockholm. Jag minns, att de stora familjerna voro inhysta i de allra sämsta bostäder som funnos, och jag har aldrig glömt vad en mamma sade till mig på tal om familjens mycket dåliga bostad: »Jag måste helt enkelt bo här», sade hon, »ty nu ha vi sju barn. När vi hade fyra, måste jag ändå ljuga bort två för att överhuvud taget få en bostad — de andra två fick jag ta in på natten.»

Sådana förhållanden ha så småningom påverkat människorna. Hela tendensen i bostadsutformningen är, att utrymmena bli mindre och mindre. Det finns helt enkelt inte plats för barn numera i s. k. normala bostäder.

Sålunda: den tid som nu kommer, innan vi få fred och verkligen kunna våga tänka oss en framtid, bör användas av denna kommitté till att undersöka vad man kan göra i detta avseende, så att de barn som sedan födas skola mötas av andra och bättre förhållanden än de nuvarande.

Fru Alvé: Herr talman! Vi veta alla, att detta är en av de vitalaste frågorna för vårt land. Jag kan inte uraktlåta att vid detta tillfälle peka på några förhållanden, som jag tror ligga till grund för att vi kommit in i ett sådant skede, att det är ett begränsat antal människor, som ingår äktenskap, och att det är många som inte fullfölja äktenskapet på så sätt, att de ha möjlighet att fostra upp barn i någon större utsträckning.

Vi som tillhöra 1880- och 1890-talets män och kvinnor fingo genomleva tidskeden, då fattigdomen var stor. Man kan kanske också utgå ifrån att vi under 80- och 90-talen hade verkligt barnrika familjer i vårt land. Strejker, arbetslöshet och lock-outer skapade i många och stora delar av vårt land, där de barnrika familjerna voro till finnandes, en levnadsstandard som fick sin prägel av fattigdomen.

Jag har försökt att i min egen hemtrakt analysera ut, huru många av dessa barn, uppväxta i barnrika familjer, som själva bildat familjer och i det fallet fullföljt den fäderneärvda gärningen. Jag har därvid kommit till det resultatet, att de som vuxit upp i dessa barnrika och fattiga familjer i stort sett äro de män och kvinnor, som nu i många fall överhuvud taget icke ingå äktenskap, och där de göra det bli dessa äktenskap sådana, där man inte skaffar flera barn till världen, i varje fall inte förrän man vet, att inkomst och arbete räcka till. Det är naturligt, att de umbäranden dessa människor fingo utstå under sin uppväxttid kommit dem att resonera som så: vi vilja inte skapa likadana förhållanden, vi vilja inte, att ett stort antal barn skall växa upp under samma umbäranden och samma svåra förhållanden som vi, med bristande möjligheter till yrkesutbildning och bristande möjligheter till arbetsförtjänst. Och så stå vi där vi i dag stå.

Den agitation, som bedrivits under åren och som gått ut på minskad barnalstring, har väl också haft sin inverkan. Jag vill även understryka, att den minskade respekten för faderskapets och moderskapets helgd i icke ringa mån varit orsaken till, att även de, som ha råd och möjlighet, inte ha känsla för eller kärlek nog till uppgiften att taga på sig det ansvar, som vilar över de enskilda individerna, när det gäller att uppfostra ungdom.

Svar på interpellation. (Forts.)

Med tanke på befolkningskommissionen eller den utredning, som i fortsättningen skall taga hand om detta, vill jag nämna, att vad som kanske i någon mån skulle göra det lättare för de barnrika familjerna och för unga människor att ha flera än ett eller två barn vore, om man kunde garantera arbetsförtjänst åt fadern och kanske i vissa fall även åt modern, så att de icke behöva befara, att familjen vid den eller den tidpunkten ingenting har att leva på.

Jag vill understryka vad som redan tidigare sagts här, nämligen att kontantunderstödet för de verkligt barnrika familjerna även i mitt tycke icke är det riktiga. Det är visserligen möjligt att därigenom ekonomiskt lätta det svåra tryck, som fattigdomen medför, men kontantunderstödet drar också med sig minskat självförtroende och sätter en mindervärdighetsstämpel på de människor, som erhålla det, och det tycker jag är någonting, som riksdagen icke skall medverka till. Giv våra fäder, giv de unga, som skola bilda hem, en garanti för arbetsförtjänst vid tiden för barnens uppfostran. Låt barnen i den utsträckning det kan vara lämpligt få fri läkarvård i skolorna och kanske också, om så behöves, fri medicin. Giv slutligen möjlighet till semester för de barnrika husmödrarna. Då tror jag, att vi äro på god väg att nå en bättre lösning.

Man vinner icke resultat med utökad propaganda, ty vi skola komma ihåg, att erhållandet av ett högre antal svenska medborgare icke är en modesak utan ett livsvillkor. Det förändrar situationen därför att det på något sätt talar till vårt inre om en inneboende längtan att sprida fädernets och modernets goda arvs massa vidare till en annan generation. Försumma vi detta, göra vi det vi ångra. Försitta vi det tillfället ha vi också försuttit möjligheten att skapa nya och goda medborgare i vårt land.

Fru Lindqvist-Petersson: Herr talman! Det skulle vara mycket frestande att bemöta herr Hansson i Rubbestad, då han talade om att de förvärvsarbetande kvinnorna skulle vara en orsak till den minskade nativiteten. Jag skall emellertid icke göra det, ehuru jag tycker, att det vore mycket beklagligt, om man ser på äktenskapet uteslutande som en försörjningsinrättning. Jag tror icke, att vi kvinnor kunna anlägga en sådan synpunkt på äktenskapet.

Jag begärde ordet bara för att i den här debatten peka på en sak, som jag för min del anser vara mycket väsentlig, nämligen den, att vi föräldrar måste kunna känna trygghet i tillvaron. Jag tänker då icke enbart på den rent materiella sidan, på ekonomisk trygghet, ehuru naturligtvis den saken är av utomordentlig vikt. Man måste givetvis kunna känna den ekonomiska tryggheten för sitt hem och sina barn. Men jag tänker också på, att man måste kunna känna en inre trygghet. Det är alldeles naturligt, att man i dessa tider med de fasansfulla händelser, som inträffa runt omkring oss, lätt nog gripes av en känsla av förvirring och osäkerhet. Detta är i hög grad en springande punkt i debatten. Vi måste komma fram till, att vi kunna känna en inre trygghet, som jag tror man kan känna, om den icke är baserad på samhörighet eller kontakt med en högre auktoritet, som vi vilja underordna oss och efter vilken vi vilja rätta vårt handlingssätt. En trygghet alltså i det avseendet, som icke bör vara baserad på fruktan, som det här tidigare talats om, utan på tillförsikt.

Herr Staxäng: Herr talman! Herr andre vice talmannen gav mig en uppmaning att förklara, av vilken anledning jag önskade, att en eventuell ny kommitté i denna fråga icke måtte bli en kommitté bestående av bara politiker.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag vill då i det avseendet framhålla, att det icke alls är någonting ovanligt, att det, när en politisk kommitté, om jag får begagna det uttrycket, verkställt en utredning i ett visst spörsmål, befinnes lämpligt att en sakkunnigkommitté, bestående av andra personer, fortsätter arbetet. Detta är ett av skälen bakom det yttrande, mot vilket herr andre vice talmannen vände sig. Men å andra sidan vill jag också bestämt framhålla, att de resultat, som hela detta kommittéarbete ledde till, ständigt bara utmynnade i rent materialistiska åtgärder. Jag vill också här erinra om att jag vid ett tillfälle i en debatt tillåtit mig rikta en hemställan till denna kommitté under dess pågående arbete, att den icke måtte förbise, att det viktiga och väsentliga ligger i själva den sinnesändring, som måste komma fram på detta område. Först i utredningens slutbetänkande framkom detta mera tydligt.

Jag vill icke alls förneka, att denna kommitté lagt ned ett stort arbete, men som frågan nu ligger till bör det, som sagt, icke bli en ny kommitté bestående av endast politiker. En ny kommitté bör bestå av helt andra, såsom statistiker, läkare och, icke minst, representanter från kyrkligt håll. Såsom det hela nu ligger till, tror jag icke, att en ny kommitté bestående av politiker har möjlighet att få fram bättre resultat än förra gången.

Herr andre vice talmannen **Österström**, som för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr Staxängs svar var dess värre absolut otillfredsställande. Jag har aldrig förnekat, att en kommitté kan avlösa en annan på det sättet, att en politisk kommitté efterträddes av en sakkunnig expertdelegation. Vad jag frågade honom om var, vad han direkt hade att anföra mot det politiska inslaget i befolkningskommissionens verksamhet. Han har svarat, att han tidigare gjort anmärkning mot att befolkningskommissionen kom fram bara med materialistiskt färgade åtgärder. Härtill vill jag säga, att antingen har herr Staxäng icke läst befolkningskommissionens betänkande, eller också har han glömt vad han läst. Jag vågar nämligen påstå, att det överhuvud taget icke i hela världslitteraturen finnes en motsvarighet till den familjelivets höga visa, som en stor bok från befolkningskommissionen representerar. Det har från mycket sakkunnigt internationellt håll omvittnats, att så verkligen är förhållandet. Överhuvud taget har befolkningskommissionen i olika sammanhang och icke minst i sitt slutbetänkande villfarit de önskemål, som herr Staxäng gjort till sina.

Herr **Staxäng**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Visserligen talade herr Österström om en utredning, där man sjungit familjelivets höga visa, men jag frågar: vilka åtgärder har befolkningskommissionen i handling krävt härvidlag? Jag kan nämna, att när det gällde en så viktig sak som abortfrågan, var icke befolkningskommissionens ställning så positiv. När det gällde en mycket ömtalig indikation, gick man sålunda in för en kompromiss, där man legaliserade mycket ömtaliga fall, ett beslut, som jag för min del reagerade emot och som kanske i någon mån ligger till grund för den dystra, kriminella abort, som vi nu ha i så stor utsträckning.

Herr andre vice talmannen **Österström** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Bland annat har befolkningskommissionen före någon annan i detta land fört fram kravet på ett permanent organ i befolkningsfrågan såsom utredande, bevakande och positivt stödjande. Vad beträffar den kompromiss, som herr Staxäng talade om, när det gäller abortfrågan, tror jag, att den innebär ett utomordentligt positivt utformat förslag.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härpå anförde:

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag skall först be att få bemöta ett par uttalanden från kvinnohåll och då först fru Lindqvist-Peterssens i anledning av herr Hanssons i Rubbestad yttrande angående förvärvsarbetande kvinnor och den inverkan detta förvärvsarbete kan ha på födelsetalet. Jag vill endast upplysa om att statistiken med alldeles klara siffror visar den ofördelaktiga inverkan kvinnornas förvärvsarbete har på födelsetalet. Jag hörde för några dagar sedan detta bestämt poängteras av sakkunniga personer på området. Beträffande äktenskapstalet förhåller det sig, gentemot vad fru Alvéns påstod, så, att detta sedan lång tid tillbaka icke är dåligt utan tvärtom bättre än vi haft på länge. Men äktenskapstalet har icke haft den inverkan på födelsetalen, som man skulle kunna önska.

Jag skall också med ett par ord vidröra vad herr Vougt yttrade. Han var visserligen välvillig i sitt omdöme om mig, men det förelåg emellertid, enligt hans uppfattning, en viss motsättning mellan oss. Han nämnde sålunda, att jag alltför pessimistiskt bedömde det svenska folkets framtid. Till detta vill jag säga, att om jag vore så pessimistisk, att jag misströstade om det svenska folkets framtid, då skulle jag icke i denna sak gått fram som jag gjort och uttalat såväl här som vid många andra tillfällen varningens ord, som ju då vore helt gagnlösa. Jag anser mig emellertid böra göra detta därför att jag tror, att en bättring är möjlig och en framtid finnes för vårt folk. Men för att framtiden skall bli vår är det nödvändigt med en annan mentalitet.

Jag kan giva herr Vougt rätt i att man kan ta miste, när det gäller att fälla omdöme om den nuvarande generationens materialistiska inställning, men jag måste säga, att de exempel, som han omnämnde, i själva verket bestyrkte mina farhågor för att en dylik materialistisk inställning är till finnandes. Ty om det är så, och detta är ju statistiskt bestyrkt, att ett inträffat krisläge omedelbart medför ett minskat födelsetal, kan väl detta icke bero på annat än en materialistisk inställning, som tar sig uttryck. När man inför försämrade ekonomiska förhållanden omedelbart undviker att sätta barn till världen så är detta ett utslag av materialism.

Jag begärde emellertid ordet närmast med anledning av fröken Hesselgrens uttalande, vilket var något av det mest negativa, som man överhuvud kan tänka sig. Fröken Hesselgren yttrade bl. a., att kvinnorna komme till äventyrs att strejka och vägra föda barn, om inte förhållandena i världen bättrade sig och att så lämpligen kunde ske i rådande tidsskede, men att vi under tiden i lugn och ro kunde utreda befolkningsfrågan. Ja, om de svenska kvinnorna skulle gå in för något så oförnuftigt som födelsestrejk, skulle det kanske icke behöva vara för oss fullt så ödesdigert, om samtidigt de mindre högtstående folkens kvinnor strejkade. Men när vår folkökning är svag, ja, rent av negativ, medan andra länder uppvisa mycket stark folkökning, blir resultatet för vår del desto mera ödesdigert. Vidare rör det sig icke här om ett förhållande, som man enligt fröken Hesselgrens recept kan för viss tid och för visst läge låta bero för att sedan i ett annat läge återupptaga. Man kan inte låta sig nöja med att tillsätta en kommitté, som skall utreda, hur det skall bli, när det en gång i framtiden kommer att födas barn, emedan då förutsättningen för barnafödande är katastrofalt förminskad. Detta fröken Hesselgrens uttalande är negativismen så fullständig den kan bli, ty märk väl, har man under en tid genomfört ett starkt minskat och alldeles för lågt födelsetal, sträcker detta sina verkningar även till kommande tider. De fruktsamma generationerna komma nämligen då i ett framtida läge att bli så förminskade i antal, att det då

Svar på interpellation. (Forts.)

icke finnes någon möjlighet till den regeneration, som fröken Hesselgren trodde sig kunna senare vänta. Vi ha då kommit i det läget, att det icke finnes material för tillräcklig folkökning, och minskningen av folkstammen blir ohjälplig och varaktig. Det är den sidan av problemet, som tidigare alltför litet beaktats, och som det syntts mig att man ännu icke tillräckligt beaktar.

Ingen förnuftig människa och inga ansvarskännande föräldrar underlåta väl att tänka även på de ekonomiska möjligheterna både för sig själva och barnen. Men driver man detta tal om säkerheten dithän, att man för att våga sätta barn till världen nästan fordrar hundraprocentig ekonomisk säkerhet, frågar jag mig: hur många finns det då, som överhuvud taget vilja ta på sig ansvaret att sätta barn till världen? Det finns andra och viktigare faktorer än enbart den materiella säkerheten, som därvidlag även böra vara utslagsgivande.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Då jag suttit och lyssnat till denna debatt, kan jag icke underlåta säga några ord särskilt om utnyttjandet av de positiva insatser, som statsmakterna redan gjort.

Det konstaterades på sin tid, att det i våra städer fanns 20,000 barnrika, mindre bemedlade familjer, som överhuvud taget icke kunde konkurrera på bostadsmarknaden. De nödgades med sina stora familjer bo i bostäder, som egentligen borde varit utdömda såsom bostäder. När bostadssociala utredningen fortsatte sin verksamhet i fråga om landsbygden konstaterades, att det på den svenska landsbygden fanns i runt tal 60,000 familjer, som befunno sig i samma läge, som de 20,000 familjerna i städerna. Statsmakterna gingo fullkomligt enhälligt in för ett godkännande av att staten här skulle träda in för att söka lösa bostadsfrågan för dessa människor och söka åstadkomma, att barnen i dessa familjer växte upp under sådana förhållanden, under sådan trivsel i hemmet, att de kunde växa samman med samhället och bli goda samhällsmedborgare. Statsmakterna ha år efter år ställt medel till förfogande här för i tillräcklig mängd. När man nu jämt och ständigt hör talas om det stora intresse, som på alla kanter skulle finnas för att giva de barnrika familjerna nödigt stöd, kan man spörja: hur har nu denna verkligt positiva insats från statsmakternas sida utfallit? Det är konstaterat, att de uppgifter, som den bostadssociala utredningen kommit med, i stort sett voro riktiga.

Den som, liksom undertecknad, dagligen i 5 à 6 år tagit del av de undersökningar, som gjorts i varje speciellt fall i kommun efter kommun med anledning av ansökningar om statligt understöd, den vet, att detta är en brännande fråga för dessa 80,000 familjer. Det finnes barnrika familjer på 10, 12 och 14 människor, som ännu i denna dag bo i ett kök, när de icke, såsom också har hänt, bara bo i en bryggstuga. Dessa fall äro icke ensamstående; det finns många sådana fall runt omkring i vårt land. Den dag som i dag är, således efter 5 år, hava 8,800 familjer i detta land fått sin bostadsfråga löst med statsmakternas stöd i form av dels bostadsanskaaffningslån och dels årliga familjebidrag. Detta blir 11 procent av samtliga behövande. Att icke flera blivit hjälpta beror icke på någon inskränkning från statens sida, ty än i dag stå tillräckliga medel till förfogande, som icke äro utnyttjade. Med den här takten är det möjligt, att vi om 50 à 60 år kunna ha hjälpt de barnrika familjer, som vi talade om för 5, 6 år sedan.

Jag skulle önska, att man ville använda en liten del av den kraft, som nu mobiliseras för denna fråga, för att verkligen gå problemet in på livet och söka komma till en lösning. Om man mobiliserar hälften av den kraft, som nu mobiliseras i dessa debatter för att påverka kommunerna såsom förmedlingsorgan att göra något i detta avseende, skulle man ha åstadkommit ett positivt resultat till gagn för de barnrika familjerna i landet. Jag vill erinra

Svar på interpellation. (Forts.)

om, att det finns en och annan kommun, som verkligen har gjort någonting. Det finns en stad i Västsverige, som praktiskt taget har löst bostadsfrågan för alla sina barnrika familjer. Det finns en socken uppe i Norrbotten, som också praktiskt taget har gjort det. Men så finns det städer och landskommuner, som ännu inte ha upptäckt de hundratals barnrika familjer, som finnas inom deras område. Det finns en stad, där det är konstaterat, att det finns 1,200 mindre bemedlade barnrika familjer, som kunde få statens stöd, och där man har hjälpt 187 stycken! Om man vill göra en positiv insats synes det mig vara rimligast, att där statsmakterna ha gjort sin insats, där statsmakterna äro beredda att släppa till medel, beträffande vilka det inte finns några delade meningar från något partis sida om vad det är man med dem vill åstadkomma, där skulle man kunna spotta extra i nävarna ett tag och verkligen försöka skapa fram ett resultat. Det skulle vara till gagn både för landet och för de barnrika familjerna.

Fru Lindqvist-Petersson: Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr förste vice talmannens uttalande om de förvärvsarbetande kvinnorna peka på det faktum, att de utgöra en så liten procent av landets alla kvinnor, att deras del i nativitetens minskning inte kan vara synnerligen stor, och att man således måste söka skulden även på andra håll. Man löser icke denna fråga genom att köra i väg dessa kvinnor från arbetsmarknaden. Jag tror för övrigt inte, att den påtalade företeelsen i övervägande antalet fall är beroende på oviljighet utan tvärtom på de svårigheter, som allt fortfarande bestå i att kunna förena moderskap med förvärvsarbete. Även i det avseendet ha vi ännu en del kvar att uträtta.

Herr förste vice talmannen Magnusson: Herr talman! Det var med anledning av förnekandet från fru Lindqvist-Peterssons sida, att kvinnornas förvärvsarbete skulle i viss mån inverka hindrande på barnafödandet som jag gjorde mitt uttalande. Jag har aldrig ett ögonblick tänkt att man skulle vidtaga sådana åtgärder som avse att driva dem bort ifrån arbetet, men väl må man uttala sin förvåning över att när det föreslagits åtgärder för att underlätta deras möjlighet att sköta hem och barn till exempel en sådan sak som halvtidstjänstgöring för dessa kvinnor, vilken en gång framfördes, så mötte detta det mest oförsonliga och energiska motstånd ifrån just kvinnornas håll. De ha sålunda inte själva banat vägen för möjligheterna, när det har gällt att underlätta för dem att verkligen vara familjekvinnor. Dock måste jag säga, att ett väsentligt hinder för utövandet av moderns och familjekvinnans kall måste naturligtvis förvärvsarbetet under alla omständigheter utgöra, men vi kunna kanske diskutera den frågan i ett annat sammanhang.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 5.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 272, angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet; och nr 277, angående anvisande av anslag till statens utrymningskommission.

§ 6.

Föredrogos var efter annan de på bordet liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 319 av herr *Mosesson*; och
nr 320 av herr *Edberg m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 321 av fru *Västberg*;
nr 322 av herr *Norup m. fl.*;
nr 323 av herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Ljungberg*; samt
nr 324—327 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Persson* i Stockholm.

§ 7.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående meddelande av statsgaranti åt tillverkare av brännstovv; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till nybyggnad för landsarkiv i Linköping; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till undersökning av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna år 1941 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 141, i anledning av väckta motioner om utredning om beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket.

I två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 3, inom första kammaren av herr *B. Ohlin m. fl.* och den andra, nr 2, inom andra kammaren av herr *Barnekow m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning på vad sätt snarast möjligt erforderliga arbetstillfällen utanför jordbruket kunde beredas den på ofullständiga jordbruk boende befolkningen.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 3 och II: 2 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Danielsson* och *Olsson* i Kullenbergstorp.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Barnekow**: Herr talman! Förevarande ärende gäller ju innehavarna av ofullständiga jordbruk. Vi veta alla, att dessa ha det svårt, men man frågar sig kanske varför. Hur ha deras svårigheter uppkommit? En massa av dessa små hem ha ju existerat en lång tid.

Det är flera orsaker till deras nu iråkade svårigheter. Jag skall blott nämna ett par. En av de viktigaste är givetvis, att deras produktionsmöjligheter försvarats. Den intensiva animala produktion, som de förr bedrivit, har nu blivit betydligt svårare, för att inte säga nära nog omöjlig att upprätthålla. Vidare kan man inte hjälpa att man har det intrycket, att i någon mån även innehavarna av dessa små jordbruk gripits av den förklarliga önskan att komma en liten smula i nivå med den allmänna levnadsstandard, som folkgrupperna

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket.

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket. (Forts.)

i övrigt numera tillvunnit sig. En av de allra viktigaste svårigheterna för innehavarna av dessa ofullständiga jordbruk numera är dock svårigheten för dem att skaffa sig arbete utanför jordbruket. I äldre tider var det mycket lätt för dem att få arbete. De fingo arbete hos grannar, de fingo arbete hos vägstyrelser, de fingo byggnadsarbete o. s. v., men svårigheterna på detta område ha nu blivit mycket stora. Statsmakterna ha beaktat svårigheterna för dessa innehavare av ofullständiga jordbruk och vidtagit åtskilliga åtgärder, som man verkligen har anledning tro komma att visa glädjande effekt. Bland annat ha vi ju beslutat att försöka göra dessa små jordbruk större. Vi skola skaffa dem bättre utvecklingsmöjligheter, bättre bärkraft. Det har beslutats statsstöd för sammanslagning och dylikt och för tillköp av jord för att utöka deras areal o. s. v. Men vi veta ju att denna åtgärd, hur bra man än tycker att den är, dock är en åtgärd på synnerligen lång sikt. Vi få också alla vara överens om att blott ett mindre antal jordbruk kunna förstärkas på detta sätt inom en över-skådlig tid.

Statsmakterna ha även trätt hjälpende emellan på ett annat område, nämligen i vad gäller produktionen. Vi ha försökt att genom prisreglering, tilldelning av kraftfoder och dylikt hjälpa dem i deras produktion, men vi veta, att dessa prisregleringar, hur tacknämligt de än mottagas, ändå inte kunna få någon större ekonomisk betydelse eller så stor ekonomisk betydelse för dessa små jordbrukare, att man kan säga att de blivit hjälpta därigenom.

På ett av de områden, som jag nämnde, där svårigheterna för småbrukarna ha blivit större med åren, nämligen i fråga om möjligheterna för dem att skaffa sig arbete utanför det egna jordbruket, just på detta område ha de två lika-lydande motioner, som väckts i båda kamrarna, försökt sätta in. Motionerna gå ut på begäran om en utredning om möjligheterna att skaffa arbete utanför jordbruket åt innehavare av ofullständiga jordbruk. Det är kanske djärvt att komma med en dylik motion, men om man läser utskottsutlåtandet finner man bland annat, att lantbruksstyrelsen dock ansett sig kunna tillstyrka förslaget, och det har väl i alla fall något att säga.

Nu måste man givetvis fråga sig: finns det några möjligheter att komma fram på denna väg? Det är alldeles klart, att motionärerna inte precis kunna föregripa en utredning och komma med många förslag och en fullständig önskelista, men jag skall tillåta mig att nämna några områden, där jag tror att en utredning skulle göra verkan.

Jag har mig bekant, att man i norra delen av Mellansverige på vissa orter lyckats skapa en hemindustri för innehavare av små jordbruk, och denna hemindustri tycks ha slagit väl ut, om jag är rätt underrättad. Då säger man: detta är givetvis en möjlighet, som står var och en fullständigt fritt till buds. Men vi måste vara överens om att detta är en sak, där de behöva stöd utifrån, stöd för att starta denna industri, för att komma igång, och sakkunnig hjälp bland annat för organisation i försäljningsavseende. Man kan även tänka sig att de behöva stöd för att få en sådan elektrisk taxa, att de kunna utnyttja den elektriska energien för just det speciella ändamålet. Jag tror, att en utredning i det avseendet skulle kunna peka på att ett initiativ från av staten tillsatta personer skulle kunna ge ganska gott resultat på många håll.

Vidare ha vi byggnadsarbetet. Som jag nämnde nyss ha en massa innehavare av ofullständiga jordbruk från början deltagit i byggnadsarbete. Många gånger ha de gjort det utan den yrkesskicklighet som erfordras. I varje fall ha de kanske inte numera den yrkesskicklighet, som är nödvändig för att deltaga i det moderna byggnadsarbetet. Jag tror att en utredning här skulle komma att visa, att det skulle vara synnerligen lämpligt med yrkeskurser för vad vi kalla

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket. (Forts.)

för småbyggmästare. Vi ha i våra bygder startat sådana, och de ha givit, såvitt jag förstår, utomordentligt goda resultat. Men även utbildning i själva arbetet tror jag vore synnerligen önskvärd.

Vill man sedan peka på ytterligare arbetsområden, så finns där vad man skulle vilja kalla för specialodlingar, som inte tillhöra det egentliga jordbruket. Jag kan blott nämna, att man i en viss bygd i vårt län lyckats få i gång en odling, som hjälpt just innehavarna av ofullständiga jordbruk till en god ekonomisk ställning. En del andra dylika odlingar skulle kunna sättas i gång. Mångenstädes är det kanske rent av möjligt att övergå till fruktodling. Även här gäller som på alla andra områden, att var och en har frihet och möjlighet att slå in på denna väg, men jag tror inte det är möjligt, att en dylik odling kan komma i gång utan stöd och hjälp till organisation och instruktion. Bland annat erfordras det sammanslutningar för avsättningens ordnande.

Utskottet har uttalat sig välvilligt om motionens syfte, men utskottet skjuter frågan på framtiden. Det är kanske inte så mycket ur en synpunkt sett att säga om detta, ty under nuvarande förhållanden är det ju ganska vanligt, att vi skjuta ifrån oss utredningar och säga, att utredningarna få vara tills vi få normala tider igen. Men jag vill påpeka, att vi kunna inte låta dessa innehavare av ofullständiga jordbruk, i den utsträckning som nu sker, stå alldeles hjälplösa. Vi kunna inte underlåta att räcka dem en hjälpande hand. Jag tror visst inte, att man på denna väg kan nå alltför många. Jag vågar gå så långt att jag säger, att jag skulle inte alls hålla det för otroligt, om i en framtid en hel del av dessa ofullständiga jordbruk komma att få nedläggas, nämligen sådana som ligga alltför avlägset, ha alltför dålig jord för att kunna tåla en reparation eller en nybebyggelse, men önskligt är i varje fall att så få hem som möjligt slopas.

Då man väl ändå får säga, att en utredning som den vi här begärt inte skulle bli någon mammututredning och inte heller skulle bli dyrbar, och då det resultat, till vilket en dylik utredning skulle komma, inte på något sätt kan sägas bli till skada för andra grupper, och då vidare man väl ändå kan tänka sig att åtminstone något hundratal av dessa små hem skulle kunna räddas, så vågar jag vädja till andra kammaren, som åtskilliga gånger visat sig ömma för just denna kategori av våra jordbrukare, att följa motionärerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Den ärade motionären, som nyss haft ordet, har ju uttalat sig på ett så försynt och hjärtegott sätt, att det är svårt för mig att här uppträda för att polemisera mot honom. Det framgick emellertid av hans anförande, att han rätt förstått utskottets utlåtande, när han ju funnit, att utskottet har med välvilja behandlat motionen och också ägnat den fråga, som i motionen upprullas, all den uppmärksamhet som den förtjänar. Men utskottet har i saken nuvarande läge funnit, att man inte tror sig kunna göra något åt det stora problem, som här föreligger.

Jag vill allra först fästa uppmärksamheten på att motionärerna ju behandlat denna fråga — frågan om hjälp åt innehavare av ofullständiga jordbruk — närmast såsom en arbetslöshetsfråga eller såsom en arbetsanskaffningsfråga, och det är på grund av detta som vi fått frågan till statsutskottet. Hade man behandlat frågan såsom en jordbruksfråga, d. v. s. ur synpunkten att bereda innehavarna av dessa ofullständiga jordbruk mera jord, så att jordbruken såsom sådana skulle bli bärkraftiga, är det klart att frågan kommit att behandlas av ett annat riksdagens utskott.

Men även om man nu behandlar denna fråga på det sätt som motionärerna

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket. (Forts.)

gjort, nämligen såsom en arbetsanskaffningsfråga, och inriktar sina strävanden på att försöka utreda, på vad sätt man snarast möjligt skall kunna bereda arbetstillfällen utanför jordbruket åt den befolkning, som det här är fråga om, träffar man genast på en rad av svårigheter. Det går ju mycket lätt att framställa önskemål i detta avseende och väl motiverade önskemål, på sätt som den föregående ärade talaren har lyckats framställa saken, men när man sedan skall gå till att lösa den, blir frågan genast litet annorlunda.

Nu säga motionärerna: Vi vilja bara ha frågan under utredning. Vi äro inte färdiga att ställa upp några förslag. Vi anse frågan så viktig, att den bör motivera en utredning. Det är bara därom vi ställt yrkande. Men innan riksdagen gör framställning om en utredning, vill alltid riksdagen ge en antydning om vilka spörsmål det är, som närmare skola utredas, och vilka vägar riksdagen vill anvisa för lösande av spörsmålet. I det avseendet har utskottet funnit sig stå med ganska tomma händer.

Jag skall bara i allra största korthet taga upp ett par av de synpunkter, som motionären nyss berörde. Han sade, att man kunde starta ett visst slags hemindustri och att man kunde försöka vidtaga åtgärder för att skapa arbetstillfällen vid byggnadsarbeten på landsbygden. I sistnämnda hänseende behöfde man anordna kurser för s. k. småbyggmästare. Ja, det går lätt att säga, men skulle statsmakterna vidtaga några åtgärder i sådant syfte, uppstår frågan, hur man skulle vid denna hemindustri och vid dessa byggnadsarbeten kunna bereda plats allenast åt den befolkning, som bor på de ofullständiga jordbruken. Skulle det icke vara alldeles naturligt, att, om man anordnade en kurs för att instruera s. k. småbyggmästare i byggnadsarbete, kursen stode öppen för hela befolkningen? Det är själfvallet, att även andra personer, om de ägde de nödvändiga förutsättningarna, skulle söka komma med på en dylik kurs. Tänka vi oss in i saken, finna vi genast att, så vitt man inte vill börja ransonera arbetstillfällena på det sätt man gör i de autokratiska staterna, man icke kan komma fram på den väg motionärerna antytt.

Det är detta som gör, att utskottet icke på sakens nuvarande ståndpunkt kunnat tillstyrka, att man begär en specialutredning för att komma åt de spörsmål, som äro upprullade i motionerna. Utskottet har emellertid pekat på att 1938 års jordbruksutredning, vars arbete sedermera nedlagts, upptagit dessa frågor till prövning i samband med vissa andra större problem, som varit föremål för utredningsarbete, och utskottet tror, att när denna utredning framdeles återupptages, det skall bli möjligt att få även de spörsmål, som nu lagts på bordet, upptagna till förnyad prövning. Det är därför utskottet, ehuru det skrivit på det välvilliga sätt som skett, ansett sig för närvarande icke kunna komma till något positivt uttalande utan hemställt, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet har sålunda i och för sig icke tagit avstånd från de synpunkter, som motionärerna anfört. Vi ha allenast ansett, att vi icke kunna ge några positiva uppslag för en särskild utredning, och under sådana förhållanden har utskottet icke velat av Kungl. Maj:t begära en sådan. Jag tror, att det resonemang, som utskottet i det avseendet fört, är det riktiga i den nuvarande situationen.

Jag ber sålunda, herr talman, att med vad jag nu anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Danielsson: Herr talman! Den föregående talaren, som företrädde utskottet i denna fråga, var mycket välvillig gentemot motionen, och välvillig är ju också utskottets motivering. Anledningen till att herr Olsson i Kullenbergstorp och jag avgivit en blank reservation är den, att vi, då vi anse frågan

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket. (Forts.)

så utomordentligt viktig, velat ha fria händer att understryka våra synpunkter i kammaren.

Efter det anförande, som de föregående talarna, framför allt motionären herr Barnekow, hållit, är det överflödigt att i detalj gå in på frågan. Jag vill endast i största korthet understryka vad som framhölls av motionären. Den grupp det här gäller är dock en grupp på bortåt ett par hundratusen personer. Det är skillnad på de jordbruk de inneha. En del äro ofantligt små, och de behjärtansvärda åtgärder, som vidtagits av statsmakterna i form av rabatter och ned-satta priser på en del varor och dylikt, kunna icke bli en fullständig hjälp. Dessa jordbrukare måste skaffa sig arbete utanför jordbruket för att kunna försörja sina familjer. Det hjälper icke, om hustrun arbetar dubbel arbetsdag, något som i många fall blir husmödrarnas lott i småbrukarhemmen.

Lantbruksstyrelsen har funnit, att det föreligger stora svårigheter att nå resultat, men anser, att saken är så behjärtansvärd, att styrelsen tillstyrker en utredning. Utskottets talesman har också pekat på svårigheterna. Ingen underskattar dem. Alla äro övertygade om att många svåra problem möta, när man söker tränga frågan in på livet. Men trots allt detta är den så viktig, att den kräver sin snara lösning.

Det har av lantbruksstyrelsen — och även av utskottet — påpekats, att 1938 års stora jordbruksutredning hade föreliggande spörsmål under övervägande. Utredningen inställdes emellertid till följd av krisläget, och ingen vet, när den skall tagas upp igen. Jag kan icke underlåta att här uttala som min åsikt, att denna jordbruksutredning i stället borde ha lagts om. Det är så många aktuella spörsmål i jordbruksfrågor, som möta i våra dagar, att man måste beklaga, att utredningen blev nedlagd.

Nu kan givetvis Kungl. Maj:t utan att riksdagen skriver därom sätta igång en utredning i de spörsmål, som äro berörda i motionen. Man får väl hoppas, att detta kommer att ske. Och jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att jordbruksutredningen snart måtte få återupptaga sitt arbete. Därför att frågan är svårlöst få vi icke väja undan, utan vi måste på något sätt få den utredd. Landsbygdens avfolkning, som alla beklaga, fortgår i ständigt stegrat tempo. Man bör åtminstone undersöka och se, vad som kan göras, eller åtminstone konstatera, att i vissa fall ingenting är att göra.

Under nuvarande förhållanden har jag bara den önskan, att en utredning i hithörande spörsmål måtte sättas igång, antingen det nu blir jordbruksutredningen, som tager itu med saken, eller det sker en annan utredning på regeringens initiativ. Alla äro sympatiskt inställda till tanken. Man drager sig endast för svårigheterna. Men det får icke hända, att denna fråga, som berör hundratusenden av vårt lands invånare, skjutes åt sidan.

Häruti instämde herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Herr *Svensson* i Ljungskile: Herr talman! Den folkgrupp, som det här närmast gäller, nämligen de familjer, som äro bosatta på ofullständiga jordbruk, är, såsom föregående talare ha framhållit, en mycket stor folkgrupp. Men det är ju på det sättet, att dessa människor aldrig bli helt inkomstlösa och aldrig helt arbetslösa. De drabbas inte alla av en och samma åtgärd från samhällets sida. Därtill kommer, att de som samhällsgrupp betraktad äro ganska lågmälda. De ha icke stora möjligheter att träda fram i den offentliga debatten och göra sig gällande. Tyvärr måste man nog konstatera, att olika folkgrupper bli uppmärksammade i viss grad i förhållande till den kraft, med vilken de själva förmå att föra sin talan. När därför utskottets talesman säger, att

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket. (Forts.)

man ägnat den föreliggande frågan all den uppmärksamhet, som den förtjänar, undrar jag, om man icke med hänsyn till de förhållanden, som jag nu pekat på, kan sätta ett stort frågetecken i kanten. Det är verkligen en mycket viktig fråga det här gäller. Men det fordras en stor lyhördhet, ja man skulle nästan kunna säga en smula fantasi, för att så att säga famna hela detta landsbygdens småfolk och göra klart för sig, hurudana dess levnadsförhållanden äro.

Nu skall det villigt erkännas, att nästan varje gång denna fråga föres fram, mötes man här i kammaren av ett tal, som är förstående gentemot denna samhällsgrupp. Alla äro på det klara med att det gäller människor med små inkomster, människor som väl behöva få sin ställning förbättrad. Man måste emellertid tyvärr också konstatera, att på de vänliga orden följer icke så mycket handling. Man skjuter gärna saken ifrån sig, man ställer frågan på framtiden. Jag kanske vågar erinra om en annan motion vid innevarande års riksdag, däri det begärdes ett förhöjt anslag till förbättringsarbeten vid dessa jordbruk. Ansökningar på 5 miljoner kronor ligga inne, medan man ger rätt att bevilja bidrag intill 2½ miljon. I en motion begärdes en ökning av anslaget med 2 miljoner kronor, men kravet avvisades med hänsyn till det statsfinansiella läget. Vi ha de sista dagarna i ett par propositioner fått möta anslagskrav för jordbruksregleringen, för rabatt på livsmedel och för bostadsproduktionen på sammanlagt 362 miljoner kronor — många andra anslagskrav att förtiga. När man står inför sådana väldiga summor, undrar man, om vederbörande icke varit en smula njugga med att hjälpa på de områden, där det verkligen finns möjligheter att sätta in.

Jag vill framhålla, såsom jag också gjort tidigare här i kammaren, att det finns icke något generalgrepp, med vilket man kan hjälpa landsbygdens småfolk. Dess förhållanden äro alltför skiftande för att det skulle kunna ske. Man är därför hänvisad till att söka hjälpa på alla de olika sätt, som kunna vara möjliga. Motionen pekar nu på en tänkbar utväg, den nämligen att bereda arbetstillgång vid sidan av de små jordbruken. Att det finns mycket arbetskraft vid de ofullständiga jordbruken, som icke kan effektivt utnyttjas, är obestridligt, och alla äro väl överens om att det både ur nationalekonomisk synpunkt och ur de enskilda familjernas synpunkt är beklagligt, att denna arbetskraft icke kan på bästa sätt tillvaratagas.

Motionärerna begära en utredning om vad som eventuellt kan göras. Herr Barnekow nämnde åtskilligt, som en dylik utredning skulle kunna taga fasta på. Men det hela har avvisats från utskottets sida med den motiveringen, att det icke finns tillräckligt gripbara uppslag för att man skall kunna komma frågan närmare in på livet för närvarande. Det är dock på det sättet, att den tekniska utvecklingen och den efter hand allt längre gående arbetsfördelningen i samhället liksom vissa organisatoriska åtgärder på jordbrukets område berövat dessa människor arbetsuppgifter, som de förr hade. Jag vill ingalunda förneka, att det i viss mån har varit en nödvändighet, men det kunde vara en uppgift för en utredning att försöka på allvar kartlägga den utveckling, som ligger närmast bakom oss, och komma underfund med vad som varit en ofrånkomlig nödvändighet och vad som skett på grund av bristande uppmärksamhet från samhällets sida, när det gällt att skydda den ifrågavarande folkgruppen. Det är vidare en uppgift att inventera alla de arbetsmöjligheter, som alljämt finnas för det mindre jordbruket, och att i fortsättningen söka, så långt det är möjligt, skydda vederbörande mot en fortgående inkomstminskning och en alltmer tilltagande arbetslöshet. Det är klart, att ur en sådan inventering skulle åtskilliga slutsatser kunna dragas beträffande framtiden.

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket. (Forts.)

Herr Eriksson nämnde beträffande kurser i byggnadsarbete och annat arbete, att de väl icke kunna monopoliseras till förmån för småbrukarna. Nej, det är möjligt, att så icke kan ske — det vill jag icke yttra mig om. Men det går också an att vända på saken och börja undersöka, huruvida icke vissa arbetsuppgifter monopoliserats med resultat, att småbrukarna ställts utanför. Det är ju beklagligt nog så, att dessa människor icke äro riktiga arbetare och icke riktiga jordbrukare. De äro litet av bådadera. Resultatet är, att man lätt skjuter hela deras sak ifrån sig. De hamna näringspolitiskt sett i ingenmans land, och deras försörjningsmöjligheter bli allt svårare.

Jag tror att det är anledning att utan dröjsmål litet närmare syssla med frågan, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Isacson: Herr talman! När denna motion togs upp till behandling på tredje avdelningen i statsutskottet, beslöto vi till att börja med att vänta med behandlingen av densamma, tills vi fått in vissa uppgifter rörande med spörsmålet sammanhängande ting. Vidare beslöto vi, att en av motionärerna skulle få tillfälle att inför avdelningen närmare utveckla de synpunkter, som varit vägledande för motionärerna, då de framburo denna motion.

Efter att ha gått denna mycket grundliga väg funno vi emellertid, att vi icke kunde tillstyrka den begärda utredningen, detta förnämligast därför att motionärerna själva icke hade något att ge på hand, som skulle kunna motivera en begäran från riksdagens sida om ytterligare utredning. Herr Danielsson yttrade i sitt anförande, att detta är en mycket svårlöst fråga. Jag tror för min del, att herr Danielsson aldrig sagt någonting så sant, ty detta är verkligen en svår fråga, och jag undrar, om det överhuvud taget är möjligt att lösa den på det sätt motionärerna här tyckas förutsätta.

Allra först bör man fråga sig: vad menas med ofullständigt jordbruk, och var går gränsen mellan dem, som man skall hjälpa, och dem, som kunna anses klara sig själva? I mina trakter finns det en hel del industriarbetare, som köpt och alltfortfarande köpa ofullständiga jordbruk att ha som en liten bissyssla eller som en binäring vid sidan av sin industriella anställning. Man betraktar med andra ord ett ofullständigt jordbruk som en särskild tillgång. Nu påstå motionärerna, att för dessa arbetare med ofullständiga jordbruk skulle förefinnas en hel del arbetsområden. Ja, detta är möjligt, men jag undrar ändå, om icke dessa arbetsområden redan äro tagna i bruk. Herr Barnekow förordade exempelvis fruktodling. Herr Barnekow är själv från ett län, vars fruktodling är den förnämsta i hela landet. Där finnas många fruktodlarföreningar, praktiskt taget någon i varenda socken. Det finns en länsförening med stor tillslutning, och systematisk propaganda bedrivs för denna näring. Likaså finns där numera en ganska respektabel försäljningsorganisation. Mig veterligen finns det icke ett område, där icke jordbrukets egna organisationer, småbrukareföreningar och andra, redan gjort sin insats för att av olika odlingar utvinna det mesta möjliga. Det är helt säkert ytterligare något att göra, men jag undrar ändå, om ett bifall till motionen skulle kunna skingra det dunkel, som här råder. Lantbruksstyrelsen har själv för sin del ansett, att en generell lösning av detta problem icke är möjlig. Förhållandena skifta oerhört från det ena landskapet till det andra. Det som kan anses lämpligt i ett län eller i en provins passar icke i en annan, och jag undrar, om det överhuvud taget är möjligt för statsmakterna att ställa sig bakom åtgärder av denna oerhört mångskiftande natur.

Vi kunna nog till sist enas därom, att detta är en ren och klar arbetslöshetsfråga och får behandlas som sådan. Under tider med god tillgång på arbete

*Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utan
för jordbruket. (Forts.)*

råder heller ingen arbetslöshet för innehavare av ofullständiga jordbruk. Då få de tillräckligt med sådant arbete, som de måste ha för att överhuvud taget kunna klara sig. De kunna icke ha helårsanställning, utan de få söka sig till sådana tillfälliga arbeten, som kunna erbjuda sig. Men jag skulle vilja fråga: vem är i tider av stor och omfattande arbetslöshet mest att beklaga, den som har ett sådant här stödjordbruk, låt vara ofullständigt, men dock en möjlighet till försörjning, eller den, som liksom så många tusen ställs utan varje som helst inkomst? Kan man verkligen i ett sådant läge förorda företräde för vissa grupper? Något sådant torde aldrig kunna framkomma av en utredning. Jag anser, att allt är så klart i det avseendet, att saken icke behöver utredas. Herr Svensson i Ljungskile nämnde, att det behövs litet fantasi för att förstå hur denna medborgargrupp egentligen har det ställt. Herr talman! Jag tror icke att det behövs någon fantasi för att förstå detta. Betydligt livligare fantasi behövs det nog för att förstå, vilka åtgärder man härvidlag skulle kunna vidta.

Herr talman! Jag har redan sagt, att vi betrakta detta problem såsom en typisk arbetslöshetsfråga och att den bör behandlas därefter. För motionärerna återstår det vidare att klargöra, var gränsen går mellan fullständiga och ofullständiga jordbruk. Jag erinrar om de många, som betrakta ett sådant här ofullständigt jordbruk som det bästa man kan ha vid sidan av en anställning i industrien. Jag instämmer därför ännu en gång med herr Danielsson däruti att detta är ett oerhört svårlost problem, och jag vill tillägga, att jag överhuvud taget icke tror på att det går att lösa problemet på den väg motionärerna här pekat på. Därför ha vi icke heller, då vi icke haft något som helst stöd för kravet på en utredning, velat begära en sådan. Detta beror ingalunda på någon ovilja emot eller någon likgiltighet för den medborgargrupp, som det här är fråga om. Herr Svensson i Ljungskile skall icke framställa saken på det sättet som om det här skulle föreligga någon ovilja från statsutskottets sida, ty ha vi bara möjlighet att bringa hjälp åt någon medborgargrupp, så betyder det icke något vilken grupp människor det gäller. Men om man från motionärernas sida begär beaktande av de synpunkter de framföra, få de lov att komma med något mera konkreta uppgifter och förslag, innan de kunna tänka sig få riksdagen med på en begäran om utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Svensson i Ljungskile, som för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag vill först erinra om, att jag icke sagt, att utskottet visat ovilja mot småbrukarna. Jag har tvärtom sagt, att utskottet behandlat motionen med stor välvilja, men att resultatet i alla fall blivit, att man skjutit saken ifrån sig, vilket väl är obestriddligt.

Sedan får jag säga, att jag tycker att det är ledsamt, att man alltjämt skall komma med frågan: Vad menas med ett ofullständigt jordbruk? Det är nämligen här givetvis icke fråga om jordbruket i och för sig utan om familjen som sådan, om familjer, som befinna sig i det läget att de icke ha en nöjaktig inkomst utan behöva hjälp, vare sig jordbruket omfattar två eller femton tunnland. Är det däremot fråga om en industriarbetare, som har en hög arbetsinkomst och därtill ett stödjordbruk, så hör han icke alls hemma i den kategori vi här syssla med. Hans försörjningsfråga är löst, och vi behöva icke bekymra oss om den.

Att det icke gives någon generell lösning ha vi själva oavslutligen framhål-

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällen utanför jordbruket. (Forts.)

lit. Men skall man, därför att det icke finns något generellt ingrepp som hjälper, skjuta ifrån sig den ena detaljen efter den andra? Då kommer i alla fall en klass att generellt bli utan hjälp. Att det finns människor, som inför en total arbetslöshet få det värre än småbrukarna ha det, är självklart, men det finns också en kategori av människor som år från år ha en för låg inkomst.

Vidare anförde:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag skall till att börja med helt kort deklarerera, att jag till det allra mesta instämmer i herr Svenssons i Ljungskile sista anförande. Jag vill också understryka, att problemet om beredande av arbetsmöjligheter åt innehavare av ofullständiga jordbruk är en mycket stor fråga, som vi icke böra vifta bort så där enkelt som herr Isacson tycktes vilja göra.

Såsom ett par talare här förut sagt, förhåller det sig på det sättet, att arbetsmöjligheterna för dessa som inneha små jordbruk på sista tiden på grund av vissa förhållanden blivit allt sämre och sämre. Därför vore det önskvärt, att det från statsmakternas sida kunde göras någonting för att skaffa dessa mindre jordbrukare en bättre utkomst. Herr Isacson ville göra gällande, att detta problem är en arbetslöshetsfråga. Ja, det är klart att i viss utsträckning är detta en arbetslöshetsfråga, men det är en arbetslöshetsfråga, som kan lösas efter helt andra linjer än dem som följas för sådana, som äro helt arbetslösa och icke ha något jordbruk. Kunde dessa småjordbrukare få sysselsättning vid sidan av jordbruket, skulle hjälpen kosta staten betydligt mindre än vanligt arbetslöshetsunderstöd. Den kommitté, som jag hoppas kommer att bli resultatet av det beslut riksdagen nu står i begrepp att fatta, kan naturligtvis vid utmätandet av denna hjälp också ta i betraktande, att det hela är en arbetslöshetsfråga, som visserligen kommer att kosta staten åtskilligt med pengar, men pengar, som dock icke bli bortkastade. Jag tror nog att man kan finna åtskilliga objekt, som dessa småbrukare skulle kunna ägna sig åt. Motionären har pekat på en hel del, och herr Svensson i Ljungskile pekade på andra. Även om det är svårt att direkt precisera de förslag, som man önskar få realiserade, tycker jag, att man icke för den skull skall avfärda motionen, ty detta är en motion, som enligt min mening är mycket viktig och som jag tror riksdagen gjorde klokt i att biträda. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Ovanmyra.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! I den debatt, som förts här i dag, har ju liksom så många gånger tidigare i denna kammare omvitnats, att vi här röra oss med ett problem, som är utomordentligt stort och svårt att lösa.

De svårigheter, som de mindre jordbrukarna och innehavarna av ofullständiga jordbruk kommit i, hänga ju samman med den ekonomiska utveckling, som ägt rum här i landet icke minst på landsbygden. De arbetstillfällen, som tidigare stått till buds för dessa jordbrukare, ha nu tagits om hand av andra. De skogskörslor exempelvis, som gävo småbrukarna en mycket betydande inkomst vid sidan av jordbruket, ha ju i stor utsträckning övergått till biltrafiken. En hel del annat att förtiga. En återgång till de gamla förhållandena, då de mindre jordbrukarna hade möjlighet att få en hel del arbeten på landsbygden, som numera övertagits av en mera fast arbetarstam, torde icke kunna äga rum. Jag tror att man får utgå från som ett faktum, att saken ligger till på det sättet. Under sådana förhållanden återstår enligt min mening såsom

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällena utanför jordbruket. (Forts.)

den väsentligaste uppgiften, då det gäller denna kategori av vårt folk, att se till att dessa människor kunna få sina jordbruk utökade eller förbättrade i olika avseenden, så att brukarna kunna få fullt arbete och full försörjning på sina gårdar. Jag tror, att den vägen är den som säkrast leder till en varaktig förbättring för dessa jordbrukare.

Nu är jag icke alldeles övertygad om, att motionärerna och de som talat för motionen här äro beredda att biträda verkligt radikala åtgärder på detta område. Hittills har man i vart fall icke kunnat få något bevis för att så är fallet. Det är ju möjligt att genom en särskild utredning skulle kunna åstadkommas något till gagn för de människor, som det härvidlag är fråga om. Jag tror emellertid icke, att man kommer så långt på den vägen, men även om man icke kan komma så långt, kan det ju vara skäl att försöka. Det borde väl då ligga närmast till hands, att då jordbruksutredningen, som ju nu har avbrutit sitt arbete, fortsätter, även denna fråga finge tagas upp och göras till föremål för en utredning i ett vidare sammanhang. De problem, som det här gäller, äga otvivelaktigt samband med en hel del andra spörsmål, som röra jordbruket och som böra övervägas i samband med det arbete, som den stora jordbruksutredningen fick sig ålagt och som väl skall fullföljas.

En annan uppgift borde vara, att man ser till att den lagstiftning, som nu reglerar styckningen av jorden, bleve så effektiv, att man förhindrade, att sådana här småbruk för framtiden komma att bildas. Vi ha ju fått en lagstiftning angående jordstyckning, men det har i själva verket visat sig, att den på en hel del områden icke har lett till det resultatet, att man helt kunnat undvika, att en del ofullständiga jordbruk alltjämt skapas. De tillkomma ju kanske icke minst genom den spekulativa jordstyckningsverksamheten, som alltjämt florerar. Genom att göra jordbruket för små kan man skaffa sig bättre betalt för den jord som styckas, varför man alltjämt är benägen att tillskapa för små jordbruk. Lagstiftningen har, som sagt, icke visat sig vara tillräckligt effektiv för att kunna hindra en sådan jordstyckning. Jag ser, herr talman, för min del som det viktigaste i detta avseende, att man går fram radikalt, då det gäller att ge de mindre jordbrukarna mera jord, även om det skulle gå ut över de stora jordbrukarna på ett sätt, som dessa icke önska. Man bör bättra på den jordstyckningslag, som vi ha, så att den blir tillräckligt effektiv för att förhindra att för små jordbruk bildas, där de icke utgöra stödjordbruk.

Herr Barnekow: Herr talman! Jag skall bara be att få med några ord ge den siste ärade talaren en replik. Han talade om att han för sin del ansåg det riktiga tillvägagångssättet vara att fullständiga de ofullständiga jordbruket. Jag tyckte verkligen, att jag för min del, när jag började debatten, framhöll, att just de åtgärder statsmakterna vidtagit i den riktningen var det bästa sättet att hjälpa dessa småbrukare. Emellertid tror jag, att den ärade talaren nog i själva verket är överens med mig om att dessa åtgärder icke verka så förfärligt hastigt. Tro vi verkligen, att alla dessa småbrukare ha tid att vänta på denna utveckling, att de kunna leva så länge? Det är det jag tvivlar på.

Sedan ha flera talare, bl. a. herr Isacson, sagt, att man icke fått något uppslag på tredje avdelningen från oss. Jag beklagar, men det rör jag icke för. Jag känner mig ganska oskyldig härvidlag. Emellertid vägar jag säga, att vi motionärer i alla fall visat på några vägar, på vilka man kan gå. Herr Isacson undrar, vad som menas med ofullständigt jordbruk, och säger, att i hans trakt finnas industriarbetare som ha stödjordbruk. Ja, men det är ju en utmärkt väg han där har visat. Det är en sak vi gärna vilja driva fram. Vi ha ju rekommenderat hemslöjd och hemindustri för att fullständiga dessa ofull-

Beredande åt innehavare av ofullständiga jordbruk av arbetstillfällena utanför jordbruket. (Forts.)

ständiga jordbruk. Någon generell väg har icke vare sig jag eller någon annan talare, som talat för motionen, på något vis velat anvisa. Vi ha tvärtom uttalat den uppfattningen, att alla vägar behöva beträdas för att vi skola nå målet, om vilket vi nog alla äro överens. Det har heller icke av någon talare för utskottet sagts någonting om olägenheterna av en utredning. Jag har icke kunnat förstå vilka olägenheter, som skulle vara förenade med en utredning. Den siste ärade talaren var den ende av dessa talare, som framhöll en utväg. Han talade nämligen om utvidgning av de ofullständiga jordbruken. Däremot skall jag be att få efterlysa, vilka utvägar herrar Eriksson i Stockholm och Isacson rekommendera. Herr Isacson vill tydligen ha arbetslöshetsunderstöd, om detta är möjligt. Han sade, att detta spörsmål skulle behandlas som andra arbetslöshetsfrågor. Dessa jordbrukare skulle således behandlas som arbetslösa och få arbetslöshetsunderstöd. Men vore det icke lämpligt, om vi, innan vi ösa ut för mycket pengar för den saken, skulle kunna få åtminstone några hundra av dessa småbrukare avkopplade och insatta i nyttigt arbete, där de själva kunna förtjäna sin utkomst.

Herr Isacson: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Barnekow, att jag ingalunda är inne på den linjen, att jag skulle vilja förorda arbetslöshetsunderstöd i större utsträckning än som för närvarande utgår, för såvitt andra vägar kunna vara framkomliga. Jag delar fullkomligt den uppfattning, som en av motionärerna i detta sammanhang givit uttryck åt, att vi ha icke råd att låta någon människa i detta land, som kan arbeta, gå arbetslös. Det är på det sättet jag vill lösa denna fråga. När vi få tillräckligt med arbete på andra områden, få även dessa människor arbete, tillfälliga sysselsättningar, som de behöva och vilja ha.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1941/42;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 dels under fjärde huvudtiteln, dels ock till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lotsverkets båtlänefond;

nr 149, i anledning av väckt motion angående vissa extra ordinarie befattningshavares vid försvarsväsendet rätt till personliga lönetillägg m. m.; och

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tullverket för budgetåret 1941/42.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Westman* propositionerna:

nr 284, angående anslag till uppförande av en hovrättsbyggnad i Göteborg; och

nr 288, med förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes; samt

av herr statsrådet *Möller* propositionerna:

nr 286, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredkapsorganisation för budgetåret 1941/42; och

nr 289, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester, m. m.

Dessa propositioner hänvisades genast, propositionerna nr 284 och 286 till statsutskottet, propositionen nr 288 till behandling av lagutskott samt propositionen nr 289, i vad angick anslaget till semesterlön m. m. för viss militär tjänstgöringstid, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

§ 11.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940.

Förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940.

I en den 23 maj 1941 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 263, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av propositionen nr 263 måtte antaga det vid propositionen fogade förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940 med den ändring, att 3, 4 och 6 §§ erhöles av utskottet angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Lundell**: Herr talman! Den proposition det här gäller, nr 263, inkom till riksdagen den 24 maj och motionstiden utgår icke förrän i dag. Bevillningsutskottet har emellertid ansett, att saken skulle vara av så brådskande karaktär, att motionstidens utgång icke kunde avvaktas. Betänkandet har därför inom utskottet blivit rätt summariskt genomtruffat utan någon mera ingående överläggning. Betänkandet har bordlagts här i kammaren redan före pingst. Jag har själv deltagit i de överläggningar, som förekommo inom utskottet, om man nu får använda en sådan beteckning för vad som där förekom. Därvid har jag påpekat en del av de brister, som vidlåda förslaget, och jag har inom utskottet begärt, att man skulle lugna sig tills motionstiden gick ut och ge sig tid att försöka få fram åtminstone några förbättringar i propositionsförslaget. När utskottsmajoriteten icke ville gå med på en sådan grundlagsenlig behandling av ärendet, så har jag för min del avstått från att delta

Förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940. (Forts.)

i beslutet. Mitt namn står icke under betänkandet, som var och en kan se, och det står icke något annat namn i stället för mitt.

Jag kunde givetvis också ha förfarit på det sättet inom utskottet, att jag hade till betänkandet fogat en reservation, i vilken jag uttalat, att Kungl. Maj:ts proposition icke bort oförändrad bifallas, och att motionstidens utgång bort avvaktas, innan ärendet avgjordes. Jag har emellertid icke gått den vägen, utan har väckt en motion, vilken icke har blivit färdig förrän i dag och väckts vid detta plenum. I själva verket är ärendet av så pass kinkig beskaffenhet, att det kunde behövas ännu längre betänketid för att få fram något förslag, som kunde anses tillfredsställande.

Jag kan säga, att jag var långt ifrån ensam inom utskottet om det påståendet, att propositionen var högeligen otillfredsställande och icke borde oförändrad godkännas. Av dem, som hade i det avseendet samma uppfattning som jag, finns nu en och annan kvar under utskottsbetänkandet med en stjärna vid sitt namn, och andra ha satt någon annan på sin stol. Enigheten om utskottets beslut är alltså icke på långt när så stor som den av det tryckta betänkandet förefaller vara. — Den motion jag i dag har avgivit slutar med en kläm så lydande: »På grund härav får jag hemställa, att riksdagen till Kungl. Maj:ts förslag ville låta utarbeta önskvärda tillägg och förändringar med beaktande av de synpunkter och exempel som ovan framhållits.»

Vilka äro då de största bristerna i Kungl. Maj:ts förslag? Det är särskilt två huvudpunkter som man därvid lägger märke till. Innan jag går in något på de två huvudpunkterna, bör jag kanske erinra om att i propositionen föreslås, att värnpliktiga, som ha fullgjort beredskapstjänst under föregående år, 1940, och som tillhöra årsklass 1938 eller äldre årsklasser eller vissa motsvarande årsgrupper av klasserna A och B, skulle, utöver de vederlag de redan ha erhållit, av staten tillföras ytterligare ett vederlag, nämligen i form av avdrag på sina kronoskatter, uppgående till fem kronor för varje full tjänstgöringsvecka utöver de första sex veckorna.

Det man nu lägger märke till och med beklagande konstaterar i Kungl. Maj:ts förslag är särskilt, som jag sagt, två punkter. Dels förhåller det sig så, att propositionen vill ge skatteavdrag även åt dem, som icke alls ha lidit någon ekonomisk skada av sin beredskapstjänst. Även om de skulle ha fått högre inkomster under 1940 än under något tidigare år, t. ex. under år 1939, så skulle de få detta skatteavdrag. Man får väl säga, att det knappast är lämpligt att förfara på det viset. Staten har väl icke så gott om medel, att de böra utdelas på detta sätt, även där en rimlig anledning saknas. Anslaget är summariskt uppskattat till att gå löst på tio å femton miljoner kronor. Det är alltså fråga om stora pengar, åtminstone efter gamla begrepp. I den motion jag har avgivit har jag föreslagit, att man på den punkt jag nu har anmärkt på skulle införa den förbättringen, att skatteavdrag skulle medgivas endast för sådana fall, där beredskapsmans inkomst under 1940 vore sämre än under 1939. Jag har emellertid därvid icke gått in för att jämföra de taxerade beloppen för 1939 respektive 1940, vilket kanske hade legat närmast till hands, utan jag har tagit sikte på de beskattningsbara beloppen och ansett, att man bör göra en jämförelse mellan dem, därför att därmed tager man ju hänsyn till icke endast förändringen av de värnpliktigas direkta inkomster utan också på den förändring som kan ha inträtt i deras försörjningsbörda.

Det andra felet i det i propositionen framlagda förslaget, som jag har anmärkt på i motionen, vilket också var och en inom utskottet har uppmärksammat och insett vara en betydlig brist i förslaget, är, att i de fall, då den värnpliktige har haft den största ekonomiska olägenheten av sin beredskapstjänst,

Förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940. (Forts.)

har ju hans inkomst nedgått i så hög grad, att han icke blir påförd något beskattningsbart belopp alls eller endast ett obetydligt sådant. Han får ju i sådant fall ingen nämnvärd kronoskatt att avräkna det antal femkronor emot, som han blivit preliminärt tillgodoräknad på grund av tjänstetidens längd. Man står alltså här, om jag så får uttrycka det, inför en ny version av det gamla ordspråket: När det regnar välling har den fattige ingen sked. — Vad i propositionen föreslås innebär i korthet sagt: ju mindre ekonomisk olägenhet som har drabbat beredskapsmannen desto större skatteavdrag får han; och omvänt: ju större ekonomisk nedgång, som har drabbat honom, desto mindre skatteavdrag får han, och när den ekonomiska skadan är som allra störst, får han intet avdrag alls.

I den motion, som jag har avgivit, föreslås på denna punkt att möjligheten att utnyttja de skatteavdrag, som preliminärt tillgodoföras vederbörande på grund av tjänstetidens längd, skall utvidgas. Det föreslås alltså i korthet sagt, att man på något sätt bör ge även den fattige en sked för att äta den välling, som finansdepartementet här vill låta regna lika över både fattiga och rika.

Båda de anförda felen i förslaget äro så allvarliga, att de efter mitt ringa förstånd borde utgöra absoluta hinder för att i oförändrat skick godkänna Kungl. Maj:ts förslag.

När man närmare studerar detta ärende, lägger man märke till att det i fråga om det sakliga innehållet egentligen är en anslagsfråga — en anslagsfråga av mycket stor omfattning för ett socialt ändamål — och närmast en sådan fråga, som brukar behandlas av stats- och andra lagutskottet. På grund av det sätt på vilket ärendet formellt upplagts, alltså att man vill lämna detta anslag i form av avdrag på vederbörandes debetsedlar, när de skrivs ut, har förslaget hänvisats till bevillningsutskottet och behandlats av detta — om man nu i detta fall kan kalla det för en behandling. Det är väl snarare en genomgång av ärendet, som förekommit inom utskottet. När det är fråga om anslagsärenden eller ärenden av likvärdig beskaffenhet, där det rör sig om så stora belopp, som det här gäller, 10 eller 15 millioner kronor, tycker jag nog, att det vore på sin plats, att sådana ärenden ägnades en mera omsorgsfull behandling än som hitintills i detta fall har skett. Nu ser det ut, som om man skulle låta anslag på 10—15 millioner kronor utan någon särskild granskning slippa igenom, under det att, som vi veta, timplånga debatter i kamrarna kunna uppstå om anslag på något tusental kronor, i synnerhet i sådana fall där det rör sig om anslag, som man skulle kunna säga vara på något sätt politiskt matnyttiga.

För min del får jag säga, att jag anser det vara fullkomligt oförsvarligt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag i det skick det nu föreligger. Gör man det, kommer man säkerligen under tillämpningen av den skattelag det här är fråga om att få höra åtskilligt gnissel ute i landet. Det finns säkerligen ingen av kammarens ledamöter, som kan påstå, att de bidragsgrunder, som föreslås, äro rättvisa eller lämpliga. Jag kan inte säga, att någon av mina kamrater i utskottet, som yttrat sig i saken, ville påstå någonting dylikt. Utskottet har avstått från att införa förbättringar i förslaget på grund av — såsom man har sagt — bristande tid. Ärendet brådskade i så hög grad. Man har dock gjort en förändring i förslaget så till vida, att man har framflyttat den termin, inom vilken de värnpliktiga skulle inge ansökan för erhållande av dessa skattebidrag, ifrån den $\frac{30}{100}$ till den $\frac{19}{100}$. Den ökade tid, som man här har vunnit, har man emellertid inte till någon del velat ta i anspråk för att gå igenom och söka komplettera och förbättra förslaget, utan man har ställt denna

Förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940. (Forts.)

utökning av tiden med femton dagar helt till de värnpliktigas disposition för att de skulle såvitt möjligt dels få kännedom om den förmån, som beviljats dem, och dels hinna inge sina ansökningar.

I den motion som jag har avlämnat har jag inte framställt yrkande om att vissa bestämda förbättringar skulle göras i förslaget, utan jag har så att säga hänskjutit detta till utskottet. Jag har i min motion före klämman skrivit: »Undertecknad har med framförande av ovanstående erinringar mot och redogörelser för lämpliga förbättringar i Kungl. Maj:ts förslag ej velat föreslå någon viss lösning som den bästa möjliga och avser alltså ej att yrka bifall till något visst ändringsförslag, utan avsikten har varit att uppvisa att Kungl. Maj:ts förslag behöver undergå en vidare bearbetning under anläggande av vid analoga frågor vanliga sociala och statsfinansiella synpunkter.»

Herr talman, jag vill med stöd av vad jag nu sagt varken yrka bifall eller avslag på Kungl. Maj:ts förslag utan jag vill yrka, att det föreliggande ärendet återremitteras till utskottet för vidare behandling.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Om man på det föreliggande förslaget lägger de synpunkter, som man plägar lägga på skattefrågor, måste man säga sig, att man näppeligen kan vara tillfredsställd med detsamma. Vi ha nu passerat det stadium av deklara-tions- och taxeringsarbetet, då det hade varit lämpligt att genomföra anordningar i syfte att bereda lättnader för de inkallade. Vi kunde således inom utskottet inte välja denna väg. Detta har med full klarhet framgått av såväl den kungl. propositionen som under utskottsbehandlingen av ärendet. Vi ha emellertid inom utskottet i likhet med Kungl. Maj:t ansett, att om man vill försöka bringa en smula lättnad åt dem, som ha legat inkallade under 1940, måste man välja den enda väg, som står till buds. Den är klumpigare och schablonmässigare än som hade varit önskligt, men det är överhuvud taget den enda väg man kan välja om man vill åstadkomma ett resultat.

Utskottet har så mycket lättare kunnat ansluta sig till denna uppfattning som finansministern i sin proposition på sid. 5 säger — vilket också är utskottets bestämda uppfattning — att skall man fortsätta på denna väg för framtiden, måste man förskjuta hela denna anordning från debiterings- till taxeringsstadiet för att åstadkomma den rättvisa, som bör skapas i detta avseende. Ingen skall förneka, att man genom den schablonmässiga regel man valt icke i alla avseenden når det syfte man skulle vilja nå. Det är riktigt, att vissa personer komma att kunna tillgodogöra sig denna skattebefrielse, vilka man vid en individuell prövning inte skulle anse vara fullt berättigade till densamma. Det inträffar ju även vid den ordinarie beskattningen, att fattigman på grund av för låg inkomst inte kan fullt utnyttja de avdrag, som äro tillfinnandes och således inte har möjlighet att tillvarataga alla dessa fördelar. Det är inför dessa faktiska omständigheter, som utskottet har ansett sig — om det överhuvud taget skall lämnas någon hjälp i skattehänseende till de inkallade — böra ansluta sig till den kungl. propositionen.

Nu kan naturligen herr Lundell under åberopande av att motionstiden inte är utgången säga, att hans grundlagsenliga rätt är kränkt. Han förmenar, att denna har blivit så mycket mera kränkt som utskottet har föreslagit en utsträckning av tiden för de värnpliktigas ingivande av ansökningar om dessa skatteavdrag — sedan utskottet först gjort sig underrättat om att man i Stockholm, där det ju var särskilt ömtåligt, kunde göra detta utan alltför stora besvärigheter. Utskottet har emellertid utgått ifrån — om riksdagen fattar

Förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940. (Forts.)

sitt beslut i dag — att vi äro framme ända vid den 15 juni, innan de blanketter som skola användas vid dessa ansökningar äro utarbetade och distribuerade till de olika förläggningarna och postkontoren runt om i riket och kommit de värnpliktiga tillhanda. Skall det vara någon mening med att vidtaga den här ifrågasatta åtgärden, måste man naturligtvis samtidigt se till att alla de värnpliktiga komma att få klarhet om att de ha hjälp att vänta. Det skall inte vara på det sättet, att kanske mängder av folk ute på vår landsbygd på grund av att de sakna kännedom om denna anordning, som riksdagen nu genomför, aldrig kunna komma att tillgodogöra sig denna femma per vecka i avdrag på skatten. Därför har utskottet ansett, att de femton dagar, som kunna vinnas, böra de värnpliktiga få till sin disposition och sålunda ha en månad på sig. Vi ha därvid räknat med att man under denna tid skall ha hunnit bringa kännedom om dessa förhållanden till alla inkallade och att de skola ha hunnit inkomma med sina ansökningar. I valet mellan att ligga på ärendet i utskottet och att låta de värnpliktiga få dessa femton dagar ytterligare på sig ha vi inom utskottet inte tvekat om att det vore lämpligt, att de värnpliktiga finge dessa femton dagar till sitt förfogande.

Sedan må det vara herr Lundells ensak, om han anser, att förslaget inte är underkastat någon omsorgsfullare prövning och att hans utskottskamrater äro lättsinnigare i dessa ting än han. Herr Lundell strök särskilt starkt under, att intet namn stod under utskottsutlåtandet i stället för hans. Detta är, herr talman, inte så märkvärdigt. När herr Lundell satt i stolen ända tills beslutet var fattat, fanns det ingen möjlighet för någon av hans partikamrater att taga plats där på annat sätt än att sätta sig i knäet på honom, och det är inte vanligt under utskottsarbetet.

Jag tror således, herr talman, att om man har den utgångspunkten, att man vill hjälpa de inkallade och man vidare har klart för sig, att man inte nu kan gå den väg, som är den riktigaste, nämligen att lämna denna hjälp vid taxeringen, på grund av att taxeringsarbetet för året nu är avslutat, utan att det måste ske genom en mera schablonmässig och klumpig metod, då får man hålla till godo med och bifalla den kungl. propositionen. Om herr Lundell har den uppfattningen, att den föreslagna metoden är så klumpig och så schablonmässig, att han inte vill vara med om den, tycker jag det hade varit rimligare, om han ställt ett avslagsyrkande, ty att nu återremittera förslaget till utskottet för ny behandling skulle ju betyda, att man inskränkte tiden för dem som skulle söka denna hjälp och därigenom praktiskt taget låte det hela rinna ut i sanden.

Jag erkänner, att det kan resas mycket starka invändningar mot den föreslagna metoden till skattelindring. Jag skulle ha önskat, att detta förslag hade framlagts i höstas. Då hade vi haft möjligheter att ompröva det, att föra in det i dess rätta sammanhang och uppnå största möjliga rättvisa. Men, herr talman, detta förslag förelåg inte i höstas; det kom den 24 maj. Vilja vi hjälpa de inkallade och lätta deras skatteböroda, få vi finna oss i att inte gå absolut strikta vägar utan använda de möjligheter, som föreligga.

Med anförande av dessa synpunkter hemställer jag om bifall till bevillningsutskottets förslag. Jag tror, att andra kammaren kan våga bära det ansvar, som följer med detta beslut och att det skall komma att hälsas med tillfredsställelse av de flesta människor ute i landet.

Herr Lundell: Herr talman! Jag vill säga några ord till herr Olsson i Gävle — det är ju inte så sällan jag har nöjet att diskutera med honom i skattefrågor, fastän han kanske tycker att nöjet är mer på min sida än på hans.

Förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940. (Forts.)

Herr Olsson i Gävle framhåller, att om man vill bereda de inkallade en extra lättnad, finns det ingen annan väg att gå än den det här framlagda förslaget anvisar. — Men det finns ju den möjligheten att förbättra detta förslag på väsentliga punkter, så att det inte för de flesta bara blir fråga om en formell lättnad, som de inte kunna utnyttja på grund av att de inte ha någon kronoskatt att göra avräkning på. Det bör väl i alla fall vara så, att när Kungl. Maj:t ger folk en förmån, man också bör se till att vederbörande ha möjlighet att tillgodogöra sig denna förmån. Jag tror inte att det skulle vara så svårt att härvidlag åstadkomma vissa ändringar, även de naturligtvis schablonmässiga men i alla fall sådana att de skulle innebära en betydlig förbättring av propositionen.

Vidare säger herr Olsson i Gävle, att vi ha ju sett det här fenomenet tidigare, att de ekonomiskt dåligt ställda icke kunnat tillgodogöra sig de lättnader, som våra skatteförfattningar medge, t. ex. inte kunnat utnyttja ortsavdragen vare sig det gäller kommunal inkomstskatt eller statlig inkomst- och förmögenhetsskatt. Det är ju alldeles riktigt — men om man nu har den företeelsen på ett håll, bör väl inte detta vara någon särskild anledning till att man bereder möjlighet för den att komma till synes även på ett annat håll, om man skulle kunna undvika det.

Herr Olsson i Gävle försvarar utskottets åtgärd att ställa de femton dagar, som man vunnit genom att utsträcka ansökningstiden, till de värnpliktigas förfogande med att säga att man bör se till att alla värnpliktiga hinna få in sina ansökningar. Men säg, herr Olsson, är det så stor glädje för de värnpliktiga att hinna skicka in dessa ansökningar, om man t. ex. har en tjänstgöringstid, som med tjugo veckor överskjuter de sex och alltså skulle ha rätt att tillgodogöra sig 100 kronor, men man samtidigt finner att man inte kan göra det, därför att man inte har någon kronoskatt alls att betala eller kanske bara en skatt på 5, 10 eller 15 kronor? Man blir väl snarare förargad, när man konstaterar detta och samtidigt kanske ser, att den ekonomiskt bättre ställde grannen får ut hela beloppet. Jag är tämligen säker på att sådana jämförelser komma att göras på många håll ute i socknarna och att de komma att väcka betydande förargelse. Man kommer att undra över att statsmakterna släppa ut förordningar, som se ut på detta sätt.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om återremiss.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag vill framhålla, att om man skall kunna nå det resultat, som herr Lundell önskar, måste man företaga en individuell prövning av de olika fallen. Det gäller emellertid här dem, som lågo inkallade under 1940, då vi ju hade oerhört stora inkallelser. Jag skulle tänka mig att det är åtminstone 300,000 personer, som bli berörda av denna bestämmelse. Det är således ingen liten sak att på detta stadium företaga en individuell prövning. Om det hade skett i samband med taxeringarna, hade det ju varit en annan sak.

Sedan skulle jag vilja säga, att det kan naturligtvis tänkas att man kommer att bli missnöjd i den ena eller andra socknen. Men om nu de, som varit inkallade, bli helt befriade från skatt till staten, både från inkomst- och förmögenhetsskatt och från värnsskatt, så kunna vi väl ändå inte gå ännu längre och ge dem ytterligare ersättning därutöver. Det har ju aldrig varit meningen, utan man har inte tänkt sig att sträcka sig längre än till skattebefrielse för de inkallade genom att de få tillgodogöra sig ett avdrag med 5 kronor för varje vecka, som de varit inkallade utöver de första sex veckorna.

Jag understryker ännu en gång, herr talman, att vi kanske fördärva den

Förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940. (Forts.)

gest, som ligger i ett tillmötesgående av detta förslag, om vi här bifalla herr Lundells yrkande om återremiss.

Herr Lundell: Herr talman! Jag vill säga till herr Olsson, att någon individuell prövning behöver man knappast ge sig in på för att uppnå vad jag anser vara riktigt. Man skulle ju kunna förfara på det sättet, att när en inkallad på grund av sin tjänstgöringstid har rätt att tillgodoräkna sig 100 kronor men inte har mer än 15 kronor i kronoskatt man då helt enkelt utbetalade de återstående 85 kronorna till honom. Det är klart, att detta skulle kosta mycket pengar, men å andra sidan får jag säga att det är inte så särdeles tilltalande att vid beviljande av sådana här förmåner spara på pengarna just när det gäller dem, som äro sämst ekonomiskt ställda. Man kunde mycket väl tänka sig att denna förmån i stället för att utgå i form av avdrag på skatt komme vederbörande tillgodo såsom ett tillägg på deras terminslön, schablonmässigt beräknat lika för alla med något visst antal kronor per termin, och sålunda betalades ut direkt till dem.

Det är således inte omöjligt att åstadkomma en rättvisare ordning, och jag tror inte att man, om frågan återremitteras till utskottet, skulle behöva befara att förslaget, när det kommer tillbaka därifrån, skulle vara sämre än det för närvarande är. Det kan ju bl. a. herr Olsson i Gävle försöka att vaka över under utskottsbehandlingen — jag tvivlar inte på att han skulle komma att göra det.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav till en början propositioner beträffande förslaget, att ifrågavarande betänkande skulle återförvisas till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda förslag, dels ock på avslag därå; och blev nämnda förslag av kammaren avslaget.

På därå framställd proposition blev härefter utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckt motion om utarbetande inom riksdagsbiblioteket av registren till riksdagens protokoll med bihang m. m.; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av familjepensionsväsendet för präster m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 297, angående egnahemsbebyggelse för personal vid centrala torpedverkstaden.

Denna proposition hänvisades genast till statsutskottet.

§ 14.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 mars 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 159, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t,

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m.

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 5 §§ lagen den 7 juni 1934 (nr 247) om straff för vissa brott vid förande av motorfordon;

2) lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1934 (nr 194) om blodundersökning i brottmål; och

3) förordning om ändrad lydelse av första stycket förordningen den 22 juni 1939 (nr 286) med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten,

dels ock begärt riksdagens yttrande över propositionen bifogade förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 21 § 1 mom. och 28 § motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561); och

2) förordning om ändrad lydelse av 21 § vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562).

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fem i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 5 §§ lagen den 7 juni 1934 (nr 247) om straff för vissa brott vid förande av motorfordon — måtte för sin del antaga

1) följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Lag

om ändrad lydelse av 1, 2 och 5 §§ lagen den 7 juni 1934 (nr 247) om straff för vissa brott vid förande av motorfordon.

Häri genom förordnas, att 1, 2 och 5 §§ lagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

1 mom. Den som vid förande av automobil, motorecykel eller traktortåg varit så påverkad av starka drycker, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kunnat föra fordonet, straffes med fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, med dagsböter, dock ej under tjugufem.

Hade föraren en alkoholkoncentration i blodet av 1.5 promille eller däröver skall han anses hava varit så påverkad av starka drycker, som i första stycket avses.

2 mom. Är det ej styrkt, att föraren var så påverkad, som i 1 mom.

1 §.

Förer den som är påverkad av starka drycker automobil, motorecykel eller traktortåg, straffes med fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, med dagsböter, dock ej under tio.

Har föraren vid fordonets förande en alkoholkoncentration i blodet av 0.5 promille eller däröver, skall han under alla förhållanden anses påverkad av starka drycker.

*Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)**(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

första stycket sägs, men uppgick alkoholkoncentrationen i hans blod till 0.8 men ej till 1.5 promille, skall han straffas med dagsböter, lägst tio, eller fängelse i högst sex månader.

2 §.

Har någon vid förande av automobil, motorcykel eller traktortåg gjort sig skyldig till brott mot 1 § eller överskridit medgiven hastighet, och har han därvid ådagalagt grov vårdslöshet eller visat uppenbar likgiltighet för andra människors liv eller egendom, dömes till fängelse eller straffarbete i högst ett år.

5 §.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1941.

2) i utskottets hemställan intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 maj 1934 (nr 194) om blodundersökning i brottmål; och

3) i utskottets hemställan intaget förslag till förordning om ändrad lydelse av första stycket förordningen den 22 juni 1939 (nr 286) med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen vid sin granskning av de i propositionen framlagda förslagen till förordning om ändrad lydelse av 21 § 1 mom. och 28 § motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) samt förordning om ändrad lydelse av 21 § vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562) icke funnit anledning till andra erinringar än de i utskottets utlåtande upptagna; samt

C) att de i ärendet väckta motionerna I: 201 och 202 samt II: 261, 271 och 272 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A) och B).

Det i propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 21 § 1 mom. och 28 § motorfordonsförordningen innefattade, bland annat, att 21 § 1 mom. sjätte stycket nämnda förordning skulle erhålla följande lydelse:

Visar blodundersökning å förare, som misstänkes för brott mot 1 eller 2 § lagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon, att föraren under färden haft en alkoholkoncentration i blodet av 0.8 promille eller däröver, skall den myndighet, som det åligger att förbereda talan mot föraren, så snart ske kan efter erhållandet av analysbeviset omhändertaga förarens körkort. Körkortet skall jämte avskrift av analysbeviset snarast möjligt insändas till den länsstyrelse, som utfärdat körkortet. Länsstyrelsen har där efter att tills vidare återkalla körkortet.

Reservationer hade avgivits:

1:o) av herrar *Johanson, Karl Emil*, och *Eskhult*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte — med avslag å de i ärendet väckta motionerna — dels antaga de i propositionen framlagda lagförslagen och förslaget till förordning

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
om ändrad lydelse av första stycket förordningen den 22 juni 1939 (nr 286) med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten, dels ock lämna de i propositionen framlagda förslagen till ändringar i motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan utan erinran;

2:o av herrar *Lindqvist* och *Björling*, vilka hemställt, att riksdagen måtte dels — med bifall till motionerna I: 201 och II: 271 ävensom I: 202 och II: 272 samt med avslag av motionen II: 261 — antaga de i propositionen framlagda lagförslagen och förslaget till förordning om ändrad lydelse av första stycket förordningen den 22 juni 1939 (nr 286) med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten, med den ändring att 1 § i lagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon erhöles följande lydelse:

1 §.

1 mom. Den som vid förande av automobil, motorcykel eller traktortåg varit så påverkad av starka drycker, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kunnat föra fordonet, straffes med fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, med dagsböter, dock ej under tjugufem.

Hade föraren en alkoholkoncentration i blodet av 1.0 promille eller däröver skall han anses hava varit så påverkad av starka drycker, som i första stycket avses.

2 mom. Är det ej styrkt, att föraren var så påverkad, som i 1 mom. första stycket sägs, men uppgick alkoholkoncentrationen i hans blod till 0.5 men ej till 1.0 promille, skall han straffas med dagsböter, lägst tio, eller fängelse i högst sex månader.;

och dels lämna de i propositionen framlagda förslagen till ändringar i motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan utan annan erinran än att i det föreslagna sjätte stycket av 21 § 1 mom. motorfordonsförordningen promillesatsen 0.8 borde utbytas mot 0.5.

3:o av herr *Gezelius*, vilken hemställt, att riksdagen måtte

dels avslå de i propositionen för antagande framlagda förslagen samt de i motionerna framställda yrkandena ävensom avstyrka de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan;

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t ville, efter den ytterligare utredning som syntes erforderlig, förelägga riksdagen ett nytt förslag i ämnet;

4:o av herr *Lundstedt*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att 1 § i lagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon skulle erhålla följande lydelse:

1 §.

Den som vid förande av automobil, motorcykel eller traktortåg varit påverkad av starka drycker till men för sin skicklighet som förare, straffes med fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, med dagsböter, dock ej under tio. Är det icke uppenbart, att föraren var så påverkad, må han dock icke dömas till straff, därest det icke på grund av blodprov måste antagas, att han vid fordonets framförande haft en alkoholkoncentration i blodet av 0.8 promille eller däröver.

Föranleder blodprov det antagande, att föraren hade en alkoholkoncentration i blodet av minst 1.5 promille, straffes med fängelse i högst ett år. Framgår av omständigheterna, att han likväl icke varit så påverkad som i första stycket

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

sågs, eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande, vare straffet dagsböter, dock ej under tjugufem.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Gezelius**: Herr talman! Alla torde vara ense därom, att det är ett mycket väsentligt samhällsintresse att nå fram till en lagstiftning och en lagtillämpning, som i görligaste mån eliminerar den uppenbara fara, som en alkoholpåverkad förare av motorfordon utgör för trafiken på våra vägar. Vår nuvarande lagstiftning har därvidlag visat sig behäftad med brister. Den har icke haft den återhållande verkan, som man önskat, trots att den föranlett en väsentlig ökning av klientelet i våra fängelser. Den utredning, som verkställdes i syfte att undanröja bristerna i lagen, har såvitt jag förstår övertygande ådagalagt hur svårbedömlig och svårlöst denna fråga är, och den markanta splittringen inom första lagutskottet bestyrker riktigheten av denna uppfattning.

Men om nu svårigheterna inställa sig redan då man går att straffrättsligt lösa problemet om straff för den, som på grund av alkoholpåverkan är olämplig att köra bil, är det ganska självfallet att det är en ännu ömtåligare fråga att utforma och i det allmänna rättsmedvetandet förankra en lagstiftning, som tar sikte, icke på den av alla i nuvarande läge avvisade utvägen att förbjuda all alkoholförtäring i samband med bilföring, utan på straff för den, som i samband med framförandet av motorfordon förtärt en viss mängd alkohol, alldeles oavsett om han är ogynnsamt påverkad därav eller icke.

En grundläggande och riktig utgångspunkt vid allt lagstiftningsarbete synes mig emellertid vara upprätthållandet av det i ett rättssamhälle allmänt erkända kravet på att en lagstiftning skall kunna förankras i det allmänna rättsmedvetandet och i fråga om sin utformning och till sitt innehåll fylla kraven på rättvisa och billighet.

Behandlingen av den lag, som vi i dag debattera, visar hur svårt det är att med iakttagande av dessa oavvisliga krav nå fram till ett tillfredsställande resultat. Svårigheterna ha ökat, när man på en gång sökt tillgodose inte endast straffrättsliga utan även rent uppfostrande, nykterhetspolitiska syften och detta med användande av ett så allvarligt straffrättsligt vapen som frihetsstraff.

Det uppdrag, som numera statsrådet Bergquist i slutet av 1939 erhöi, innefattade en utredning rörande lämpligheten av en ny brottsbestämning vid stadgandet om straff för rattfylleri, och med denna utgångspunkt kom utredningsmannens arbete att begränsas till ett försök att bota bristerna i nu gällande lag. Utredningen kom sålunda inte att omfatta hela problemkomplexet om alkoholpåverkans förhållande till trafikfarligheten. Den har inte djuplöst frågan och tagit upp spörsmålet om vilka förebyggande åtgärder, som det här är riktigast att vidtaga. Den har inte heller berört frågan om en omprövning av bestämmelserna beträffande indragning av körkort, utan den har, som sagt, begränsats till att bota vissa brister i gällande lag. Dessa brister angavos vara dels svårigheten att draga gränsen mellan straffbar och straffri alkoholpåverkan samt dels brottsbestämningen, som i viss mån skulle lämna åt förarens eget omdöme att vid det kritiska tillfället avgöra, om han vore lämplig att föra motorfordon eller icke.

Jag är inte övertygad om att denna bedömning av bristerna i gällande lag är fullt riktig. Med den rika erfarenhet jag har tror jag snarare att de svårigheter, som mött vid rättstillämpningen, ha berott därpå att domstolarna vid sitt bedömande av de enskilda fallen, då domstolarna alltså haft att taga hän-

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

syn till den brottsliges gärning, ansett sig på grund av en ganska allmänt utbredd uppfattning hos domstolarna vara bundna av en alltför sträng och begränsad straffskala. Hade domstolarna haft möjlighet att vid lägre grader av alkoholmissbruk vid ratten utnyttja en något mildare reaktionsform än frihetsstraff, hade sannolikt utvecklingen tagit en gynnsammare riktning. Jag tror att det är fullkomligt fel att betrakta ett ganska kraftigt dagsbotstraff och indragning av körkort såsom ett icke tillräckligt återhållande moment. Reaktionen mot alkoholmissbruk i samband med framförande av motorfordon hade sannolikt, om lagstiftningen fått denna utformning och man även bedrivit en vidgad upplysningsverksamhet, successivt kunnat stegas på ett lyckligt sätt, så att man därigenom kunnat uppnå större påverkan på den allmänna moralen. Överhuvud taget tror jag inte på att man, när det gäller en sådan ömtålig fråga som alkoholbruk vid förandet av motorfordon, är betjänt av några språngvis tagna steg på lagstiftningens område. Jag tror att när det gäller en sak, där man inte riktigt har folkmedvetandet med sig, det är mycket viktigt att man går fram i etapper och om man vill påverka människor genom lagstiftning söker göra det successivt.

Man är nu, om man följer utskottsmajoriteten, i färd med att upprepa det ödesdigra misstaget från 1934. Utskottsmajoriteten bibehåller den trånga straffskalan; den sätter fängelse som normalstraff, och endast vid förmildrande omständigheter kan det bli fråga om dagsböter och indragning av körkort på minimum sex månader, något som man vant domstolarna vid att betrakta såsom en straffform, som icke skall tillgripas annat än i särskilda fall. Detta är, såvitt jag kan förstå, en så sträng straffbedömning, att det kommer att hindra domstolarna, som ju bedöma den brottslige bra mycket mildare än många av oss göra, att tillgripa lagens bestämmelser för att påverka den allmänna moralen — jag skall inte tala om, hur detta kommer att verka ute bland dem, som vi vilja nå med denna lagstiftning.

Vilket syfte, som vi vilja nå med lagen, äro vi alla ense om. Här är bara fråga om, huruvida vi skola spänna bågen så högt, att vi nu bota ont med värre och upprepa det misstag, som vi begingo 1934.

Från rent straffrättsliga synpunkter betraktat lida såväl propositionen som utskottsförslaget enligt min mening av betänkliga svagheter. Jag skall självfallet inte upptaga kammarens tid med en närmare granskning härutinnan utan nöja mig med att fästa uppmärksamheten på några svagheter av väsentlig betydelse för lagtillämpningen.

I 1 §, andra momentet, upptar propositionen, i angivet syfte att därmed undanröja bevisvärigheter för domstolarna, en legal presumtion av innebörd, att om en förare har en alkoholkoncentration i blodet på 1.5 promille, skall han anses ha varit så påverkad av starka drycker, att han icke på ett betryggande sätt kunnat föra sitt fordon. Nu har erfarenheten visat, att det finns många fall, där en förare med en alkoholkoncentration av 1.5 promille i blodet kunnat förebbringa motbevisning, som godtagits av de svenska domstolarna, om att han väl varit i stånd att föra fordonet. Då är man framme vid det, att en domstol skulle för visst fall bli tvingad utsäga en dom av innehåll, att ehuru i målet blivit styrkt att föraren kunde på ett betryggande sätt föra fordonet, skall det, emedan han haft en alkoholkoncentration av 1.5 promille i blodet, anses bevisat att han icke kunnat på ett betryggande sätt föra fordonet.

Men denna, i strid mot den inom vår straffrätt allmänt erkända principen om fri bevisföring uppställda presumtion är ägnad att inge tvekan även i ett annat avseende. Uppställandet av en viss legal presumtion för en viss grad av påverkan kan lätt leda till att presumtionen åberopas till svarandens förmån. Det kan lätt bli så, att förare med en alkoholkoncentration av 1.4 promille re-

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

gelmässigt komma att hänföras till den lindrigare brottskategorien. Därmed är enligt min mening stor skada skedd, ty det är otvivelaktigt att en sådan förare skall, om han är olämplig att föra bil, hänföras till egentliga rattfyllerister. Utskottsmajoriteten har genom sitt förslag sökt undgå denna kritik. Tyvärr har man icke lyckats i sitt uppsåt. Däremot är givetvis på denna punkt utskottsförslaget en förbättring. Utskottsförslaget utsäger i 1 § 1 st.: »Föreren som är påverkad av starka drycker automobil, motorecykel eller traktortåg, straffes med fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, med dagsböter.» »Påverkad av starka drycker.» Ja, påverkad kan en person emellertid vara redan efter förtäringen av en pilsner. Eftersom utskottsmajoriteten icke kan ha avsett att med fängelse straffa den, som i samband med förande av motorfordon förtärt en pilsner, måste utskottsmajoriteten med sin formulering ha avsett att utsäga något, som icke framgår i lagtexten, nämligen att den skall straffas, som är så påverkad, att det är till men för hans förmåga att föra bil. Det måste avses en högre grad av påverkan. Den måste vara synbar för att kunna bli föremål för bestraffning. Eljest är denna vaga formulering ytterst vansklig. Det blir emellertid herr Hedlunds sak att närmare utveckla, vad utskottsmajoriteten menat på denna punkt. Jag har emellertid under ärendets behandling uppfattat frågan så.

I andra stycket av samma paragraf använder utskottet bestämmelsen »påverkad» i en annan betydelse. Där utsäges, att om det kan visas, att en förare har 0.5 promille i alkoholkoncentration, så skall han hänföras till den i 1 § 1 st. angivna straffkategorien »under alla förhållanden» — jag citerar majoritetens förslag — sålunda oavsett om han är påverkad till men för körningen eller icke. Han skall sålunda i detta fall, om icke förmildrande omständigheter föreligga, dömas till frihetsstraff och obligatoriskt drabbas av körkortsindragning, även om han kunnat styrka, att han icke var påverkad till men för sin förmåga att framföra motorfordon.

En stor svaghet i utskottsförslaget synes mig också ligga däri, att man under ett gemensamt straffbud, med en till frihetsstraff såsom normalstraff begränsad straffskala, sammanfört de verkliga rattfylleristerna, dessa nidingar, som samhället med all makt måste sätta in sin repression emot, med en annan kategori, nämligen personer, vilka man icke lägger till last något infamt brott, utan vilka man enligt utskottets mening anser sig böra straffa i uppfostrande syfte, endast därför att de överskridit en gräns, över vilken enligt utskottsmajoritetens egen motivering mindre än 50 procent av fallen kunna antagas vara ogynnsamt påverkade. Jag har ytterst svårt att förstå, att icke en ansvarig lagstiftare måste tveka ett ögonblick, innan han tillgriper frihetsstraff med obligatorisk körkortsindragning i sistnämnda fall. Departementschefens synpunkt i detta sammanhang, att lagstiftningens uppfostrande verkan skulle främjas av att vissa förare betecknas såsom »egentliga rattfyllerister», ehuru de icke äro det, kan jag icke förstå. En sådan uppfostringsmetod har föga av humanitet och rättvisa. De lagar vi stifta rikta sin udd mot de icke laglydiga i samhället, men även den, som av en eller annan anledning handlar i strid mot samhällets ordningsbud, bör i samklang med vår rättsuppfattning och vår kristna livsåskådning behandlas efter normer, dikterade av rättvisa och billighet. Andra känslor än dessa, parade med sakskül och betingade av samhällets intresse av ordning och rättssäkerhet, prägla icke modern straffrätt.

Vad jag i min reservation särskilt velat fästa uppmärksamheten på är detta, att om man vill tillgodose även skäligen små anspråk på rättvisa och billighet vid denna lagstiftning, så kan man icke, redan på grund av de faktiska verkningarna vid rättstillämpningen, utan mycket noggrann omprövning låta blodanalysen vara ensamt avgörande. Utskottsförslaget anknyter straffet i princip

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

icke till analysen av blodets alkoholkoncentration utan till den menliga påverkan. Blodanalysen är ett bevismedel för alkoholkonsumtionens storlek, och först i förening med annan utredning och annan erfarenhet kan man nå fram till en bevisning beträffande graden av påverkan i det enskilda fallet. Påverkan är i det övervägande antalet fall icke, med den erfarenhet man vunnit, synbar, förrän man nått upp till en alkoholkoncentration av 1.0 promille och därutöver — alltså i övervägande antalet fall. Om man nu bygger straffbarheten på en icke bevisbar påverkan och icke utan bevis om en viss alkoholkoncentration, blir resultatet i praktiken detta. Blodprov kommer ifråga regelmässigt först då synbar påverkan föreligger. Regelmässigt blir det så, att man ingriper mot en bilförare endast om han visar yttre tecken till påverkan, eller om föraren av någon anledning blivit angiven för förtäring av en viss myckenhet spritdrycker före körningen. Detta kommer vid en straffbarhetsgräns under 1.0 promille att leda till att endast ett fåtal av de förare, som ha 0.5 promille i blodet, komma att bli lagförda, om icke angivaresystemet tar en annan och oönskad utveckling. Erfarenheten har nämligen visat, att på oerhört många personer kan man icke iakttaga någon påverkan ända upp till 1.5 promille eller högre tal.

Den som kommer fast drabbas obönhörligt av strängt straff. Det saknas en tillräckligt mjuk övergång från det mildare fallet till det svårare. Låt oss ta ett exempel. En arbetare har en motorcykel, som han behöver för sitt arbete. Han kommer hem, han känner sig litet ruslig och tar sig en sup. Han har icke bättre förstånd eller insikt utan tar sig en kraftig sup och en pilsner, och så sätter han sig på sin cykel samt far ut ett ärende. En person har sett detta och anmäler honom. Arbetaren har, om han med den angivna kvantiteten förtärt för mycket i förhållande till kroppsvikten, icke möjlighet att komma undan med en varning utan sättes enligt utskottsförslaget i fängelse, om det icke anses föreligga mildrande omständigheter, då det blir dagsböter, men han förlorar därtill körkortet obligatoriskt för sex månader.

Jag tror icke, att det är riktigt att lägga i domstolarnas hand en lag, som icke medger dem ett mjukare bedömande än vad då bleve fallet. Jag tror, att om man vill nå det syfte med lagen, som man vill vinna, skall man icke spänna bågen för högt, så att det blir en opinion mot denna lag. Jag är inte övertygad om att av de övriga till en början kanske 80 à 90 procenten fall, som icke åtalas, komma att låta varna sig av de fall, som drabbas av åtal. Jag är rädd för att man i stället kommer att resonera som så: Lagen medger oss en viss grad av alkoholförtäring, jag har icke nått den fastställda gränsen, jag kan ta min sup, jag kan ta en pilsner och jag kan ta en sup till och för resten — detta är det viktigaste och är en svaghet i den nuvarande lagstiftningen — är det bara en olycklig slump, om just jag skulle gå fast.

Ju lägre man sätter gränsen för den legala presumptionen för påverkan, desto ojämnare och desto osäkrare kommer rättstillämpningen att bli. Om man icke går in för det av alla för närvarande avvisade alternativet att förbjuda all alkoholförtäring i samband med förande av motorfordon, tvingas man att iakttaga den största omsorg vid utformningen av lagen, så att icke lagtillämpningen för de flesta människor kommer att framstå såsom rena godtycket. Vi kunna kanske resonera som så, att det gör ju detsamma vad en brottsling tycker, men det är dock icke alltid likgiltigt, vad brottslingens vänner och bekanta tycka om lagen.

Utredningsmannen fann de här framförda betänkligheterna motiverade. Han anförde bland annat, att redan en gränsdragning vid 1.0 promille skulle innebära en väsentlig skärpning, i det att den skulle drabba åtskilliga förare, som för närvarande icke straffas, och som ofta enligt vad allmän erfarenhet visar icke kunna betecknas såsom direkt olämpliga att föra bil. I sitt yttrande över

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

propositionens förslag att sätta gränsen till 0.8 promille hemställde ett enhälligt lagråd om återgång till utredningsmannens förslag i denna del. Lagrådet anförde, att en så låg gräns som 0.8 promille kunde tänkas leda till ett icke önskvärt spionerisystem, och en ledamot framhöll, att en så låg gräns icke borde sättas, innan man ansett sig kunna tillgripa förbud för förare att förtära alkohol under körningen eller tiden närmast förut. Det är sålunda under förutsättning av en straffbarhetsgräns vid 1.0 promille, som lagrådet ansett sig kunna godkänna förslaget.

Vad utskottsmajoriteten i realiteten velat uppnå är praktiskt taget ett förbud mot alkoholförtäring i samband med eller före framförandet av ett motorfordon. Jag tror emellertid, att det ligger mycket stor risk i att nu på denna omväg införa förbud för alkoholförtäring i samband med bilkörning. Jag tror, att det ligger stor risk i att göra det i sådan form som här skett med en så oböjlig och föga smidig straffskala som den det nu föreliggande utskottsfor-
slaget innehåller.

Slutligen innebär utskottsfor-
slaget en väsentlig skärpning av propositionen, i det att körkortsindragning blir obligatorisk även för en förseelse, som utredningsmannen betecknat såsom en ordningsförseelse och icke såsom rattfylleri med vad vi däri inlägga. Jag har i utskottet — det kan säkert vitsordas av mina kamrater — ärligt försökt att komma fram till ett positivt resultat just därför att jag i praktiken sett olägenheterna i den nuvarande lagstiftningen, och just därför att jag är väsentligt intresserad av att komma åt alkoholbruket i sammanhang med förande av motorfordon. Sedan emellertid utskottet splittats uti olika sinsemellan delvis från grunden skilda meningar — meningar som synas stå mot varandra som eld till vatten — har jag vid det slutliga avgörandet ansett mig böra påkalla en förnyad prövning av frågan. Denna splittning visar enligt min mening, att denna allvarliga och ömtåliga straffrättsfråga icke är tillräckligt utredd och klarlagd — i varje fall icke för oss som skola bedöma frågan. Det oaktat har utskottsmajoriteten funnit sig oförhindrad att utan remissförfarande och utan lagrådets hörande framlägga ett nytt lagförslag, byggt på helt andra grunder än dem, varå utredningen och propositionen vila. Lyckligtvis förekommer det regelmässigt icke, att ett lagutskott vågar sig på det vanskliga försöket att i en fråga, som avser införande av frihetstraff för en ny kategori av brottslingar och där meningarna brytas mot varandra, på fri hand stifta en ny lag. Det synes mig, som borde den lagstiftande församlingen betänka sig många gånger, innan den går att i oklarhetens tecken söka genomdriva en lagstiftning mot en stark minoritet, som hävdar andra linjer för frågans lösning. Jag förstår, att det måste falla sig svårt för kammarens ledamöter att i valet mellan två olika förslag, som icke låta sig förenas, och vars anhängare stå oförenliga mot varandra, fatta ett ansvarsfullt beslut i en så allvarlig straffrättsfråga som denna. Resultatet av en lösning, som skulle ske i valet mellan två sinsemellan principiellt skilda uppfattningar i en strafflagsfråga, kan icke i rättstillämpningen bära uteslutande goda frukter. Det har därför synt mig, som om praktisk politik på straffrättsens område nu krävde ett förnyat övervägande av frågan, även om detta förnyade övervägande icke skulle leda till någon fullständig utredning.

Jag tror också, att det vore en tacksam uppgift för Kungl. Maj:t att verkligen underkasta hela detta stora problem om alkohol och trafikfarlighet en mycket noggrann omprövning. Det finns åtskilligt olöst även när det gäller andra trafikanter beträffande alkoholmissbruk och trafikfarlighet, och det finns mycket beträffande själva sovringen av förare av motorfordon, som skulle kunna uträttas med bestående resultat. Det finns därutöver mycken upplysningsverksamhet på detta område, som ännu är ogjord. Allt som allt synes

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
det mig, som om frågan i det läge, vari den nu kommit, tyvärr icke vore mogen för sin lösning.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen, som går ut på att Kungl. Maj:t efter ytterligare utredning framlägger nytt förslag för riksdagen.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Paulsen*.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Bekämpandet av s. k. rattfylleri är ett betydelsefullt led i strävandena att förbättra trafikulturen och därmed öka tryggheten på vägar och gator. Huvudsyftet med det nu behandlade lagförslaget är att införliva blodprovet bland de bevismedel, som kunna fälla en förare till ansvar för onykterhet vid ratten. Blodprovet har visserligen länge i praktiken utgjort ett bevismedel, bland andra, till vägledning för domstolarnas bedömning av olika fall. Men dess giltighet såsom bevis har icke varit i lag fastslagen, och detta vill man nu vinna med det föreliggande förslaget. Man anser nämligen, att metoderna för blodundersökning nått en sådan grad av tillförlitlighet och att erfarenheten rörande detta bevismedels användning vunnit en sådan stadga, att man kan taga steget fullt ut och i själva lagtexten ange detta blodprov såsom huvudbevis.

Initiativet till ifrågavarande lagändring togs på sin tid av justitieombudsmannen för att därigenom undanröja de bevisningssvårigheter, som visat sig föreligga vid beivrande av onykterhet vid ratten, och han förordade då, att man i själva lagen skulle fastslå, att en viss alkoholhalt hos motorföraren skulle anses utgöra straffbar alkoholpåverkan. Därmed ansåg justitieombudsmannen, att man skulle ernå en önskvärd enighet i rättstillämpningen och på det sättet göra lagstiftningen mera effektiv. Meningen var alltså att lämna domstolarna en tydlig vägledning vid utdömandet av straff på ifrågavarande område och att skapa en fastare grund för lagens tillämpning i övrigt. Ur dessa synpunkter hade den av justitieombudsmannen begärda utredningen att behandla ärendet, och det är enligt mitt förmenande även ur dessa synpunkter, man har att diskutera det föreliggande förslaget.

Den särskilt tillkallade utredningsmannen framlade så ett förslag, som upp tog blodalkolhalten såsom ett avgörande bevismedel. Därvid graderades brotten i en svårare och en mildare kategori allt efter blodalkolhaltens storlek. I sina huvudgrunder vann detta utredningsmannens förslag gillande från så gott som alla hörda myndigheter och korporationer. Visserligen yppades åtskilliga meningsskiljaktigheter i remissvaren, men dessa meningsskiljaktigheter hänförde sig till detaljer i förslagets utformning. Det kan vara skäl att understryka detta faktum, eftersom den föregående ärade talaren ställde ett avslagsyrkande och förordade, att frågan skulle göras till föremål för förnyad utredning.

Man måste då ställa spørsmålet vad det är för något, som man vill ytterligare utreda. Alla erkänna ju, att onyktra motorförare äro en utomordentligt stor fara för trafiksäkerheten, och erfarenheten visar också, att ett stort antal olyckor ha orsakats just på den grund, att vederbörande förare har varit mer eller mindre påverkad av alkoholhaltiga drycker. Den statistik, som presterats i utredningsmannens betänkande, visar, hur utvecklingskurvan har gått och hur antalet förseelser av denna art har stigit i ungefär samma omfattning som antalet körkortsberättigade personer har ökats. Vidare har, som jag nyss antydde, den rent vetenskapliga sidan av problemet nu kommit till en sådan utveckling, att där väl näppeligen finns något ytterligare att undersöka.

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

Herr Gezelius ansåg, att den föregående utredningen icke hade tillräckligt djupplöjt frågan om de förebyggande åtgärderna, och antydde själv, att detta icke ingått i utredningsmannens uppgift. Det är riktigt, att så icke var fallet, men jag har svårt att förstå vad man där skall kunna ytterligare utreda. Herr Gezelius nämnde angelägenheten av en strängare körkortsprövning, men jag måste säga, att talet om en strängare körkortsprövning i syfte att förebygga onykterhet vid ratten icke längre har någon aktualitet, och varför? Jo, därför att de aspiranter, som nu anmäla sig för erhållande av körkort, befinna sig så gott som alla omedelbart över den stipulerade åldersgränsen av 18 år. Det är ett synnerligen ringa antal körkortsaspiranter, som befinna sig i den mognare åldern. I förevarande avseende måste ju detta innebära, att en noggrannare prövning av vederbörande aspirants förhållande till alkohol icke gärna kan ha någon betydelse, ty dess bättre får man förutsätta, att 18- och 20-åringar icke ha hunnit tillägna sig sådana alkoholvanor, att en noggrannare prövning vid körkortsansökan ur den synpunkten skulle fälla vederbörande aspirant. De, som tala om strängare körkortsprövning för att bortgallra tvivelaktiga subjekt beträffande förhållandet till alkoholen, leva kvar i den föreställning, som var gängse och var riktig, då bilismen började i landet och då flertalet körkortssökande voro att finna i medelåldern.

Jag vill alltså bestämt avråda från att gå den linje, som den föregående ärade talaren rekommenderade. Vi ha ingenting att vinna på ett uppskov, och jag vågar nästan beteckna det krav på ett uppskjutande av avgörandet, som framkommit i vissa tidningar, såsom varande de obotfärdigas förhinder. När man yrkar, att riksdagen skall göra rent bord och hänskjuta saken till ny utredning, vill man egentligen ingenting. Man vill ha det ungefär som det är.

De detaljer i utredningsmannens förslag, varom olika meningar yppat sig under remissbehandlingen och även under frågans utskottsbehandling, äro i och för sig ganska betydelsefulla. Det gäller först den allmänna brottsbeskrivningen, det gäller vidare frågan om graderingen av brotten i svårare och lindrigare fall samt slutligen det promilletal i fråga om blodalkoholhalten, som skall konstituera straffbarhet.

Vad först angår den allmänna brottsbeskrivningen, så blir denna alltjämt av stor betydelse, trots att blodprovet införes såsom en legal bevisningsgrund. Det kommer nämligen alltid att finnas ett betydande antal fall, då blodprov icke kan tagas, därför att läkare icke finns att tillgå på rimligt avstånd eller inom lämplig tid. Vidare ha vi de icke ovanliga fallen, då blodprov visserligen kan tagas men först efter det så lång tid har förflutit efter upptäckten eller anhållandet eller alkoholförtäringen, att blodprovet icke längre kan tilläggas något bevisvärde. Det förhåller sig nämligen så, att alkoholhalten i blodet sjunker ganska hastigt under en viss tidrymd efter förtäringen. Frågan är väl också, om icke en av de största svagheter i blodprovet såsom bevismedel ligger just däri, att den påvisbara reaktionen sjunker i det stadium, som kallas bakrus och som säkerligen ur trafiksäkerhetssynpunkt är lika farligt som det verkliga berusningsstadiet. Följaktligen måste den allmänna brottsbeskrivning, som finnes intagen i lagens 1 §, första stycket, alltjämt tillmätas stor betydelse, eftersom den blir avgörande för bevisföringen och för straffutmätningen i alla de fall, då blodprov icke kan tagas eller då blodprovet av något skäl har förlorat i värde.

Vid alla de tillfällen, då frågan om rattfylleri varit på tapeten här i riksdagen, har det förekommit mycket snickeri omkring definitionen av själva begreppet, om hur man skulle beskriva rattfylleri och den grad av alkoholpåverkan, som borde vara straffbar. Definitionen har också undergått förändring vid snart sagt varje tillfälle, då frågan varit föremål för statsmak-

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

ternas behandling. Detta tyder på vanskligheten att finna en beskrivning, som fullt täcker begreppet, och utan tvivel är det också nästan ogörligt att presentera en fullt klar beskrivning. Därför är denna diskussion om vad som skall ligga i det eller det uttrycket eller ordvalet icke av så stor betydelse, som man skulle kunna tro. Man måste i de fall, då blodprov icke kan tagas, alltid lägga en betydande del av bedömningen i domstolarnas händer.

Nu talar formuleringen i lagrummet om sådan påverkan av starka drycker, att föraren kan antagas icke äga nödigt herravälde över sina handlingar. Denna definition lider av svagheten att vara ganska svävande, men den har i alla fall vunnit en viss hävd, och domstolarna ha sedan den infördes år 1934 fått en viss vana att tillämpa den. Man kan då undra, varför den har ändrats i propositionen och delvis fått annan lydelse, men skillnaden består endast i ett förtydligande av att vad som avses är vederbörande persons förhållande till vad som här är i fråga, nämligen förandet av motorfordon. Man har föreslagit den bestämningen, att kvalificerad förseelse skulle föreligga, då föraren varit så påverkad av starka drycker, att han kan antagas icke på betryggande sätt ha kunnat föra fordonet. Det är här icke fråga om någon som helst sakändring. Det gäller endast, kan man säga, en språklig hyfsning, som söker särskilja rattfylleriet från berusningsfall i annat sammanhang. Det förtjänar kanske framhållas, att vad vi här diskutera ingalunda är någon lag, som skulle utgöra ett led i nykterhetslagstiftningen, utan en lagstiftning till förebbyggande av trafikolyckor, och då måste det väl vara riktigare att anknyta beskrivningen till en persons förmåga och möjlighet som motorförare istället för att i allmänhet tala om hans förutsättningar att ha herravälde över sina handlingar. Det är som sagt ingen saklig ändring, som har avsetts med den nya formuleringen, utan man har endast velat föra definitionen litet närmare det område, som saken gäller.

Lagutskottet har emellertid på ett ganska genomgripande sätt omformat den allmänna definitionen på rattfylleri i lagens 1 § och knutit straffbarheten till en icke närmare beskriven påverkan av starka drycker. Jag måste liksom den föregående ärade talaren säga, att här inbjuder utskottet riksdagen att taga ett steg ut i det ovissa. Denna brottsbeskrivning har icke varit underställd några myndigheter. Den har icke heller varit remitterad till lagrådet. Den har icke föreslagits på basis av någon motion, som blivit väckt i riksdagen, utan den har helt enkelt yxats till i utskottet under behandlingen av propositionen. Visserligen under hägn av förfarna och framstående lagkarlar men dock utan den omsorgsfulla prövning, som en grundlig beredning i olika instanser garanterar. Det bör också observeras, att utredningsmannens förslag i denna del lämnats utan erinran i det övervägande antalet yttranden, i varje fall i de yttranden, som kommit från de juridiskt sakkunniga myndigheterna.

Det kan befaras, att denna till synes så enkla och radikala definition i tillämpningen kommer att lämna rum för mycket skiftande tolkningar och på så sätt motverka det syfte, som man har velat nå genom detta lagförslag, det nämligen att skapa större enhetlighet i praxis och fastare linjer för lagtillämpningen på området. Det räcker icke med att hänvisa till att blodalkoholprovet kommer in som en säkrare bedömningsgrund, alldenstund den allmänna brottsbeskrivningen, som jag nyss sagt, i ett stort antal fall kommer att stå ensam och icke stödjas med något blodalkoholprov.

Tvekan måste väl uppkomma om vad som menas med detta uttryck »påverkad». Är det fråga om den fysiologiska påverkan, som inställer sig, såsom föregående talare sade, efter förtäringen av en flaska pilsner. Nej, säga utskottsrepresentanterna, det är icke fråga om sådan påverkan utan det är fråga om en annan påverkan, som utskottets ordförande i en artikel i en Stockholms-

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

tidning i dag har beskrivit som en slags lindrig påverkan eller om man så vill en lindrig berusning. Men vad har man då vunnit i klarhet, när man lämnat propositionens definition och gått över till denna »påverkan»? Jag kan för min del icke finna, att utskottets definition är mera bestämd eller mera hållbar än den gamla och icke heller mera säker än den, som föreslagits i propositionen och som utskottet har kasserat. Jag vågar alltså betvivla, att lagutskottets brottsbeskrivning är så klar och konsekvent, som man vill göra troligt. Den lämnar stort spelrum åt de subjektiva omdömen vid domstolsbehandlingen, som man genom detta lagförslag ville motverka.

En annan detalj, där lagutskottet ändrat propositionens förslag, gäller indelningen i olika brottskategorier. Genom införandet av blodalkoholprovet såsom bevisgrund erbjödes en möjlighet att i själva lagen göra en uppdelning av rattfylleristerna i en svårare och en lindrigare kategori. Visserligen kan man säga, att en sådan uppdelning varit möjlig redan förut på basis av den bevisning, som har anförts, men först genom blodalkoholprovets legalisering får man en klar och bestämd grund för en sådan uppdelning. Denna anordning bygger givetvis på förutsättningen, att en förare är desto farligare för trafiksäkerheten ju mer alkohol han har förtärt och följaktligen bör straffet graderas därefter. Enligt propositionen var gränsen mellan de båda kategorierna satt vid en blodalkoholhalt av 1.5 promille. En högre alkoholhalt skulle som regel medföra fängelsestraff, under det att förekomsten av ett lägre tal skulle kunna sonas med böter.

I detta sammanhang vill jag erinra om att det aldrig har varit meningen, att blodprovet ensamt skulle utgöra bevisgrund, utan blodprovet skulle tillsammans med andra kända påvisbara omständigheter tjäna som bevis. Denna utfyllnad av bevisningen med blodprovet kan naturligtvis komma att verka åt båda hållen. I ett fall av mera hög alkoholhalt kunna föreliggande omständigheter medföra en mildare bedömning vid straffutmätningen, liksom vid låg alkoholhalt övriga föreliggande omständigheter kunna medföra skärpning av det straff, som skulle utmätts allena på basis av promilletalet.

Utskottet har nu frångått denna kategoriklyvning och lämnat fältet för straffutmätningen fritt inom vida gränser. Även detta anser jag vara en försämring och en försvagning av propositionens förslag. Ändringen kan leda till allför stora växlingar i praxis i strid med det ursprungliga syftet med det hela. Jämväl i detta avseende ha de hörda myndigheterna med stor enighet tillstyrkt utredningsmannens förslag, vilket i huvudsak sedan upptogs i propositionen.

Slutligen ha meningsskiljaktigheter yppats såväl i remissvaren som även här i riksdagen i avseende å det promilletal, som skall konstitueras straffbarhet vid en konstaterad alkoholhalt i blodet. I propositionen, där man rör sig med två gränser, har man valt talet 1.5 promille för de mera kvalificerade brotten, medan den undre gränsen var satt till 0.8 promille för de lindrigare förseelserna. Utskottet använder allenast en gräns och har satt talet till 0.5 promille. I en reservation av herrar Lindqvist i Halmstad och Björling föreslås kategoriklyvningen bibehållen men med gränserna satta vid talen 1.0 promille och 0.5 promille. Såväl utskottets som den nämnda reservationens förslag innebära en otvetydig skärpning gentemot propositionen. Denna sistnämnda är, om man så vill, en kompromiss mellan dem, som ville gå långt i fråga om restriktiva ingripanden, och dem, som ville gå mindre långt. Med hänsyn till de inkomna yttrandena anser jag alltjämt, att propositionsförslaget innebär en sådan förlikning, som man bör taga hellre än en mager process.

Utskottet uppger i sin motivering, att det överväldigande antalet hörda myndigheter skulle ha uttalat sig för ett lägre promilletal än det i propositionen

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
upptagna. Denna utsago är icke riktig. En undersökning, som har gjorts av det inkomna materialet, visar att utredningsmannens förslag i avseende å promilletalet lämnats utan erinran i över 40 remissvar, medan en lägre gräns rekommenderats allenast i 17 svar. Vidare uttalas i 7 yttranden farhågor för att gränserna ha satts för lågt. Nu är ju icke *antalet* yttranden i fråga om det ena eller det andra av någon avgörande betydelse, men jag har velat rätta en uppgift i utskottets utlåtande, som väl har tillkommit genom något förbiseende.

För min del anser jag liksom utskottet att en låg gräns för blodalkoholhalten är eftersträvansvärd, och jag har ingenting emot att man straffar vid en så låg gräns som utskottet har föreslagit. Man får dock komma ihåg, att såsom en given konsekvens av en nedflyttning av den straffbara promillehalten följer också automatiskt körkortskörsindragning, och då måste jag säga, att jag blir mera betänksam. Man kan icke ha så mycket att invända mot att en förare redan vid en alkoholhalt av 0.5 promille dömes till böter, vilket väl då blir regel, men däremot kan det komma att verka orättvist, att en förare för en så lindrig förseelse skall mista sitt körkort på minst sex månader. Hitills har man varit mycket hård i bedömandet av sådana fall, och besvär, som anförts hos Kungl. Maj:t över körkortsindragningar på grund av onykterhet, ha i regel lämnats utan avseende. Därest körkortsindragning kommer att tillgripas vid så ringa grad av alkoholpåverkan, som här är fråga om, löper man uppenbarligen den risken, att praxis i detta avseende kommer att ändras, vilket i sin ordning kan uppluckra det allmänna rättsmedvetandet och verka i motsatt riktning mot vad utskottet har tänkt sig. Det kan icke heller bli tal om att skilja de båda strafflinjerna åt och låta körkortsindragningen inträda först vid en högre grad av alkoholpåverkan än straffbarheten, utan dessa båda gränser måste löpa jämsides med varandra.

Det är klart, att jag som sagt personligen icke har något emot att gå radikalt till väga gentemot onykterhet vid ratten, och vid tidigare tillfällen, då denna fråga har behandlats här i kammaren, har jag i regel befunnit mig på den sida, som har velat skrida till ganska drakoniska åtgärder.

Jag kan också skryta med att jag var den förste i Sveriges riksdag som motionsledes väckte förslag om särskilda straff för onykterhet vid ratten. Under årens lopp har jag emellertid fått lära mig, att man får vara nöjd, även om man inte kan ta annat än små steg framåt. Med den kännedom jag har om riksdagsmajoritetens tidigare inställning till dessa frågor befarade jag verkligen, att det skulle bli svårt att få propositionen igenom. Jag är därför ganska angenämt överraskad att finna, att åtminstone utskottsmajoriteten icke blott accepterat lagförslagets grundsatser utan även i vissa avseenden velat gå ett steg längre.

I propositionen har anförts vissa folkpsykologiska faktorer såsom skäl för att icke gå hårdare fram än som skett. På grund av de alkoholvanor, som det svenska folket dess värre har och som inte ändras genom den lagstiftning varom nu är fråga, nödgas man räkna med den allmänna inställningen, att man reagerar mot en kriminalisering av en lindrig alkoholpåverkan. Här kommer ånyo in en betänksamhet som jag vill anmäla och som avser tillämpningen av villkorlig dom. Det finns ingenstädes sagt, att inte villkorlig dom skulle kunna komma i fråga jämväl beträffande straff för alkoholpåverkan vid motorkörning. Praxis har dock utvecklats så, att villkorlig dom icke medgivits i sådana fall. Även härutinnan kan man löpa den risken, att om man flyttar ned straffbarheten för alkoholpåverkan till en alltför låg gräns, praxis kommer att ändras av sig själv, så att de dömande myndigheterna komma att taga större hänsyn till ömmande omständigheter. En vacker dag vakna vi

Andrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

kanske upp och finna, att villkorlig dom börjat tillämpas på detta område där sådana domar förut icke förekommit.

Om man sätter gränsen för alkoholpåverkan så lågt som utskottet gjort, anmäler sig också frågan, om det är rimligt att tillåta andra vägtrafikanter att utan särskild påföljd vara hur berusade som helst. När man kräver så hög grad av nykterhet av en automobilförare, måste man då icke också utsträcka kravet på nykterhet även till cykelåkarna, dem som köra hästfordon, fotgängarna och andra, vilka visserligen icke kunna anses utgöra så stor fara för andras liv och lem som en onykter bilförare men som dock äro farliga för övriga trafikanter, icke minst för bilförarna, därför att en berusad cyklist eller fotgängare mängen gång kan välla en bilolycka. Det är dessa frågor som jag nödgas göra, när utskottet nu beträffande gränsen för alkoholkoncentrationen i blodet har tagit ett steg ifrån vad i propositionen föreslagits.

Jag anser mig böra understryka, att första lagutskottets förslag i jämförelse med propositionen ingalunda i alla delar kan betraktas såsom klarare och mera konsekvent. Propositionen innebär ur mina synpunkter ett mycket stort steg framåt och utskottets förslag till ändringar kanske i vissa hänseenden ytterligare steg framåt, men i andra hänseenden är utskottets förslag diskutabelt. Jag skulle vilja karakterisera skillnaden mellan de bägge förslagens effekt ungefär på det sättet, att utskottsförslaget säkerligen kommer att medföra ett större antal domar för onykterhet vid ratten än propositionen men att de ådömda fängelsestraffen komma att bli färre enligt utskottets förslag än enligt propositionen. Huruvida detta ur uppfostringssynpunkt är bättre, kan betvivlas. Jag styrkes i mitt antagande av den kännedom jag har om den inställning som ordföranden i första lagutskottet har till fängelsestraffen överhuvud taget, en inställning som han för övrigt har delgivit allmänheten i den förut av mig återopade tidningsartikeln i Social-Demokraten i dag.

Av vad jag anfört framgår, att jag icke anser mig ha anledning att i någon väsentlig del frångå de uttalanden som jag gjort i propositionen. Jag vill icke förneka, att det lagförslag som propositionen innehåller kan vara behäftat med vissa svagheter, men dessa svagheter äro icke undanröjda i utskottets förslag, även om man från utskottsmajoritetens sida här kommer att söka göra detta troligt. Följaktligen har jag ingen anledning att rekommendera utskottets förslag till antagande. Skulle kammaren vilja på ett starkare sätt markera angelägenheten av att näpsa även de lindriga fallen av rattfylleri, så sker det enligt min uppfattning lämpligast genom att rösta med den reservation som avgivits av herrar Lindqvist och Björling, en reservation som innebär bifall till de båda nykterhetsgruppernas motioner. Denna reservation bygger på en fastare grund än utskottets förslag och avviker från propositionen endast genom de lägre promilletalen för alkoholkoncentrationen i blodet.

Herr **Gezelius**, som för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet stämplade avslagsyrkandet såsom ett de obotfärdigas förhinder. Det ger mig anledning att fästa kammarens uppmärksamhet på att jag dragit upp linjer för en positiv förbättring av gällande lag, linjer som till stor del avvika från utskottets förslag och propositionen samt gå ut på att ge domstolen friare straffskalor och större möjligheter att inskrida mot alkoholbruk vid bilkörning. Jag framförde också en, som jag tyckte, mycket hovsam men dock kraftig kritik mot både utskottsförslaget och propositionen. Men varken detta positiva förslag eller denna kritik har fått något bemötande. Jag tror därför, att det icke är riktigt att stämpla min ståndpunkt som de obotfärdigas förhinder. Jag har kritiserat förslagen, och kritiken är bärande. Statsrådet har själv medgivit, att propo-

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
sitionen är behäftad med svagheter. Jag anser, att när det gäller en så allvarlig lag som en strafflag, där man skall utsträcka frihetsstraffet, får den icke vara behäftad med någon medveten svaghet. Jag tror, att läget i själva verket är det, att många som ansluta sig till utskottsmajoriteten äro så bundna av denna inställning, att de hellre skulle se, att avslagsyrkandet segrade.

Herr statsrådet påstod, att blodprovet icke var allena avgörande enligt propositionen. Jag hänvisar till andra stycket i 1 §, där det uttryckligen säges, att hade föraren en alkoholkoncentration i blodet av 1.5 promille eller däröver, skall han anses hava varit så påverkad av starka drycker, som i första stycket avses. Herr statsrådets uppgift i detta hänseende måste jag alltså tyvärr bestrida.

Härefter anförde:

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Efter det anförande som hållits av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet kan jag fatta mig mycket kort. Då därtill kommer, att det nu upplysts om att första kammaren har fattat beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, behöver kanske debatten här i denna kammare inte bli så långdragen som den varit i medkammaren.

Jag vill för min del säga, att jag inte är fullt tillfredsställd med något av de föreliggande förslagen, ty den mest rationella lösningen skulle säkerligen vara, som det sagts från flera håll, att straff fastställdes för all förtäring av rusdrycker under viss tid före en körning. Det erkänner ju också herr Gezelius och många flera än han. I dag är det emellertid icke möjligt, såvitt jag kan se, att komma så långt. Jag tror likväl, att det icke kan dröja så länge, förrän vi måste ha en lagstiftning som ålägger bilförarna att vara helnyktra, när de sätta sig vid ratten. Jag kan icke förstå, att man begär för mycket, om man begär detta, ty det är icke bara sig själva utan även andra som de utsätta för risken av stora skadeverkningar genom förtärande av alkohol.

Det är mera sällan, första lagutskottet presenterat ett så trasigt utlåtande som det gör i detta fall. Trots mycket långa överläggningar inom utskottet, där vi såsom sakkunniga ha haft de mest framstående män på området, ha vi icke kunnat ena oss därstädes. Min medreservant herr Björling och jag ha ju i allt väsentligt slutit upp kring Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha endast velat ha den ändringen, och den är ju på ett sätt ganska betydelsefull för all del, att det skulle bli ett annat promilletal än det som är föreslaget i propositionen. Det är visserligen icke formellt riksdagens nykterhetsgrupper men dock mycket starka representationer för båda dessa grupper som ha väckt motioner om att Kungl. Maj:ts förslag skulle ändras dithän, att man i stället för 1.5 promille skulle ha 1.0 och i stället för 0.8 promille 0.5. Jag behöver här icke närmare utveckla, varför man kommit med dessa yrkanden, ty envar förstår ju, att man genom att sänka promilletalen uppnår större möjligheter att få nyktert folk vid ratten, än om man bibehåller de höga promilletalen.

När utskottsmajoriteten gjort ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, så har jag icke haft möjlighet att kunna förstå det riktiga i den form som givits åt förslaget. Jag befarar att lagtillämpningen blir mycket ojämn. För min del ville jag helst ha lagen skriven så, att den ger domstolarna bättre anvisning för en ensartad lagtillämpning än de skulle få genom en sådan formulering som första lagutskottets majoritet här föreslagit. Det talas så mycket om det allmänna rättsmedvetandet och det med rätta. Men tänk vad det allmänna rättsmedvetandet skulle reagera, om man funne, att domstolarna fällde så olika domar, som de säkerligen skulle komma att göra, därest första lagutskottets förslag skulle bli lag.

Andrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

När man läser motiveringen för lagförslaget är det inte möjligt att kunna få någon säker ledtråd för hur lagstiftaren vill ha det, om denna lag skulle bli antagen. Den har ju icke heller, såsom också sagts här av kommunikationsministern, varit ute på remiss. Man vet icke, vad som skulle kunna framföras från olika myndigheter, och trots att utskottet har ägnat så lång tid åt detta förslag, så är det dock icke närmare övervägt. Först i sista upploppet gjordes en tillsats till andra stycket av 1 §. Detta vittnar ju inte om att lagförslaget är så noga övervägt att det bör utan vidare antagas. Tar man del av en tidningsartikel av i dag, skriven av en framstående utskottsledamot, blir man icke heller säker på vad lagstiftarna i detta fall ha velat.

Det har sagts av försvararna av utskottsförslaget, att detta innebär en väsentlig skärpning av Kungl. Maj:ts förslag, och det har också kommunikationsministern sagt. Ja, så är det enligt min uppfattning i vissa fall men i vissa fall icke. Jag vill visst icke, att vi skola bura in för många människor i fängelserna, utan jag skulle mycket väl kunna vara med om att följa parollen: töm fängelserna. Men jag vill icke vara med om att, när samhället skall visa sin reaktion mot rattfylleriet, det blir en sådan lagstiftning, som det skulle bli enligt utskottets förslag och som skulle kunna få till följd, att domstolarna i vissa fall skulle komma att tillgripa bötesstraff i stället för där nu ådömes fängelsestraff. Jag tror, att vårt folk skulle ha svårt att förstå det berättigade i ett sådant tillvägagångssätt. Det blir lindring och inte skärpning, och det var det senare vi ville nå.

Men, herr talman, det är ju icke behövt att här nu kritisera utskottets förslag, ty det är ju redan fallet i och med att första kammaren fattat sitt beslut. För min del skulle jag tro, att den bästa lösningen av denna fråga, såsom den ligger till, skulle vara, att andra kammaren bifölle den reservation, som är avgiven av herr Björling och mig. Då blir det möjlighet till en sammanjämkning som skulle ge något mera än Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Med dessa ord hemställer jag, herr talman, om bifall till den av mig och herr Björling avgivna reservationen.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Herr Lindqvist avlevererade den tredje torpeden mot första lagutskottets förslag till lag mot rattfylleri. Jag skall försöka försvara utskottsförslaget.

De föregående talarna ha redogjort för innebörden i Kungl. Maj:ts proposition och i reservationen. Mot propositionen hava gjorts bärande anmärkningar i fråga om dels brottsbeskrivningen och dels en del andra detaljer i lagen. Det är icke likgiltigt för den allmänhet för vilken man lagstiftar, hur brottsbeskrivningen är. Den nu gällande lagen har varit otillfredsställande, och den nu föreliggande propositionen är också mindre tillfredsställande, så tillvida att man överlämnar till det subjektiva omdömet att avgöra, när en motorfordonsförare är så påverkad av sprit, att han anses icke kunna på ett betryggande sätt framföra motorfordonet. Denna brottsbeskrivning kommer att locka en hel del motorfordonsförare till den föreställningen, att eftersom de själva tro, att de på ett betryggande sätt kunna föra bil med en eller två supar i kroppen så ta de den risken i tro att de nog klara sig. Det är brottsbeskrivningen i Konungens förslag som förleder motorfordonsförarna att ta mera sprit, än de skulle göra om lagutskottets lagtext finge bliva vägledande.

Den andra anmärkningen riktar sig mot att man fastslår som en given regel, att den som har en viss alkoholkoncentration i blodet är absolut oförmögen att föra bil. Den legala presumption som propositionen upptar har mött kritik, icke av lekmän men av jurister, och jag förmodar, att herr Lundstedt härnäst kommer att ge närmare skäl, varför den legala presumption som pro-

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

positionen upptager icke är tillfredsställande. Men även om man godtagger den legala presumtionen och även om man skulle kunna finna sig i att godtaga brottsbeskrivningen, så är propositionens sätt att dela upp fylleristerna i två kategorier otillfredsställande. Det är fastslaget, att den som har en alkoholkoncentration i blodet på, som propositionen säger, 1,5 promille, den kan i allmänhet anses utgöra en så stor fara för trafiksäkerheten, att han bör bestraffas som rattfyllerist. Däremot kan den som har en koncentration av 0,8 promille icke anses utgöra en så stor fara för trafiksäkerheten, att han bör bestraffas som fyllerist, utan han skall straffas, som om han hade förbrutit sig mot en vanlig ordningsföreskrift. Det där låter teoretiskt bestickande riktigt, men vid lagens praktiska tillämpning kan man möta stora överraskningar.

Det är vetenskapligt fastslaget, att den som förtärt alkohol till den myckenhet, att han har 0,8 promille i blodet, kan vara farligare för trafiksäkerheten än den bilförare är, som har 1,5 promille alkohol i blodet. Om ingen annan bevisning finns för rattfylleri än blodprovsanalysen, då skulle den som utgjort den verkliga faran i många fall kunna dömas endast till böter, under det att den med en högre alkoholkoncentration i blodet, som för tillfället icke alls var farlig för trafiksäkerheten, skulle få fängelse. Det är ju, herr statsrådet Bergquist, en mycket vanskelig lagstiftning som lämnar möjlighet till sådana konstiga domar.

Men även i annat avseende är den kategoriklyvning som kommunikationsministern talade om ett oting för motorfordonsförarna själva.

En man sitter på en restaurang och har bilen utanför. Han tar 7 1/2 centiliter sprit och en flaska pilsner, ty han väger 70 kilogram, och enligt propositionen kan han då klara sig med bara böter. Men om han väger 75 å 80 kilogram, då tänker han kanske: jag tar en »pinne» till, ty det blir ju bara böter i alla fall. Så kommer han ut och möter polisen vilken finner att mannen ej på ett betryggande sätt kan köra bil, och därmed är motorföraren fast. Är detta att genom lagstiftning uppfostra till nykterhet vid ratten? Jag finner det snarare vara en lagstiftning, som lätt kan förleda människor som ovillkorligen skola ha sprit, även när de köra bil, till att parallellt med matsedeln läsa en tabell på hur mycket man kan dricka för att undgå polisen och, om man vill ta en viss risk, hur mycket man kan dricka för att slippa undan bara med böter. Denna lagstiftning, säger jag, är icke ägnad att uppfostra folk till nykterhet vid ratten; men väl att locka dem i en fälla.

Första lagutskottet har tagit intryck av de anmärkningar som gjorts mot propositionen, och därför har lagutskottet övergivit tanken på att dela upp onyktra människor vid ratten i två kategorier: rattfyllerister och de som bara bryter mot ordningsföreskrifter. Första lagutskottet har tagit bort den övre promillegränsen och satt bara en lägre samt givit en sådan brottsbeskrivning, att alla människor måste begripa, att den som är påverkad av spritdrycker inte har lov att köra bil, och vill han köra bil trots detta, så tar han risken av att råka ut för fängelsestraff, böter och körkortsindragning.

Detta är, säger man, en oerhört sträng lagstiftning. Ja, jag medger, att den är sträng, men jag har den bestämda uppfattningen, att det måste tillgripas stränga åtgärder, om man vill åstadkomma högsta möjliga nykterhet hos bilförarna. Detta är ingen vanlig nykterhetsfråga. Det är inte fråga om någon allmän nykterhetslagstiftning utan om en skyddslagstiftning mot de olyckor, som spritkonsumtion i samband med bilkörning åstadkommer. När de människor, som fått förtroendet att köra bil, inte vilja rätta sig efter den hittills gällande lagstiftningen och avstå från att använda sprit när de skola köra bil, då måste samhället tillgripa kraftåtgärder för att söka få folk att förstå,

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

vilken fara för andras liv de människor utgöra, som inte vilja avstå från för-
tärning av sprit i samband med bilkörning.

Jag har inte uppgått till denna uppfattning. Jag tillhör de ledamöter
av första lagutskottet, som alltid velat gå försiktigt fram när det gäller
strafflagstiftningen. Jag har tillhört dem, som velat ha minsta möjliga straff
för förseelser och som inte velat lagstifta i onödan. Men jag har under 18 års
tid i min tjänst färdats på landsvägarna i vårt land. Jag har inte tagit in-
tryck av den statistik som föreligger, men jag har insett vilken oerhörd risk
för trafiksäkerheten som spritkonsumtionen utgör. Det är en mycket ringa
procent av olyckorna som redovisas i statistiken. Vad som redovisas är endast
de allvarliga olyckorna. Men varje kännare av förhållandena på landsvägarna
måste ge mig rätt i, att när vi närma oss helgdygnet, möta vi — medan vi
förut under veckan kunnat köra med lugn och säkerhet — en irriterande oro.
Det är nästan som om man körde på en vulkan. Bara detta irritationsmoment
är nog för att taga bort tryggheten på landsvägarna. Och det är spriten som
är orsaken till detta elände. Det är inte rattfylleriet i vanlig mening, utan det
är den där inställningen, att »nog kan jag ta en sup och köra bil lika bra
för det». Detta är bilförarnas subjektiva uppfattning om vad de kunna göra.

Jag erkänner, att det är hårt och strängt att slänga en person i fängelse,
därför att han förtärt 7.5 centiliter 40-procentig sprit och sedan satt sig vid
ratten. Men han har dock med sitt exempel gått före andra och har själv kun-
nat orsaka olyckor som krävt människoliv. Och med hänsyn härtill kan det
inte anses hårt att bestraffa den som så litet känner sitt ansvar för andra
människor, att han tillåter sig konsumtion av sprit före bilkörning.

Man säger, att denna lagstiftning icke är uppbyggen av någon allmän folk-
opinion. Första lagutskottets förslag kommer i konflikt med allmänna rätts-
medvetandet, heter det. Jag erkänner, att utskottets förslag är strängt. Men
jag kan inte tillägna mig den uppfattningen, att inte utskottets förslag skulle
ha försänkningar hos en mycket stor folkopinion och stå i full överensstäm-
melse med rättsmedvetandet hos alla med undantag för dem, som vilja köra
bil och vara halvfulla. Varpå grundar jag denna min uppfattning? Vi ha un-
der de sista tiotal åren lagt ut 100-tals miljoner kronor för att trygga trafik-
säkerheten. Vi ha avskaffat så kallade dödsfällor, vi ha tagit bort kurvorna
på landsvägarna och satt körbanorna i prima skick. Allt för att trygga sä-
kerheten. Tro ni då, mina damer och herrar, att opinionen hos det folk, som off-
rat dessa pengar för trafiksäkerheten, skulle vara otillfredsställd, om vi an-
taga en lagstiftning, som riktar sig mot den största faran vi ha i fråga om
trafiksäkerheten, nämligen rattfylleristerna? Jag tror det inte.

Herr talman! Första lagutskottets förslag är strängt, det medger jag. Men
jag tror, att det är uppbyggen av en allmän folkopinion, och därför yrkar jag
bifall till det.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Herr Hedlund i Östersund har
på sitt bestickande sätt fört första lagutskottets talan och sökt visa, att ut-
skottets förslag är möjligt, medan Kungl. Maj:ts förslag är omöjligt. Till en
början yttrade herr Hedlund, att det framförts bärande anmärkningar mot
Kungl. Maj:ts förslag på snart sagt alla punkter. Jag kan inte dela herr Hed-
lunds uppfattning, att de framförda anmärkningarna varit bärande. Det är
sant, att det, huvudsakligen från utskottets sida, framställts åtskilliga anmärk-
ningar, men dessa ha inte varit av sådan karaktär, att de rubba de synpunkter,
som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hedlunds erinringar mot Kungl. Maj:ts förslag hänföra sig dels till
brottsbeskrivningen — den av Kungl. Maj:t föreslagna bestämningen av brottet

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.) skulle inte vara bättre än den gamla — dels mot den i 1 § 1 mom. upptagna presumptionen, och dels mot uppdelningen av rattfylleristerna i två olika kategorier.

Vad nu först beträffar själva brottsbegreppet, är det som bekant så, att det i den nu gällande lagen stadgas, att den skall straffas för rattfylleri, som för bil och därvid är »så påverkad av starka drycker, att han kan antagas icke äga nödigt herravälde över sina handlingar». Kungl. Maj:ts förslag innebär i stället, att den skall straffas, som vid förande av motorfordon »varit så påverkad av starka drycker, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kunnat föra fordonet». Den nya lydelsen skiljer sig inte så särskilt mycket från den gamla, det skall gärna erkännas. Den nya bestämningen av brottet har emellertid den förtjänsten, att den på ett klarare sätt än tidigare varit fallet åskådliggör vad man vill straffa. Vad man vill komma åt är att en person försätter sig i ett sådant tillstånd, att han är farlig för trafiksäkerheten. Det gamla begreppet var för vagt och obestämt. Det hänförde sig till bilförarens allmänna tillstånd. Den nya lydelsen markerar på ett annat sätt det väsentliga i rattfyllerilagstiftningen. Herr Hedlund säger nu, att Kungl. Maj:ts förslag lämnar lika stort utrymme åt subjektiva bedömanden som den nu gällande lagen. Det är i viss mån riktigt, att propositionens förslag till definition på brottet lämnar utrymme åt subjektiva bedömanden. Det väsentliga i Kungl. Maj:ts förslag ligger emellertid inte så mycket i den nya definitionen utan fastmera i den omständigheten, att det införts fixa gränser. Det betydelsefulla i förslaget är, att den, som har en viss alkoholhalt i blodet, alltid skall straffas. Den nya definitionen ger emellertid, som jag framhöll, på ett tydligare sätt än den gamla uttryck åt vad det är man vill komma åt med lagstiftningen.

Herr Hedlund framhöll vidare, att den i 1 § 1 mom. upptagna presumptionen blivit alldeles nedkritisierad. Det stadgas där, att varje bilförare, som har en alkoholkoncentration i blodet av 1.5 promille eller däröver, skall »anses hava varit så påverkad av starka drycker, som i första stycket sägs», det vill säga så påverkad, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kunnat föra fordonet. Jag kan inte heller på denna punkt dela herr Hedlunds uppfattning, att Kungl. Maj:ts förslag skulle ha blivit nedkritisierat. Jag medger, att det har riktats anmärkningar mot denna presumption, men kritiken har inte varit vägande. Man gör gällande, att det skulle ligga något oerhört stötande i att först förklara, att den skall straffas, som är så påverkad av starka drycker, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kunnat föra motorfordonet, och sedan stipulera, att den, som har en alkoholkoncentration av minst 1.5 promille, skall anses vara påverkad på nyss angivet sätt. Första lagutskottets majoritet gör gällande, att man genom en sådan lagstiftning skapar kverulanter. Det befaras, att personer, som blivit dömda för rattfylleri på grund av resultatet av blodundersökningen, skola anse sig oskyldigt dömda, enär de inte ansett sig vara så påverkade som lagen säger. Det är uppenbart, att varje presumtionsbestämmelse medför sådana risker. Invändningen mot en sådan presumption blir emellertid svagare ju högre upp gränsen för alkoholkoncentrationen sättes. Om man sätter gränsen så högt, att praktiskt taget ingen, som haft den stipulerade koncentrationen, kan komma och påstå att han varit lämplig att föra bil, är det ingen fara med en dylik presumption. Då har den strängt taget förlorat sin karaktär av presumption och i stället blivit ett konstaterande av faktum. Jag skulle för min del inte vara rädd att möta den person, som haft en koncentration av 1.5 promille och som anser sig orättvist dömd. Jag skulle ge honom ett klart och tydligt svar.

Herr Hedlund anmärker även på den uppdelning av rattfylleristerna i två kategorier, som gjorts i Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t föreslår som be-

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

kant, att det skall stadgas ett högre straff för de egentliga rattfylleristerna, det vill säga de ansvarlösa bilförare, som äro i hög grad påverkade av spritdrycker, och ett annat, lägre straff för dem, som gjort sig skyldiga till ordningsförseelse genom att efter förtäring av en viss mängd sprit sätta sig vid ratten. Herr Hedlund hade åtskilliga funderingar om hur denna bestämmelse skulle verka. Hans argumentering tycktes huvudsakligen gå ut på, att det skulle komma att bli så, att var och en, som har en alkoholkoncentration under 1.5 promille, alltid skulle komma under den lägre straffskalan, såvida inte alldeles särskilda skäl föranledde till annat. Nu är ju emellertid lagförslaget konstruerat så, att var och en som är så påverkad av sprit, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kunnat föra fordonet, skall straffas enligt den strängare skalan, oavsett resultatet av blodundersökningen. Normalt ha ju domstolarna inte bara blodprovet att gå efter, utan det finns dessutom en särskild läkarundersökning, vittnen, som sett bilföraren, o. s. v. Allt detta tillsammans skall provas. Finner domstolen, att den som endast har en alkoholhalt av 0.8 promille dock har varit så påverkad, att han varit farlig för trafiksäkerheten, skall domstolen döma enligt den strängare skalan. Det är endast de personer, i fråga om vilka det inte kan styrkas att de varit så påverkade, att de varit farliga för trafiksäkerheten, men som haft en alkoholhalt av mellan 0.8 och 1.5 promille, som falla under den lägre skalan. Det kan inte ligga någon fara i en dylik konstruktion. Det är inte på något sätt fråga om en uppmjukning av den nu gällande lagen. Tvärtom innebär Kungl. Maj:ts förslag en ganska betydande skärpning. Redan det förhållandet, att det stadgas, att den som har en alkoholkoncentration av 1.5 promille eller däröver, alltid skall straffas enligt den strängare skalan, innebär en skärpning av den nuvarande lagstiftningen. De senaste årens statistik visar, att omkring 18 procent av för rattfylleri åtalade bilförare, som haft denna alkoholhalt, blivit frikända, enär domstolen icke ansett dem vara påverkade enligt lagen. Dessutom visar statistiken, att av dem, som haft en alkoholkoncentration av mellan 1 och 1.5 promille, ett mycket stort antal blivit frikända. Dessa komma nu att drabbas av straff. Det blir visserligen inte obligatoriskt fängelse, men det blir alltid oavsett straffet en mycket allvarlig påföljd, nämligen indragning av körkortet för avsevärd tid.

Man kan nu ställa sig den frågan, om man inte bör gå in för utskottets förslag, som innebär en ännu längre gående skärpning. Herr Hedlund har anfört åtskilliga skäl för den ståndpunkten. Rent allmänt kan jag säga, att den kritik, som herr Hedlund och utskottsmajoriteten riktat mot Kungl. Maj:ts förslag, kan man i vissa fall med ökad skärpa rikta mot utskottsmajoritetens förslag. Herr Hedlund anser, att utskottet gjort något genialiskt, då utskottet ersatt den av Kungl. Maj:t föreslagna brottsbestämningen med uttrycket »påverkad av starka drycker». Detta skulle innebära en väsentlig förenkling och ett förtydligande av lagen. Jag har i första kammaren till utskottets ledamöter riktat den frågan vad de mena med ordet »påverkad», men jag har inte fått något tillfredsställande svar. Jag hoppas, att herr Hedlund skall kunna svara på frågan. Rent språkligt innebär ju ordet »påverkad» ingenting annat än att spriten verkat på vederbörande. Även den allra minsta spritkvantitet har ju rent fysiologiskt en viss verkan på människan. Var och en som förtärt sprit, är påverkad. Utskottet menar emellertid inte, att var och en, som förtärt den minsta spritkvantitet, skall anses vara påverkad, utan utskottet säger, att den som har en alkoholkoncentration av 0.5 promille eller däröver skall anses som påverkad. Men med den formulering som utskottet givit lagtexten, kan ju denna inte innebära, att den som har under 0.5 promille alltid skall anses opåverkad. Det är alltså även här fråga om en presunptionsbestämmelse. Jag frågar nu: hur menar utskottet, att det skall tillgå i de fall då man inte har

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
tillgång till något blodprov? I vårt land med dess stora avstånd är man ju ofta i den situationen, att man inte har någon möjlighet att verkställa blodundersökning. Då gäller det att genom vittnen utreda, huruvida föraren var påverkad eller inte. Vad skola nu vittnena yttra sig om? I de fall, då vittnena varit med och sett hur mycket vederbörande druckit, kunna de ju yttra sig om detta, och domstolen kan sedan göra klart för sig, om spritkonsumtionen varit av sådan omfattning, att föraren varit i lagens mening påverkad. Men i många fall finnas inga dylika vittnen, utan det finns endast vittnen, som sett hur föraren kört eller sett honom stiga ur bilen. Vad skola dessa vittnen yttra sig om? De kunna ju inte yttra sig om annat än bilförarens uppträdande. Och då får uttrycket »påverkad» lätt samma innebörd som det gamla uttrycket »synbarligen berörd», vilket ju innebär, att man ser på personen i fråga, att han är påverkad av spritdrycker. Detta uttryck hade vi i vår rattfyllerilagsstiftning för tio år sedan, men det togs bort därför att det ansågs ställa kravet för högt, och i stället infördes den nu gällande brottsbestämningen. Den av utskottet föreslagna definitionen kan alltså enligt min mening inte i någon mån bidra till ökad klarhet, och den lämnar också utrymme för det subjektiva omdömet. Det kan även med utskottets formulering bli så, att när en person som druckit sprit frågar sig själv, om han är påverkad eller inte, kommer han med den optimism spritförtäringen ger till det resultatet, att han inte är påverkad, och så sätter han sig vid ratten.

Utskottet har nu även föreslagit den presumptionsregeln, att var och en som har en alkoholhalt av 0.5 promille eller däröver skall anses vara påverkad av sprit. Herr Hedlund anmärkte, att Kungl. Maj:ts förslag om införande av en presumptionsregel var nedkritiserad av juristerna, men den presumptionsregel utskottsmajoriteten föreslagit har utskottet icke funnit betänkelig. Man kan emellertid rikta samma kritik mot utskottets presumptionsregel som mot Kungl. Maj:ts. Det är klart, att även en person, som befinner ha en alkoholhalt av 0.5 promille kan säga, att han inte kände något av spriten och att han anser sig ha varit opåverkad. Den personen blir naturligtvis kverulant lika mycket som den som dömes enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Men vad jag främst vänder mig mot i utskottets förslag är det sätt på vilket utskottet har sammanfört straffbestämmelserna. Man har sammanfört under en straffbestämmelse både de egentliga rattfylleristerna och dem som komma under de nya skärpta bestämmelserna. För samtliga stadgas en gemensam straffskala, innehållande fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, dagsböter, ej under tio. Hur detta kommer att verka i praktiken är ytterst vanskligt att bedöma. Man kan tänka sig två olika utvecklingslinjer. För närvarande tolka domstolarna uttrycket »mildrande omständigheter» mycket restriktivt. Om en rattfyllerist blir åtalad, skall det föreligga något alldeles särskilt för att han skall slippa undan med böter. Det skall vara något som i positiv riktning talar för ett mildare bedömande. Man kan nu tänka sig, att domstolarna, då de inte få någon ledning i den nya lagstiftningen, liksom hittills ställa sig på den ståndpunkten, att det skall föreligga alldeles särskilda förhållanden för att den åtalade skall dömas till endast böter. Följden av en sådan tolkning torde bliva, att fängelsefångarnas antal kommer att betydligt ökas och att fängelsestraff kommer att drabba personer för forseelser, som folk i allmänhet icke anser jämförbara med det allvarliga brott, som kallas rattfylleri. Man kan också tänka sig, att utvecklingen kommer att gå i en annan riktning, att domstolarna komma att utdöma låga straff, då alkoholhalten varit låg. Detta kan mycket lätt medföra, att även de mycket allvarliga rattfyllerifallen komma in under den mildare straffskalan.

Det väsentliga i min anmärkning mot utskottets förslag är, att utskottet

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

blandat ihop »huller om buller» de verkliga rattfylleristerna och de människor, som ha gjort sig skyldiga till en ordningsförseelse. Detta kan leda till att straffet för de verkliga rattfylleristerna kommer att, i motsats mot vad nu torde vara fallet, betraktas som ett gentlemannastraff, och att det helt och hållet förlorar sin avskräckande verkan även för dem, som äro verkligt ansvarlösa och vårdslösa och som man vill komma åt. Det är på denna punkt jag tror, att man verkligen kan sätta in en mycket allvarlig kritik mot första lagutskottets majoritetens förslag.

Av betydelse är vidare frågan om gränsen 0.5 eller 0.8. Som utredningsman har jag noga övervägt frågan om gränsdragningen och kommit till det resultatet, att det skulle vara ganska betänkligt att nu sätta ned gränsen till 0.5. Min huvudsakliga invändning var den, att det nog måste erkännas, att ett stort antal av de personer, som ha en alkoholhalt i blodet av 0.5, icke äro direkt farliga för trafiksäkerheten, ehuru det givetvis är önskvärt, att de icke sätta sig vid ratten. Enligt min mening ligger det verkligen sanning i talet om att en ytterligare skärpning skulle sakna stöd i ett allmänt rättsmedvetande. Man viftar gärna bort denna anmärkning och säger: »det är fraser, som icke ha någon betydelse». Jag tror, att det å detta område är av verklig betydelse, att lagstiftningen vinner förståelse bland alla ansvarskännande medborgare och icke bara hos en viss grupp, som hyllar en viss uppfattning i nykterhetsfrågan. Jag tror också, att nedsättningen av gränsen till 0.5 kommer att leda till, att det kommer att bero på en slump, huruvida en person blir fast för rattfylleri eller icke. Polisen kan ju icke undersöka alla människor, som köra bil. På en person med en alkoholhalt i blodet av 0.5 synes det ofta icke att han förtärt spritdrycker. Det kommer att bero på en slump, om polisen undersöker den ene föraren eller den andre. Detta kan komma att leda till orättvisor och uppamma ett spioneri- och trakasserisystem.

I dagens debatt har inväntas, att det icke är stor skillnad på 0.8 och 0.5. Kan man gå med på 0.8, så kan man gå med på 0.5. Man kan ju dock icke här tillämpa den gamla satsen, att tål du det, så tål du det. Ju lägre man sätter gränsen, desto större bliva de nackdelar, som följa med systemet att bygga på alkoholhalten. Jag kan icke finna, att utskottsmajoritetens förslag innebär en förbättring. Jag anser, att utskottets förslag i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag innebär en försämring, och att det i vissa hänseenden innebär en försämring även jämfört med nu gällande lagstiftning.

Från utskottets sida ha här framförts andra förslag. Herr Lindqvist har talat för ett förslag, som i princip överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag. Skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag å ena sidan och herr Lindqvists och hans medreservants förslag å den andra består däri, att alkoholhalten i reservanternas förslag bestämts lägre än i Kungl. Maj:ts. Av vad jag sagt i fråga om min inställning till frågan om en alkoholhalt av 0.5 framgår, att jag ställer mig mycket betänksam mot reservanternas förslag beträffande alkoholhalten. Den invändning, herr Hedlund gjort angående presumtionen, vinner också i styrka, om man sänker gränsen för alkoholhalten i den »övre vningen», om jag får använda det ordet.

Det anförande, herr Gezelius höll, hade jag icke tillfälle åhöra. Jag förmodar, att han yrkade bifall till sin reservation och sålunda avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Herr Gezelius har i sin reservation förklarat, att han anser utredningen bristfällig. Samtidigt har herr Gezelius älskvärt nog sökt finna förklaringen till utredningens bristfällighet däri, att utredningsmannen icke fått tillräcklig tid på sig för utredningen. Det är icke på grund av bristande tid, som utredningen fått den utformning, jag givit densamma. Hade jag haft aldrig så lång tid på mig, skulle jag icke utrett mer än vad jag nu gjort.

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

Jag anser, att vad jag utrett, det är, vad som bort utredas i denna fråga. Jag har tyvärr icke hört, om herr Gezelius angivit, vari utredningens brister skulle bestå, men kanske kan jag senare få tillfälle att närmare bemöta hans anmärkningar.

Jag vill alltså fastslå, att jag anser, att utskottsmajoritetens förslag icke innebär en förbättring av Kungl. Maj:ts förslag utan tvärtom en försämring. Mitt ståndpunktstagande i denna fråga dikteras icke av slapphet gentemot rattfylleriet. Jag har själv i 8 år suttit som underdomare och dömt åtskilliga rattfyllerister. Jag har dömt mycket hårt, då jag haft anledning säga mig, att de brottsliga varit ansvarlösa människor, och jag har icke funnit någon anledning att visa förbarmande med sådana, men jag har också under detta mitt praktiska arbete kommit till den uppfattningen, att det är farligt att på detta område alltför mycket gå fram efter schabloner. Man bör komma ihåg, att detta är icke en nykterhetslagstiftning, utan det är en lagstiftning, som vill främja trafiksäkerheten. Jag är övertygad om att det på detta område är av verkligt stor betydelse, att man i lagstiftningsarbete håller jämna steg med den allmänna rättsuppfattningen i samhället. Enligt min mening ligger denna lagstiftnings största betydelse på det uppfostrande området. Den skall lära bilförarna, att de vid bilkörning böra vara försiktiga i umgänget med sprit. Detta uppfostrande syfte när man bäst genom att gå försiktigt fram och undan för undan vänja bilförarna vid att iakttaga allt större och större försiktighet. Man vinner enligt min mening icke något med att taga hastiga språng i lagstiftningen. Jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag fyller de fordringar, man har rätt att ställa på en lagstiftning av förevarande slag, men jag kan icke finna, att utskottsmajoritetens förslag gör detta, och jag ber därför, herr talman, att för min del få förorda, att andra kammaren i likhet med första kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Severin: Herr talman! När herr Lindqvist sade, att det vore tämligen oklart, vilken innebörden vore i lagutskottets förslag, gjorde jag den reflexionen, att, om det för herr Lindqvist, som suttit med i lagutskottet vid behandlingen av ärendet, icke vore fullt klart, vilken innebörd förslaget hade, hur skulle det då kunna vara klart för alla dem, som icke haft förmånen att åhöra den diskussion i utskottet, som föregått utskottets ställningstagande.

Utskottsförslaget innebär en stor nyhet, jämfört med lagstiftningen i övrigt i denna fråga. Motivet till en särskild lagstiftning om s. k. rattfylleri har ju varit, att man ansett starka krav böra ställas på nykterhet vid ratten med hänsyn till den risk för olycksfall, som föreligger vid spritförtäring i samband med förande av motorfordon. Detta motiv har varit vägledande vid antagandet av 1934 års lagstiftning, och det har också vidhållits i den proposition, varöver utskottets utlåtande nu föreligger, men utskottet har brutit sambandet mellan nykterhet och förande av motorfordon. Enligt utskottets förslag är själva spritförtäringen brottslig, även om genom spritförtäringen trafiksäkerheten icke på något sätt äventyrats. Trots att utskottet i sitt utlåtande nämner, att man skulle behöva förtära 7.5 cl 40 % sprit för att nå upp till en alkoholkoncentration i blodet av 0.5 promille, så innebär i varje fall den av utskottet föreslagna lagtexten, att den, som är påverkad av alkohol, skall dömas till straff. Påverkad är man uppenbarligen, även om man icke kommer upp till 0.5 promille. Detta säger ju sunda förnuftet. Den, som är påverkad, dömes, och påverkad är under alla förhållanden den, som i blodet har en alkoholförtäring av 0.5 promille. Följaktligen kan även vid den minsta alkoholförtäring en förare dömas. Om föraren druckit en flaska pilsner, så är han uppenbarligen påverkad. Påverkningen är visserligen icke märkbar eller

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

mätbar, men någon som iakttagit föraren, när han drack sin flaska pilsner, kan angiva honom och med vittnen styrka, att föraren förtärt pilsner. Vad skall ske i ett sådant fall? Skall föraren dömas? Ja, utan tvekan enligt utskottets lagtext. Han har gjort sig skyldig till förseelse mot lagen. Han har i påverkat tillstånd fört bil. Det resonemang, utskottet för, om att man skulle behöva 7.5 cl, för att nå upp till en alkoholhalt i blodet av 0.5 promille, är i grund och botten lagtexten ganska ovidkommande, ty utskottet kan väl icke rimligen mena att i strid med ordalagen i den lagtext, som utskottet utformat, domstolarna skulle döma åtalade personer endast om de vore påverkade i sådan grad, att de icke på betryggande sätt kunde föra bil.

Om detta varit utskottets mening, skulle det väl icke ha strukit den bestämning, som förefanns i propositionens förslag. Det kunde ha funnit bestämningen otillfredsställande och föreslagit en annan. Men att stryka varje bestämning om graden av påverkan, som var straffbar, borde utskottet icke ha gjort.

Utskottet kan väl icke med sitt resonemang, att man skall ha förtärt 7.5 centiliter för att nå upp till 0.5 promille, mena, att om man förtärt så litet som 7.5 centiliter, är man ej påverkad och kan icke dömas, men om man förtär ytterligare en centiliter, så att det blir 8, blir man plötsligt påverkad och hemfallen till straff. Det är ett resonemang, som liknar det, som gubben i Strix förde, när han drack groggar och efter varje grogg reste sig för att pröva, om han kunde gå, och slutligen, när han efter att ha förtärt tio groggar inte kunde gå, utbrast: »Det är fördömt; pin full av en enda grogg!» På samma sätt är det med utskottet: man blir påverkad av en enda centiliter.

Om man antager en lagstiftning med denna innebörd, följer ju därav risken för att många förare bli dömda icke därför att de objektivt kunna anses olämpliga att föra fordon, utan därför att det med vittnen kan styrkas, att de ha förtärt sprit. Det kan giva anledning till en massa angiverier och tarvligt spioneri. Redan med nuvarande lagstiftning förekommer för övrigt dylikt spioneri. Det finns människor, som på rena angiveriet förts till rätta och dömts, dömts för förseelser, som polisen överhuvud taget icke skulle ha fått reda på, om det ej varit någon, som varit vänlig nog att angiva. Här finnas nu stora möjligheter. Om man vill hämnas på en ovän, kan man passa på och angiva honom. Det är kanske någon, som vill ha tillstånd till yrkesmässig trafik, men det är icke plats för någon ny utöver dem, som ha dylik. Men kan man få någon, som har tillstånd, utslagen genom att få honom fälld för rattfylleri, kan det bli ett ledigt tillstånd. Om någon, som är innehavare av ett trafik tillstånd, druckit en flaska pilsner, kan man passa på och få honom dömd och få körkortet indraget för honom. Han kan visserligen få behålla tillståndet, om han anställer förare, men det visar sig i praktiken ganska svårt att behålla tillståndet. Han blir av med det, och någon annan kan få det, o. s. v., o. s. v.

Statsrådet Bergquist sade, att om en lagstiftning av detta slag skall ha några förutsättningar att uppfostra till nykterhet, skall den vara uppbyggen av det allmänna rättsmedvetandet. Det är icke en lagstiftning, som är så sträng. Om en människa dömes till fängelse därför att hon förtärt en flaska pilsner, kommer icke majoriteten av svenska folket att anse detta rättvist utan tvärtom upprörande orättvist. Det är lämpligare att taga ett steg i sänder. Den kungl. propositionens förslag är ett steg. Det innebär en skärpning av nu gällande lagstiftning.

Med hänsyn till dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herrar Johanson och Eskhult avgivna reservationen, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag.

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Jag har avgivit en ganska utförlig reservation i detta ärende. Med hänsyn därtill borde jag ha kunnat avstå från att här i dag överhuvud taget yttra mig. Men jag har vid mina möten med kammarkolleger knappast träffat någon, som känner till innehållet i reservationen. Därför anser jag mig dock, herr talman, böra, innan detta ärende avgöres, söka ange grundtanken i densamma.

Hur mäktig en lagstiftare än är, finnes det dock alltid vissa gränser för hans maktfullkomlighet. Detta kan ingen av oss göra någonting åt. Så mycket angelägnare är det därför, att lagstiftaren städse har sin uppmärksamhet inriktad på sin egen begränsning och att han söker aktualisera för sig, att ett eftersträvat socialt tillstånd, hur starkt önskat det än är, ja också om det är enhälligt önskat, ingalunda alltid kan åvägabringas genom lagstiftning. Det finnes vissa principer, efter vilka man kan utan anställande av några experiment, d. v. s. redan på förhand, i viss grad bedöma förutsättningarna för en lags bärkraftighet. Äsidosätter man dessa principer, då riskerar man, att ett allt efter sakens beskaffenhet mer eller mindre elakartat bakslag inträder.

För några decennier sedan besjälades vissa folk av sin tro på lyckan för deras länder av totalförbudets genomförande. Förbudslagar antogos också, men efter ett antal år måste de upphävas på grund av den större eller mindre förödelse, som de hade anstiftat i länderna. Straffbud av sådan art, som föreslagits i propositionen eller som förordats av utskottet, förete — visserligen i starkt förminskad skala, om jag så får säga i miniatyr — en liknande bild av *lagstiftningens pressning utöver sin förmåga*. Det är visserligen sant, att de landsskadliga verkningarna av sådana straffbud som de nu berörda naturligtvis icke kunna mäta sig med följderna av en förbudslag; men det kan i detta sammanhang icke spela någon roll. Det torde utgöra en fullt tillräcklig grund mot stiftandet av en lag, att lagen överhuvud medför större skada än gagn. Det är till och med tillräckligt, att blott tvivel uppstår, huruvida den eventuella nyttan av lagen kan uppväga skadan av densamma.

Vad just sådana straffbud som de nu berörda angår vidhäftas de dessutom av en särskild nackdel, liggande däri att de fördärvbringande verkningarna av budet i fråga icke kunna upptäckas med blotta ögat. Därigenom uppstå svårigheter, kanske oöverbanneliga, att slutligen få ett sådant straffbud, sedan det väl antagits, åter upphävt. Man kan därför befara, att det kommer att fortsätta sitt osynliga men tärande mullvadsarbete på samhällskroppen.

Det är, herr talman, synpunkter av denna art, som jag önskat i min reservation giva ett mera utförligt uttryck för. På de grunder, som jag har anført i reservationen, torde man kunna säga, att den nuvarande rattfyllerilagen snarare varit en samhällsskadlig än en samhällsnyttig institution. Jag tror också, att det framgår av min reservation, att följderna av sådana straffbud som de föreslagna komma att motivera en skärpning av detta omdöme.

Min reservation har förestavats av intresset att kunna åstadkomma en lag, som håller sig *inom rāmärkena för en lags verkningsförmåga*. Jag har därvid ansett, att man hellre bör taga det säkra än det osäkra. Jag har ansett, att det är bättre att vara alltför försiktig än att gå tillväga på ett alltför utmanande sätt. Jag anser, att vid varje tvivelsmål om varest gränsen mellan strafffrihet och straffbarhet bör dragas straffbarhetsområdet hellre bör göras för snävt än för vidsträckt. Visar sedan erfarenheten från domstolarna, att en ändring är behöfvig, då får man med ledning av denna erfarenhet bestämma sig för, i vilken grad straffbarhetsområdet bör utvidgas.

Ja, herr talman, detta är, tror jag mig kunna säga, själva grundtanken i min reservation. Jag vill till sist till undvikande av ett missförstånd beträffande innebörden av min reservation, som har mött mig vid flera tillfällen,

Andrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

poängtera, att den 0.8-promillegräns, som ingår i mitt förslag, har en innebörd rakt motsatt den, som framträder genom samma promillesats i propositionen eller genom 0.5-gränsen i utskottets förslag. I propositionen och utskottsförslaget medför gränsens *överskridande ovillkorlig straffbarhet*; i min reservation betyder gränsens *underskridande ovillkorlig strafffrihet*.

Med hänsyn härtill kan det naturligtvis diskuteras, huruvida icke 0.8 i mitt förslag är en alltför hög promillesats. Jag är villig medgiva, att detta är möjligt, men erinrar samtidigt om att det till en försiktig och därmed acceptabel metod hör att hellre taga till något för högt än något för lågt. Framträder sedermera i praxis ett sänkingsbehov, är detta särdeles lätt att tillgodose. För övrigt, även om man sänker gränsen i mitt förslag till 0.7, 0.6 eller till och med till 0.5, ja även om man helt och hållet utesluter denna »säkerhetsventil», som jag kallat det i min reservation, vågar jag likväl påstå, att mitt förslag är sundare ur lagstiftnings synpunkt än något av de övriga positiva förslag, som framställts inom utskottet.

Det framgår av min reservation, att jag har mycket starka sympatier för ett sådant yrkande, som har gjorts i herr Gezelius' reservation. Tills vidare, herr talman, ber jag emellertid att få yrka bifall till min egen reservation. Faller detta yrkande undan och tillfälle därtill gives, kommer jag att med min röst biträda avslagsyrkandet. Misslyckas också detta, kommer jag att gå på Kungl. Maj:ts proposition, som jag anser vara vida mindre skadlig än de övriga positiva förslagen.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 15.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 292, angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1940/41 m. m.;
nr 293, angående grunderna för uttagande av statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1941 m. m.;

nr 294, med förslag till förordning om värnsskatt för budgetåret 1941/42;

nr 295, angående anslag till särskild ersättning för debitering av värnsskatt för budgetåret 1941/42; och

nr 296, angående beredskapsstat för försvarsväsendet.

Dessa propositioner hänvisades genast, propositionen nr 292, i vad angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet, propositionen nr 293, i vad densamma angick de procenttal, varmed bottenkatten enligt 18 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1941 skall utgå, till bevillningsutskottet, i vad den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet, propositionen nr 294 till bevillningsutskottet samt propositionerna nr 295 och 296 till statsutskottet.

§ 16.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till herr **Skoglund** i Doverstorp, *Interpellation*. som anförde: Herr talman! Det är väl bekant, att tryggandet av vårt lands bränsleförsörjning efter krigsutbrottet och avspärningen blivit en uppgift för statsmakterna av vital betydelse för hela vårt folk. Regeringen har i åtskilliga

Interpellation. (Forts.)

propositioner begärt avsevärda medel för att anskaffa bränsle och drivmedel. Riksdagen har också utan några betänkligheter ställt stora pengar till förfogande.

Bränsleproblemet berör alla. Landets industrier och näringslivet överhuvud taget äro i högsta grad beroende av att de statliga åtgärderna fullföljas och leda till åsyftat resultat. Hyresgäster och fastighetsägare se med bekymmer mot den kommande vintern och fråga sig om de uppgjorda planerna komma att hålla och om allt gjorts som kan göras för att säkra den nödiga bränsletillgången. Jordbrukets och motortrafikens folk invänta också den närmaste framtiden med oro, ty även deras insats för folkförsörjningen är i hög grad avhängig av deras möjligheter att få sina olikartade bränslebehov tillgodosedda.

Innan riksdagen åtskiljes vore det särdeles önskvärt att en sammanfattande redogörelse lämnades från regeringsbanken över dagsläget och utsikterna i fråga om vår bränsleförsörjning. En sådan exposé skulle kunna sammanknyta de olika framställningar, som regeringen avlämnat till riksdagen, och därigenom vara ägnad att ge både riksdagen och allmänheten en eftertraktad totalbild av situationen. Denna redogörelse borde såvitt möjligt avse en sammanfattning av dels de olika åtgärder, som statsmakterna vidtagit för att öka framställningen av ved, torv, kol, sulfitsprit och skifferolja och andra bränslen och den beräknade effekten därav, däri inbegripet trygghandet på arbetskraft, dels de åtgärder som vidtagits för att lösa frågan om transporten av ved särskilt till de stora konsumtionsorterna och utsikterna till att de uppgjorda planerna gå i lås.

Jag tillåter mig därför vördsamt framställa följande interpellation till regeringens föredragande i bränslefrågor, statsrådet Domö:

Är herr statsrådet i tillfälle att före det pågående riksdagsarbetets avslutning lämna kammaren en sammanfattande redogörelse för bränslefrågans läge, avseende dels statsmakternas åtgärder för att anskaffa eller framställa olika bränslen och drivmedel, dels statsmakternas åtgärder för att lösa vedtransportfrågan, liksom utsikterna till att de vidtagna åtgärderna eller uppställda planerna leda till åsyftat resultat?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 17.

Interpellation. Herr **Hagberg** i Malmö, som på begäran erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Vid förra årets urtima riksdag lämnade hans excellens statsministern i svar på en interpellation i andra kammaren en översiktlig redogörelse för vårt lands allmänna försörjningsläge vid dåvarande tidpunkt. Avgivandet av en dylik redogörelse hälsades med stor tillfredsställelse både i och utom riksdagen.

Innan pågående riksdagssession avslutas, skulle en ny likartad exposé vara högelingen att önska. Jag vill dock härvid begränsa mig till läget på livsmedelsfronten. Det vore av synnerligen stort värde att från det ansvariga statsrådet först och främst få en exposé över utvecklingen sedan sistlidna höst, särskilt beträffande erfarenheterna av ransoneringarna, de praktiska resultaten av förhandlingarna om import, effekten av ansträngningarna att åstadkomma ersättningsprodukter, den nuvarande storleken av lagerbehållningen o. s. v., så långt nu uppgifter härom lämpligen kunna meddelas offentligheten. Med hänsyn till vårens försening och torkan och de därigenom försämrade utsikterna för årets skörd ha angivna och andra spörsmål inom vår jordbruksnä-

Interpellation. (Forts.)

ring fått en allvarligare innebörd än vi i höstas ville tro. Med tanke på de försörjningsbekymmer under nästa vinter för vårt folk, med vilka vi nu sannolikt måste räkna, framställer sig frågan, huruvida regeringen anser läget redan påkalla minskning i tilldelningen av de oundgängligaste livsmedlen i syfte att utdryga dem, liksom huruvida regeringen anser möjligheter föreligga att genom ytterligare ökad tillverkning av fodercellulosa och liknande kunna möta en befarad knapphet på fodermedel. Likaledes framställer sig frågan, om regeringen redan nu överväger beredskapsåtgärder för att trygga skördens bästa bärgning, därest arbetskraften skulle komma att visa sig otillräcklig härför.

Jag tillåter mig därför till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställa följande spörsmål:

Vill herr statsrådet före det pågående riksdagsarbetets avslutande lämna kammaren en översiktlig redogörelse för utvecklingen och läget ifråga om vår livsmedelsförsörjning och för de åtgärder, som regeringen överväger såsom beredskap i händelse av en ny dålig skörd?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.50 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 4 juni.

Kl. 7.30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen Gustaf Emil Arnemark på grund av sjukdom (feber) är förhindrad att delta i riksdagens arbete under tiden t. o. m. den 15 juni 1941, intygar

S:t Eriks sjukhus den 4 juni 1941.

Tore Jansson,
läkare vid sjukhuset.

Kammaren beviljade herr Arnemark ledighet från riksdagsgörömlen t. o. m. den 15 juni.

§ 2.

Herr andre vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m.
(Forts.)

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

Därvid lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Werner**, som anförde: Herr talman! Det är givetvis ingen tacksam uppgift att efter en långt utdragen debatt taga till orda i en fråga, där de flesta synpunkter, som kunna anläggas på frågan, blivit ingående ventilerade. När jag emellertid med utskottets majoritet delar ansvaret för utskottets utlåtande, vill jag icke undandraga mig att med några synpunkter motivera mitt ställningstagande.

Denna fråga berör på ett ingripande sätt ett mycket betydande och allvarligt samhällsproblem, nämligen trafiksäkerheten och trafikolyckorna på våra vägar. I snabb utveckling har automobilismen erövrat de svenska landsvägar. I samma mån, men kanske i ännu mera stigande tempo, ha olycksfallen ökat i antal. De skadeverkningar, som härigenom uppstått, kunna anses vara betydande. Om man studerar den föreliggande statistiken finner man, att trafikolyckornas antal under den tid, då biltrafiken kunde betecknas såsom normal, d. v. s. före inskränkningen, utgjorde icke mindre än 14,000 per år, varvid inte mindre än 500 människor fingo sätta livet till. Omkring 2,000 samhällsmedborgare skadades och blevo kanske invalider för livet. I dagens debatt har ingen berört denna del av frågan.

Man har ifrågasatt rätten att fritt eller i viss mån bruka alkohol i samband med bilkörning, men man har kanske inte i tillbörlig grad ägnat uppmärksamhet åt den tragedi, som dessa olyckor innebära. Hem skövlas, samhället berövas arbetsföra, produktiva individer och materiella värden förstöras. Det är givet, att man inte annat än i viss mån kan lägga skulden för omfånget av dessa olyckor på spriten, men den omständigheten, att man kan lägga skulden till en del av dessa olyckor på spritmissbruk, är så pass betydande, att samhället måste anses ha skyldighet att med effektiva åtgärder förhindra, att denna utveckling breder ut sig och får allt större omfång. Här har lagstiftningen en uppfostrande uppgift och samhället givet skyldighet att ingripa, även om det måste ske i form av ingrepp på den enskilde individens frihet att hängiva sig åt njutningslystnad och alkoholbruk. Man kan alltså fastslå, att spritbruket vid ratten bör med alla effektiva medel hindras.

När man följer den utveckling, som jag sålunda sökt påvisa, anser jag det vara riktigt att konstatera, att i samma grad som olycksfallsfrekvensen utbredd sig och fått allt större omfattning, har ute bland folket uppstått en rättsuppfattning, som helt fördömer allt spritbruk i samband med framförandet av motorfordon. Det är en rättsuppfattning, som jag för min del anser vara en god och hållbar grund, på vilken en skärpt lagstiftning kan byggas. Jag kan icke för min del finna annat, än att man härvidlag har skyldighet att taga hänsyn till den allmänna mening, som rotfäst sig ute i landet, att man bör med alla effektiva medel söka hindra, att spritbruket leder till dessa mycket svåra skadeverkningar.

Med utgångspunkt från denna grundsyn, som jag sålunda velat giva till känna, anser jag det vara en riktig utveckling, om man kan få fram en förståelse hos motorförarna för fullständig avhållsamhet från förtäring av spritdrycker vid framförandet av motorfordon. Jag tror, att denna uppfattning delas i mycket hög grad av motorförarna själva. Om det härvidlag skulle finnas vissa undantag, få väl dessa personer låta sina intressen stå tillbaka för samhället och dess krav på säkerhet.

Erfarenheten har visat, att hittills gällande lagstiftning icke varit fullt tillfredsställande. Den har medfört en olikartad och osmidig rättstillämpning och kanske i många fall lett till uppenbarligen felaktiga resultat. Ett sådant förhållande kan icke annat än vara ägnat att undergräva aktningen och tilliten till

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

gällande lagar, ett förhållande, som givetvis är av mycket betänklig innebörd. Ett ytterligare uppskov med reformeringen av en dylik lagstiftning, varigenom dess förbättring skulle skjutas till en oviss framtid, är ingalunda att rekommendera.

Man har här i första hand att välja mellan propositionen och utskottets förslag. För min del har jag utan tvekan anslutit mig till utskottets utformning av lagens första paragraf. Denna formulering giver en enkel och klar definition på själva brottsbestämningen, men giver samtidigt en möjlighet åt domstolarna att på ett smidigt sätt utmäta straffet i förhållande till brottets beskaffenhet och de särskilda omständigheter, som spelat in vid varje tillfälle. Man bör komma ihåg, att straffskalan uttryckligen rör sig mellan fängelsestraff och dagsböter. Det är sålunda icke fullt hållbart, då man i debatten velat göra gällande, att straffsatsen ovillkorligen är fängelse. Här gives, jag betonar det ännu en gång, åt domstolarna en möjlighet till smidig anpassning. Domstolarna ha skyldighet att taga hänsyn till de olika omständigheter, även för mildrande sådana, som vid varje tillfälle kunna spela in, och utmäta straffsatserna i förhållande härtill. Det är att märka, att i våra strafflagar finnas redan förut straffskalor från straffarbete till ett mycket obetydligt bötesbelopp. Med den kännedom man har om de svenska domstolarnas sätt att skipa rättvisa och tillämpa lagarna, bör man sannerligen icke hysa några som helst bekymmer för tillämpningen av den lag, som första lagutskottets majoritet här föreslår.

Propositionen däremot giver i första paragrafen utrymme för en rättstillämpning av mycket oenhetlig och oacceptabel innebörd. Den formulering som säger, att »den som vid förande av automobil, motorcykel eller traktortåg varit så påverkad av starka drycker, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kunnat föra fordonet, straffes med fängelse...» etc., giver utrymme för många och långt utdragna diskussioner om vad som kan »antagas» vara »betryggande». Detta skulle komma att giva domstolarna ett betydande arbete och kanske också giva en viss grupp jurister en alldeles onödig arbetsböda. Jag kan icke finna, att denna formulering är klar; den är åtminstone icke klarare än den formulering utskottet föreslagit.

Jag övergår sedan till första paragrafens slutliga utformning enligt propositionen. Den är, om jag skall uttrycka mig på ett drastiskt sätt, liktydig med att man här upprättat en katalog över vad en motorförare kan tillåta sig supa och en priskurant på vad det kommer att kosta. Detta kan, som herr Hedlund i Östersund framhållit, utgöra en lockelse för bilföraren. Om han inte har den där skalan på restaurangnotan, glömmet han sig och tror kanske, att han tål mycket mer än han gör. Detta kan locka honom till en spritkonsumtion, som kan leda rakt in i fängelset. Om en lag, sådan som föreslås i regeringens proposition, skulle föras ut i levande livet, kommer man, det vågar jag påstå, att vid tillämpningen stöta på många och stora svårigheter, som komma att besanna de farhågor, som från utskotts majoritetens sida uttalats mot dess utformning.

Genom de sakkunniga, som hörts inom utskottet, har det även bekräftats, att slutanalysen såsom avgörande för straffsättningen måste leda till ett mycket olikartat och ofta orättvist resultat. Det är allbekant, hur ytterst olika individerna äro, hur olika en alkoholkonsumtion verkar, beroende på omständigheterna och hur lång tid, som förflutit sedan blodprovet tagits efter konsumtionen. Alla dessa omständigheter komma givetvis att skapa en viss osäkerhet, där just den där gränsen mellan straffskalorna kommer att suddas ut och bli mycket obestämd, varigenom rättstillämpningen kommer att giva felaktiga re-

Andrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
sultat. Däremot synes det mig, som om utskottets förslag i första paragrafen giver en enhetlig och fast linje för bedömandet av straffutmätningen och även giver domstolarna möjlighet att smidigt och rättvist utmäta de straffsatser, som i varje fall böra komma i fråga.

Departementschefen yttrade under förmiddagens debatt, att förslaget synes ha tillyxats inom lagutskottet, och att ett antagande av denna lag skulle vara ett steg ut i det okända. Häremot kan invändas, att utskottets förslag helt ansluter sig till i Norge nu gällande lag, och att vid dess tillämpning där icke rests några som helst hållbara anmärkningar. Vidare har i Danmark på samma grundval utarbetats ett förslag till antagande. Det har utarbetats av Dansk Retslægeraad och har framlagts till antagande av danska riksdagen. På några så lösliga grunder har sålunda icke första lagutskottet utformat sitt förslag, utan det överensstämmer som sagt med en lag, som gäller i ett av våra grannländer och som därstädes prövats.

Under utskottsbehandlingen har man även gjort en annan förändring, i det man sänkt den lägre gränsen för den s. k. straffbara alkoholvolymen. Därvid har man sökt skapa större likhet mellan de olika åtalade, och även ökat kravet på att en bilförare bör iakttaga återhållsamhet och helst fullständig avhållsamhet beträffande spritdrycker.

Av sakkunniga, som hörts inom utskottet, har det också bekräftats, att en mycket liten alkoholkonsumtion kan leda till påverkan i den ena eller andra riktningen. Under förmiddagen framställdes av statsrådet Bergquist en fråga till herr Hedlund i Östersund om vad som menas med ordet påverkan. Det må kanske tillåtas mig att draga en liten historia från min hembygd, som i någon mån skulle kunna ge en bild av vad man i detta fall kan mena med påverkan. I min grannby hade vi för många år sedan ett gammalt original, en bonde, som var mycket begiven på sprit. Han sökte en gång giva en beskrivning på hur han kände det, då han var påverkad av sprit. Han sade, att när jag får sprit, då är jag stark, vacker och rik. Det är just den där farliga känslan, som kan bemäktiga sig en bilförare. Efter att ha förtärt litet alkohol känner sig vederbörande både mycket säker och duktig. Då finner han kanske inte farten tillräckligt hög, vägen är ju i alla fall nog bred, några mötande existera inte, ja, så ökar han takten och kör sig själv och andra in i evigheten.

Jag har under övervägandet av de olika synpunkter, som kunna läggas på propositionens och utskottets förslag, utan tvekan anslutit mig till utskottets förslag. Jag tvekar icke att rekommendera utskottsmajoritetens förslag till andra kammarens antagande.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrade:

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att framföra en del erinringar med utgångspunkt från de erfarenheter, som den kan ha, som själv är sysselsatt i ett trafikverk. Först vill jag säga, att det spörsmål, som vi nu här diskutera, icke direkt har samma aktualitet, åtminstone icke för yrkesförare eller inom de trafikverk, vilkas trafikföreskrifter regleras av länsstyrelserna, såsom spårvägar, kommunala bussföretag och andra liknande företag. Där är redan strängt taget spritförbud under tjänsteutövning genomfört. Jag vill dessutom erinra om att den fackliga organisation, inom vilken spårvägsmännen i Göteborg äro organiserade, har gjort ett uttalande, vari bestämt hävdas den meningen, att spritförtäring under och strax före tjänstgöring är absolut förkastlig. Således ett understrykande av vad tjänsteföreskrifterna bestämma. Fackorganisationen tar icke något som helst ansvar för dylika personers handlande eller åtgörande.

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

Jag skall livligt erkänna, att detta lagförslag innebär en ganska kraftig skärpning av de bestämmelser, som vi redan förut äga. Men jag har den uppfattningen, att den skärpning, som nu föreslås — jag delar helt och hållet utskottets uppfattning — i främsta rummet kommer att träffa privatförarna, dels därför att yrkesförarna med hänsyn till att de för sin utkomst äro beroende av sin rätt att föra bil äro försiktiga i sin spritkonsumtion, och dels därför att de av andra skäl redan äro ganska infamt påpassade i detta avseende. Jag vill då fråga: varför ådagalägger man denna ganska påtagliga hänsynsfullhet mot den kategori av trafikfolk, som privatförarna utgöra, då man i den allmänna uppfattningen hävdar, att det är absolut förkastligt att den, som är anställd i ett kommunikationsföretag, det må vara såsom bussförare, spårvagnsförare, lokförare eller annat, använder sprit under arbetet eller tjänstgöringen?

Jag erinrar om att det för någon tid sedan genom pressen gick ett meddelande, hurusom vid ett av Stockholms största kommunikationsverk ett visst antal förare hade blivit dömda till avsättning och avsked från tjänsten på grund av fylleri under tjänsteutövning. Nu kan det kanske vara lämpligt att här omnämna, att de förare, som på så sätt avskedades, en del aldrig blevo i tillfälle att utöva sin tjänst i dylikt tillstånd, ty de hindrades därifrån tack vare den övervakning av personalen, som är anordnad. Men både tidningspressen och den allmänna opinionen ansågo, att intet straff var för hårt, när det gällde att beivra de förseelser dessa hade låtit komma sig till last. Med detta vill jag ej ha sagt, att de åtgärder, som vidtagits från myndigheternas sida i detta fall, voro orättvisa i och för sig. I den allmänna rättsuppfattningen står dock fast, att den som tjänstgör i trafik bör under arbetet och strax före tjänstens mottagande avhålla sig från spritkonsumtion.

Jag har sålunda med detta endast velat giva till känna min personliga uppfattning, att här måste man söka komma fram till åtgärder, som på ett radikalt sätt förhindra de trafikolyckor, som överhuvud taget åstadkommas genom fylleri vid ratten i trafiktjänst. Innan vi komma fram till ett sådant tillstånd, där varje förare, som är sysselsatt inom trafiken, iakttar absolut avhållsamhet från att begagna sprit under tjänst, ha vi icke tillräckligt gripit itu med denna fråga.

Nu kan man ju fråga: varför skall man lagstifta på ett annat sätt emot dessa kategorier av yrkesutövare än mot andra? Så kan man naturligtvis fråga sig, men med hänsyn till den utveckling trafiken för närvarande har måste de, som ämna utöva sin dagliga gärning inom trafiken, lika väl som trafikanterna och allmänheten i övrigt, vänja sig vid den uppfattningen, att spritförtäring vid framförandet av fordon av vad slag det vara må är förkastlig.

Jag erkänner sålunda, herr talman, att detta lagförslag är av mycket skärpt beskaffenhet i förhållande till de bestämmelser, som vi redan ha, men med hänsyn till den erfarenhet och den uppfattning jag har i denna sak ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björling: Herr talman! Vid varje tillfälle då riksdagen haft till behandling ett förslag, där det stått ett enda ord i rubriken om nykterhet eller fylleri, har ärendet alltid blivit föremål för stort intresse, och det tycks också vara förhållandet med denna fråga i dag.

Det har ju visat sig vara ganska svårt att lagstifta på detta område, och det har varit mycken diskussion i pressen om den lag vi fingo 1934. Man kan främja nykterheten vid ratten på flera sätt, genom uppfostran, upplysning och lagstiftning. Det torde vara på sin plats, om man i detta sammanhang ger ett

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

erkännande ord åt det arbete, som nedlagts av vissa av motorförarnas organisationer i fråga om upplysningsarbete i denna fråga.

Vid alla föregående tillfällen, när denna fråga varit före här, har riksdagen visat obenägenhet att gå in för en radikal lagstiftning, och justitieombudsmannen, som tagit initiativet till utredningen, påpekar också i sitt utlåtande, att han skulle vilja gå ganska långt, men han känner statsmakternas obenägenhet i det fallet och har därför stannat vid ett betydligt moderatare förslag; den långa behandlingen i första lagutskottet tyder väl också på att frågan är svår att bemästra. Jag skall inte tala om hur många dagar vi hållit på, men resultatet — trots den långvariga behandlingen — uppvisar ju en provkarta på fem olika förslag.

Man kräver som bekant i våra dagar av alla en stramare livsföring, och då skulle man kanske ha rätt att ställa samma krav också på motorförarna. Det är någon tidning som sagt, att sådan situationen nu är efter övergången till gengas är frågan inte så aktuell med hänsyn till den betydande inskränkningen av motortrafiken. Jag skall emellertid erinra om ett förhållande, som inte varit på tal här i dag, nämligen att en stor del av den svenska armén är motoriserad, och att det i dessa dagar sitter tusentals värnpliktiga vid ratten. Från neutralitetsvakten i västra Värmland förra året ha vi åtskilliga ganska sorgliga exempel på trafikolyckor, som säkerligen i vissa fall voro beroende på att dessa förare varit mer eller mindre onyktra.

Kanske kan man säga att situationen nu är något annorlunda än förut i fråga om riksdagens inställning i denna fråga. Nu har man tävlat om att vara så radikal som möjligt i förslagen. Vilket förslag som är det mest radikala, därom ha de lärde tvistat och tvista fortfarande. Jag skall endast med några ord söka motivera, varför inte jag kunnat vara med på utskottsförslaget.

Propositionen har varit på remiss; den har varit hos lagrådet, hos hovrätterna och andra sakkunniginstanser, och i fråga om själva brottsbestämningen har knappast någon kritik riktats emot densamma. Gentemot herr Werner skulle jag vilja sätta lagrådet — jag skall inte yttra mig själv — för att han skall få en liten tankeställare. Jag tyckte, att han använde mera våld än nöden kräver för att kritisera den kungl. propositionen. Justitierådet Bellinder uttalar sig om den i 1 mom. uppställda presumptionen om påverkan vid en alkoholkoncentration i blodet av 1.5 promille — enligt herr Lindqvists reservation 1.0 —: »Den innebär», säger han, »såsom i betänkandet framhålles, i själva verket icke någon större ändring i förhållande till nuvarande rättstillämpning. En dylik bestämmelse kommer uppenbarligen att högst väsentligt förenkla rattfylleri målen i avseende å bevisföringen och medföra ett mera likformigt bedömande.» Ungefär på samma sätt uttalar sig även Göta hovrätt.

Nu är det ju högst sällan som ett utskott utformar lagtext, då inte förslaget har varit remitterat åt något håll, och därför har jag inte för min del kunnat acceptera utskottets förslag. Från utskottets sida gör man gällande, att dess utformning är den mest radikala, och på den grund skulle man genom att antaga det förslaget bäst komma åt rattfyllerierna. Om så verkligen vore förhållandet, borde även jag som gammal »nykterhetsfantast» i första hand vara med och stödja ett dylikt förslag. Herr Werner sade, att utskottets formulering av § 1 är klar och enkel och medger större möjlighet för domstolarna till smidighet och anpassning. Ja, frågan är väl, om inte utskottets formulering på den punkten är alltför smidig. De flesta juridiska myndigheter som uttalat sig göra gällande, att *propositionens* uppställning ger möjlighet till en enhetlig bedömning av rattfylleri målen. Om utskottsförslaget har man inget uttalande från de ansvariga juridiska myndigheterna.

Jag har tillsammans med herr Lindqvist reserverat mig till förmån för de

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

motioner, som väckts av riksdagens nykterhetsgrupper. Formuleringen i dessa är densamma som i den kungl. propositionen, det är endast i fråga om de s. k. promillesatserna vi föreslagit sänkning, och i fråga om den lägre gränsen är ju yrkandet i reservationen lika med utskottsförslaget. Jag skall inte närmare gå in på den frågan, som ju varit debatterad så länge här i dag, men jag vill endast framhålla, att siffran 0.5 dock får stöd från medicinalstyrelsen, överståthållarämbetet, sex eller sju länsstyrelser och flera andra myndigheter. Å andra sidan är situationen nu betydligt klarare, sedan första kammaren fattat sitt beslut och antagit propositionen. Om nu andra kammaren bifaller herr Lindqvists och min reservation, torde det bli lätt att uppnå en sammanjämkning mellan detta förslag och den kungl. propositionen, medan en sådan torde ställa sig svårare, om kammaren skulle bifalla utskottets förslag. Jag är ju inte jurist och kan inte med bestämdhet bedöma den saken, men det förefaller, som om en sammanjämkning på den linjen skulle bli svårare.

Således: de som här vilja vara med om en radikalare lösning än den som innefattas i propositionen anser jag för min del göra klokast i att rösta för den reservation, som är avgiven av herr Lindqvist och undertecknad och till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag har tagit mig friheten begära ordet när denna fråga behandlas dels emedan jag är motionär i ärendet och dels emedan jag i praktiken vid åtskilliga tillfällen som läkare sysslat med dessa spörsmål. Då herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nämnde, att han var den förste som här i kammaren motionerat i frågan om bestraffning av den förseelse som vi kalla rattfylleri, kanske jag kan tala om att jag var den förste i detta land som utförde blodprovsundersökning på en för rattfylleri misstänkt person, för nu något tiotal år sedan.

Jag tillåter mig, herr talman, påpeka ett par grundläggande faktorer i det här sammanhanget. Det första jag då skulle vilja trycka på är, att det finns en sak, om vilken vi allesamman, som debattera denna fråga, äro överens, och det är att det måste anses olämpligt att en person, som konsumerat den minsta kvantitet alkohol, för bil eller motorcykel. Men det är en sak att bestämt erkänna det olämpliga, det samhällsfarliga uti att föra bil även med små alkoholkvantiteter i kroppen. En annan sak är att genom alltför drakoniska lagbestämmelser försöka stävja den osed, det här är fråga om.

Det andra jag skulle vilja framhålla är, såsom också herr Hedlund i Östersund påpekade, att detta ingalunda är någon nykterhetsfråga i detta ords egentliga betydelse. Det är icke en nykterhetsfråga, utan det är en trafiksäkerhets- och en rättsfråga. Glädjande nog har det av den debatt som förtshäri kammaren framgått, att man över lag tar sikte på frågan ifrån dessa utgångspunkter. Tyvärr är det inte alltid på det sättet. Om man följer med diskussionen i pressen, även på den allra sista tiden, finner man, att den på sina håll har något snedvridits. Jag citerar ur minnet ett par uttalanden ur tidningar, som ha anlagt speciellt nykterhetspolitiska synpunkter på frågan och bl. a. anfört, att det finns personer som vilja slå vakt kring rattfylleriet. Här finns personer, säger man, som äro benägna att försvara supseden, o. s. v. Det är självfallet ingalunda deras avsikt, som i dag icke ansluta sig till utskottets mening, att på något sätt göra sig till riddare för dessa — som herr Gezelius uttryckte det — nidingar, som de egentliga rattfylleristerna i själva verket äro. Men vad vi äro rädda för är att en del människor, som icke äro att betrakta som rattfyllerister i detta ords egentliga bemärkelse, även skola drabbas av frihetsstraff. Jag är övertygad om att detta skulle vara till mycket stort men för rättssäkerheten.

Andrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

Så var det den tredje frågan, och den rör blodprovets bevisvärde. Enligt mitt förmenande, herr talman, har man i alltför stor utsträckning fäst sig vid dessa blodprov. Jag förstår självfallet varför. Man har här en siffra, ett matematiskt uttryck för ett visst tillstånd i kroppen. Men vad är det som detta blodprov bevisar? Strängt taget ingenting annat än hur mycket alkohol vederbörande förtärt. Det finns ännu inte och kommer aldrig att uppfinnas någon vetenskaplig metod, genom vilken man kan konstatera graden av påverkan, och det är självfallet det som vi åstunda i detta sammanhang.

Jag tillåter mig också att citera ett par ord av den person, som kanske mer än någon annan får betraktas som sakkunnig när det gäller detta spörsmål, nämligen professor Widmark, som i ett tidningsuttalande i dag förklarar följande: »Utskottet har lagt saken på ett sätt som jag inte tänkt mig. Det hela kommer nu an på blodprovet, och det är ju en princip som jag aldrig velat gå med på.»

Jag vill fästa uppmärksamheten på att när dessa blodprov tagas av läkare — det är ju alltid läkare som ta dessa prov — kompletteras denna undersökning ständigt med en synnerligen noggrann klinisk undersökning. Man undersöker vederbörandes nervsystem synnerligen ingående, deras balanssinne, deras talförmåga och en hel del andra faktorer, om vilka det finns vissa protokoll tryckta, och där det endast gäller att besvara vissa frågor. Det är givetvis av mycket stor betydelse för domstolarna att ha tillgång till dessa protokoll, ty i slutet av protokollet tillkommer det läkaren att säga sin mening om vederbörandes grad av alkohelpåverkan. Läkaren vet inte vid detta tillfälle procenten alkohol i blodet, som ju kan konstateras först flera dagar senare. En jämförelse mellan läkarens allmänna omdöme, grundat på en noggrann undersökning — utförd av läkare speciellt skickade för och vana att utföra sådana undersökningar — och resultatet av blodprövningen blir naturligtvis av mycket stort värde. Det är detta som jag velat komma fram till och trycka på, herr talman.

Jag har i min motion också tillåtit mig framhålla, att man inte skall enbart nöja sig med den bevisning som ligger i blodprovet annat än i det fall, då varje alkoholkoncentration i blodet utöver en viss gräns måste anses ovillkorligen fällande. Och jag är fullkomligt övertygad om att vilket beslut, som riksdagen än kommer att fatta i denna fråga, kan man icke undvara en bevisprövning mycket vidare gående än den som bestämmes av blodprovstagningen.

Då jag efter detta skall försöka sätta mig in i de synpunkter, som varit vägledande för första lagutskottet när det tagit ställning till denna fråga, ha vi framför allt av herr Hedlund i Östersund fått ett mycket klart och ett mycket talangfullt, vill jag säga, försvar för utskottets ståndpunkt. Jag tolkar det så, även om jag inte citerar herr Hedlund alldeles ordagrant, att nu tycker man det kan vara nog med dessa rattfyllerier, nu vill man äntligen se ett krafttag, och nu vill man försöka att ordentligt klämma till rattfylleristerna, nu får det bli ett slut med den terror dessa personer utöva. Och så anser man sig komma till rätta med de missförhållanden, som måhända ännu existera, genom att föreslå avsevärt skärpta lagbud.

Jag har den uppfattningen, att man inte kan avhjälpa ett missförhållande genom att man i lag säger, att det och det är förbjudet, och endast genom att påbjuda nog så stränga straff mot överträdelserna. Även om vi samtliga här äro överens om att det är oriktigt att stjäla, att begå egendomsbrott, äro vi numera inte beredda att göra som man gjorde på medeltiden och långt senare, att avrätta personer som gjort sig skyldiga till sådana förseelser. Man anser

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

inte, att straffet står i proportion till det begångna brottet, och det visade sig säkerligen också förr, att själva straffet inte var tillräckligt avskräckande. Det synes mig — utan att jag vill alltför mycket pressa denna jämförelse — som om första lagutskottet hade den uppfattningen, att bara man klämmer till ordentligt i lagtexten, ja, då blir man av med det missförhållande, som det verkliga rattfylleriet utgör.

Det har avgivits en reservation av herr Lundstedt, som han i viss mån har föredragit här i kammaren. Han har kommit med en lång och enligt min uppfattning delvis ganska värdefull utredning i den här frågan. Där påpekar han en sak, som synes mig ganska viktig, nämligen att rattfylleriet som sådant bara är en del av vad han med ett mycket bra uttryck kallar för rattfarlighet. Det är ju på det sättet, att det finns en hel del andra faktorer, även avsevärt framkallade av bilföraren, som säkerligen göra honom oförmögen att föra bil eller motorcykel. En person, som har varit uppe och kört hela natten och sedan förtär alkohol, kan inte i fråga om påverkan jämföras med den, som i utvilat tillstånd förtär alkohol. Graden av påverkan blir olika. Härtill kommer det faktum, att långkörare på lastbil, som ju åtminstone tidigare förekommo rätt ofta, utsätta sig för den mycket allvarliga påfrestning, som dessa dag- och nattkörningar utgöra. De bli i många fall inte kompetenta att föra bil. De bli vad herr Lundstedt kallar för rattfarliga. Utan tvivel skulle det kunna anföras en rad andra exempel på personer, som utan att ha förtärt alkohol äro olämpliga att framföra sina fordon. En person, som är sjuk, som lider av något febertillstånd t. ex., är utan tvivel i ett sådant tillstånd att hans omdömesförmåga är nedsatt, och det skulle säkerligen också kunna anföras andra liknande exempel.

Även tillstånd, som man kallar affekter, d. v. s. starkt laddade känslor, lidelser eller något liknande, äro ägnade att avrubba omdömesförmågan, och jag tillåter mig att säga, att den mycket starka lidelsen för nykterhet överhuvud taget och i det här sammanhanget lidelsen för rattnykterhet i synnerhet förefaller mig, då jag läser lagutskottets betänkande, också kanske i viss mån ha grumlat omdömet på dem, som ha skrivit det här utlåtandet, en omdömesgrumling, som utan tvekan kan jämföras med påverkan överhuvud taget, den påverkan, som vi så många gånger i dag här diskuterat. Jag är också övertygad om, herr Hedlund i Östersund, att när första lagutskottet, om utskottets förslag bifalles, vaknar upp ifrån detta tillstånd och erfar de sensationer, som man ju i allmänhet brukar erfara så där dagen efteråt, så kan det hända att man kommer att säga, att konsekvenserna av lagens tillämpning blivit sådana, att man blir ledsen över att ha varit med om denna lags utformning. Jag är övertygad om, som också lagrådet framhållit, att här kommer att florerat ett angiveri- och ett spionerisystem, som icke blir till fördel för rättstillämpningen. En person kan ha en fiende. Han ser honom sitta på en restaurant och dricka den där ominösa snapsen och pilsnern, som konstituera 0.5 promille, och vet att han väger 70 kg. Han vet, att han har sin bil utanför, och springer till polisen och talar om, att man måste hugga den där personen och ta blodprov på honom, och så blir vederbörande bestraffad. Det är inte bara att en del personer på detta ganska otrevliga sätt bli bestraffade, utan dessutom kommer det att medföra, sådana som alkoholförhållandena tyvärr äro i detta land, att en rad personer icke komma att drabbas av lagens bestämmelser, vilket man ju självfallet också måste betrakta såsom oriktigt. Och de där herrarna i första lagutskottet, som vakna upp och se vad resultatet blivit av deras lagtillämpning, de kunna vända sig till min värderade vän herr Eriksson på Stockholmsbanken, som kan tala om för dem, att är det så att riksdagen antagit en

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
bestämmelse i en viss fråga, så måste ett visst betryggande antal år av missförhållanden förgå, innan riksdagen finner sig föranlåten att ändra på bestämmelserna.

Herr talman! När jag har framför mig dels lagutskottets utlåtande och dels de reservationer, som äro fogade vid betänkandet, vill jag säga, att jag i första hand skulle vara benägen att yrka bifall till den reservation, som till utlåtandet fogats av herr Lundstedt, detta så mycket mera som den i stort sett sammanfaller med den uppfattning jag själv har i denna fråga. Då jag emellertid inte tror, att det föreligger några större utsikter att få denna mening antagen av kammaren, så har jag därnäst att välja på det yrkande, som ställts av herr Gezelius, vilket jag alltså, herr talman, skall be att få göra till mitt. Skulle emellertid i sista omgången, vilket väl är möjligt, den kungliga propositionen stå mot utskottets förslag, så tvekar jag inte, ehuru jag icke anser att lösningen är den mest idealiska, att rösta på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag begärde inte ordet för att replikera herr von Friesen; jag visste inte, när jag begärde ordet, att han skulle lägga sitt anförande som han gjorde. Men jag måste säga, att när herr von Friesen tror, att första lagutskottet, litet påverkat för dagen — om jag förstod honom rätt — inte har tänkt på morgondagen, tar han fel. Det är just tanken på »dagen efter» som föranlett första lagutskottet att skriva den lagtext, som skulle förebygga för mycket ångest, när lagen börjat tillämpas.

De anmärkningar första lagutskottet har gjort mot propositionen, har herr von Friesen förbigått. Vi ha anmärkt på att den legala presumptionen är olycklig. Den kan lätt föranleda kverulans bland bilförarna. Vi ha påpekat, att brottsbeskrivningen är olämplig, därför att den kan locka bilförare till ett handskande med spriten, som inte kan vara lämpligt för alla dem, som vilja nå den högsta möjliga nykterhet vid ratten. Dessutom ha vi funnit, att tillfället för en sträng lagstiftning mot rattfylleri är alldeles givet nu, då bilparken så reducerats av förhållandena i världen. När en gång bilparken på nytt fått sitt omfång, är det mindre lämpligt att komma med lagstiftning, även den lagstiftning, som Kungl. Maj:t tar upp.

Vad som närmast gav mig anledning att begära ordet var två anföranden före middagen. Det ena var av herr Gezelius. Han säger: ordet »påverkad», som första lagutskottet använder, är det ändå inte litet för djärvt, är det inte för mycket vågat att säga, att så fort en motorförare är *påverkad av starka drycker*, skall han dömas till fängelse? Ponerar, säger herr Gezelius, att jag tar mig ett glas pilsner till frukost och far ut i bil! Jag är faktiskt påverkad. Är det då rätt att kasta mig i fängelse? Det säger *advokaten* Gezelius. Skulle man kunna tänka sig, att en dom här i landet fälls på så liten bevisning som att en person har druckit en flaska pilsner? *Påverkan* finns naturligtvis, men kan man tänka sig, att denna påverkan skulle vara av den art, att första lagutskottets lagparagraf skulle vara tillämplig? Det måste väl vara annan bevisning till för att kunna döma en person för rattfylleri, även om lagen talar om att den som är påverkad av starka drycker inte får köra bil. Jag tänker mig en som polisen »halar» upp till domaren och säger: den här mannen har varit påverkad av starka drycker, han skall dömas. Då kräver väl domaren något annat än att få vetskap om att han druckit en flaska pilsner? Jag vädjar till en mycket erfaren och klok domare, till vilken jag har mycket stort förtroende, nämligen statsrådet Bergquist: om polisen halar upp en som druckit ett glas pilsner och den lag vi nu formulerat i första lagutskottet skulle

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

tillämpas, skulle statsrådet Bergquist som domare döma honom till fängelse för det? Jag tror knappast att herr Gezelius, om han vore allmän åklagare, skulle yrka på fängelsestraff för honom men däremot mycket kraftigt som advokat förklara, att så menade inte lagstiftarna, när de talade om alkoholpåverkan.

Ett annat anförande i förmiddags gav mig också anledning att begära ordet. Det var statsrådet Bergquists polemik mot första lagutskottet och mot mig. Vi säga nämligen, att den legala presumption, som propositionen tagit upp, inte är tillfredsställande. Det är inte tillfredsställande att säga, att den som är så påverkad av starka drycker, att han inte betryggande kan föra motorfordon, skall dömas till fängelse eller till böter, och att den som har 1.5 promille i alkoholkoncentration i blodet skall anses oförmögen att på ett betryggande sätt köra motorfordon. Den som har 1.5 promille i blodet men genom klinisk undersökning och annan bevisföring kan visa, att dessa 1.5 promille i blodet inte gjort honom oförmögen att köra bil, blir naturligtvis upprörd, när han trots detta blir dömd. Oförmåga att köra bil fanns enligt hans mening inte. Han bestrider aldrig, att han hade 1.5 promille alkohol i blodet. Men han har underkastats alla dessa noggranna »vetenskapliga» kliniska prov, som herr von Friesen talade om. Han kan korrekt plocka tändstickor från golvet, gå balansgång och med slutna ögon föra pekfinger till nästippen. Allt detta har han klarat. Att han det oaktat, därför att han har 1.5 promille i blodet, skall dömas som oförmögen att föra bil, går inte i honom. Han behöver inte vara kverulant för att reagera mot att dömas. Ja, säger statsrådet Bergquist, om den anmärkningen är riktig, drabbar den också första lagutskottets formulering, som säger att den som har 0.5 promille i blodet skall straffas. Men, herr Bergquist, inte därför att han är oförmögen att köra bil — det ha vi aldrig sagt. Första lagutskottet skiljer sig från propositionen därutinnan, att första lagutskottet kräver högsta möjliga nykterhet vid ratten, och första lagutskottet tolererar inte en spritkonsumtion, som lämnar högre koncentration i blodet än 0.5 promille. Blir motorföraren enligt första lagutskottets förslag ställd inför domaren, så protesterar han inte emot att han har 0.5 promille i blodet. Det kan han inte, det är bevisat, och något annat har han inte att protestera emot, därför att första lagutskottet säger: oavsett er förmåga att köra bil får ni inte suppa så mycket, att ni får mer än 0.5 promille i blodet. Det är första lagutskottets uppfattning, och det är en uppfattning som håller. Och det försäkrar jag herr von Friesen, att något »dagen efter» kommer inte första lagutskottet att få känna, om dess förslag blir antaget.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Jag vill först säga herr Hedlund, att jag skulle visst inte döma den där personen, som herr Hedlund talade om. Jag skulle inte göra det trots vad första lagutskottet skrivit i sitt förslag. Det skulle inte behövas någon försvarsadvokat, om jag finge en sådan person inför domstolen. Jag skulle utan vidare förklara, att det kan inte vara meningen.

Herr Hedlund riktade sin huvudsakliga kritik mot att jag i mitt tidigare anförande anmärkt på att han var inkonsekvent, då han kritiserar den presumption, som vi ha i Kungl. Maj:ts proposition, men samtidigt försvarar den presumption, som utskottsmajoriteten har infört. Jag finner ju, att den kritik, som riktas mot presumptionen i Kungl. Maj:ts förslag, inte är berättigad. Det kan visserligen finnas en och annan, som har 1.5 promille i blodet och säger, att han inte varit så påverkad, att han inte kunnat på betryggande sätt föra motorfordon. Men herr Hedlund vet, vad denna alkoholhalt av 1.5 promille motsvarar i sprit. Den motsvarar 25 centiliter sprit, d. v. s. fem supar. Jag

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
vill se den person som kommer och säger, att han efter fem supar utan vidare är lämplig att föra bil. Döms den personen mot sitt bestridande, så har jag ingen anledning att känna något förbarmande med honom, och jag har ingen anledning att godtaga den kverulans, som han gör sig skyldig till.

Då säger herr Hedlund: det är en helt annan sak med den presumption, som vi ställa upp i utskottsmajoritetens förslag. Det är det visst inte, ty ni säga inte, att den som har 0.5 promille i blodet skall straffas, utan att den som är påverkad av spritdrycker skall straffas, och så säga ni, att den skall alltid anses påverkad av spritdrycker, som har en alkoholhalt i blodet av 0.5 promille. Man presumerar, att den, som har en viss alkoholhalt, har också kommit i ett visst tillstånd, som utskottet betecknar såsom påverkad. Herr Hedlund har blivit mig svaret skyldig beträffande vad han menar med påverkad. Han tog ett outrerat exempel och pekade på mannen som drack pilsner till frukost och framhöll, att den mannen inte varit påverkad. Vad menas med påverkad? Här kommer, om man sätter 0.5 promille som den lägsta gränsen, en mängd att bli dömda efter det att de med energi bestritt, att de varit påverkade, även om de haft 0.5 promille, och de kunna göra det enligt min uppfattning med större framgång än de kunna bestrida riktigheten av en dom enligt Kungl. Maj:ts förslag, om de haft 1.5 promille. Ty det är inte säkert, att den som har 0.5 promille känner sig själv påverkad eller är i allmänhetens uppfattning påverkad. Det är samma konstruktion här, och man kan enligt min mening med ännu större styrka rikta kritik mot utskottsmajoritetens förslag än mot Kungl. Maj:ts förslag, därför att ju längre ned man sätter den gräns, som man uppställer som presumption, desto större anledning finns det att rikta kritik emot presumptionen.

Herr **Gezelius**: Herr talman! Jag kan trösta herr Hedlund med, att som den försiktige försvarsadvokat jag är har jag redan i mitt första anförande direkt utsagt, att utskottsmajoriteten icke kan ha avsett att med fängelsestraff straffa en person, som druckit en flaska pilsner, utan att utskottsmajoriteten i första stycket måste ha avsett något annat.

Om herr Hedlund tager upp sin man till en domare och säger till denne: Den här mannen är alldeles nykter — kan ni döma honom? skulle domaren ögonblickligen svara, att det kan han inte. Men när personen ifråga sedan varit hos läkaren och denne konstaterat, att han har 0.6 promille alkoholkoncentration i blodet, skulle samme domare vara skyldig att döma mannen till frihetsstraff och obligatorisk körkortsindragning. Domaren kunde icke se något fel på honom, men blodprovet visade, att han hade 0.6 promille. Det är sådant jag menar är en ganska betänklig konsekvens av utskottsmajoritetens förslag.

Nu vill jag säga herr Hedlund, att det väl tyvärr kommer att bli så, att vare sig propositionen eller utskottsmajoritetens förslag vinner här i dag, blir det samma missförhållande som förut, nämligen att domstolarna, som ställas inför det enskilda fallet, icke komma att följa lagen på det sätt som avsetts av lagstiftaren. De äro icke mer än människor. De taga hänsyn till rättvisa och billighet i det särskilda fallet. De säga som statsrådet Bergquist: sådana personer skola icke fällas.

När jag åhört dagens debatt och nu senast hörde statsrådet Bergquist försäkra, att samma anmärkningar, som med sådan iver riktats mot propositionen från utskottsmajoritetens sida, också kunna riktas mot utskottsmajoritetens förslag, har jag känt mig bestyrkt i den uppfattning jag uttalade i mitt första anförande. Här föreligger en mycket beklaglig splittring i en lagstiftnings-

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

fråga, som berör stadgande av frihetsstraff för en ny kategori av brottslingar. Första kammaren har, om jag är riktigt underrättad, tagit Kungl. Maj:ts förslag med 74 röster mot 44. Jag är säker på, att bland de 74 fanns ett mycket stort antal, som helst hade sett, att frågan blivit föremål för ny prövning, och jag säger mig själv vad jag sade i mitt första anförande: kan det vara riktigt av en lagstiftande församling att i en så ömtålig och svårbedömd fråga lagstifta i strid mot en stark minoritet? Kanna vi begära, att vi skola kunna hos svenska folket förankra en lagstiftning, vid vars tillkomst vi under en mycket ingående debatt icke kunnat enas om förutsättningarna och normerna för att pålägga svenska medborgare frihetsstraff? Jag kan icke se annat än att den reflexion, som jag gjorde i början av debatten, är fullständigt befogad.

Herr Lundstedt: Herr talman! Det var herr Hedlund, som föranledde mig att ännu en gång taga till orda. Herr Hedlund förefaller mig på ett särskilt sätt oförbrännelig. Det är alltid med stor förtjusning jag lyssnar till honom. Han har en sällsynt förmåga att fånga sitt auditorium, men han är också, tror jag, ur kammarens synpunkt en synnerligen farlig debattör. Om man icke ställer sig misstänksam gentemot honom från början, förledes man mycket lätt till att tro på vad han säger.

Nu var det ett par saker, som han yttrade i förmiddags, som väckte min uppmärksamhet. Jag skulle nog icke ha tagit upp dem, om icke herr Hedlunds senaste anförande hade strukit under just de misstankar så att säga, som jag antydde. Herr Hedlund vill gärna ge nära nog en god dag i den hithörande statistiken. Att man kan känna sig frestad härtill torde sammanhänga med att tabellerna äro rätt svåra att förstå. De kunna kanske tydas på skilda sätt. Men herr Hedlund säger, att han i stället för statistiken önskar återopa sig på vad han under sina 18-åriga resor på vägarna har erfarit angående rattfylleriet. Jag har kört minst 20,000 mil med min bil och därvid även sparat en del olyckor, men jag har på dessa resor icke erfarit det allra ringaste angående rattfylleriet. Jag förstår icke, hur herr Hedlund på sina resor kunnat få någon erfarenhet därav. Visserligen kan han ha rönt erfarenhet av *olyckor*, men huruvida dessa föranletts av rattfylleri kan han väl i allmänhet icke ha kommit underfund med på sina resor utan först genom resultaten av de rättgångar, som förts. Och går man väl till dem, borde man icke kunna ha någon särskild aversion mot statistiken, som ju här endast återspeglar resultaten av rättgångarna. Detta var en av de saker, som slogo mig såsom mindre vederhäftiga i herr Hedlunds anföranden.

När herr Hedlund sedan så energiskt försvarar själva beskrivningen av brottsrekvisitet i utskottsförslaget, bygger han — och det har han gjort flera gånger i sina anföranden i dag — sin argumentation på en ytterst egendomlig tillit till domarna, nämligen tilliten till, att de icke skola följa lagen. Hur skola de kunna underlåta detta, när det nära nog uttryckligen sägs i paragrafen, att det är frågan om en påverkan vilken som helst, och när domarna, om de gå till rättshistoriska data, måste finna, att man visserligen har försökt att i lagen få in en kvalifikation för denna påverkan men att yrkandet därom avslagits? Nej, domarna måste ovillkorligen vara bundna av detta lagstadgande, som bygger på en allmän, en absolut obestämd påverkan. Bör man icke ha den tilliten till domarna, att de bry sig om vad lagen säger? Man kan icke komma ifrån den allmänna innebörden av detta ord »påverkan», så vitt man kan tala svenska och läsa svenska och förstå svenska. När man nu — trots det att från så många skilda håll yrkanden gjorts om att i rättssäkerhetens

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)
intresse få till stånd ett substantierande av, en begränsning av denna »påverkan» — likväl förklarar och i lagen giver uttryck åt att man icke velat ha någon begränsning, hur skola domarna då kunna döma så som om en begränsning lagligen gjorts? Jag säger därför, att herr Hedlunds tillit är tilliten till, att domarna med berätt mod skola strunta i vad lagstiftaren med berätt mod har föreskrivit.

Till sist vill jag, herr talman, om det tillåtes mig, taga upp en sak, som jag glömde i mitt anförande före middagen. Jag skulle då eljest ha velat beröra herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet uppfattning, att ett uppskov i denna fråga vore meningslöst. Dylikt uppskov skulle enligt statsrådets mening icke kunna leda till någonting. Herr statsrådet kanske märkte, att jag efteråt erinrade kammaren om att de synpunkter, som jag hade framlagt i min reservation, *i det hela voro okända för kammarens ledamöter*. Och om statsrådet tager del av betänkandet i dess helhet, skall statsrådet göra den erfarenheten, att dessa mina synpunkter *överhuvud taget från utskottets sida icke rönt något som helst intresse*. Det är sålunda uppenbart, att jag för min del omöjligen kan gilla en sådan ståndpunkt, som herr statsrådet här låtit komma till uttryck, nämligen att det är meningslöst med ett uppskov. Ett uppskov skulle, menar jag, bl. a. ha den fördelen, att även om departementet stode likgiltigt för saken, i alla fall riksdagens ledamöter skulle få tillfälle läsa sig djupare in i frågan, och att de falska frågeställningar, som i detta ögonblick bestämma majoriteten av kammarens ledamöter, bleve undanröjda. Därmed vore åtskilligt vunnet, så vitt jag förstär.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till min reservation. Men, som jag sagt förut och som framgår av reservationen, jag har de allra största sympatier för ett avslagsyrkande, och jag kommer, för den händelse min reservation icke vinner kammarens bifall och om det finns möjlighet för mig att rösta för avslagsyrkande, att med glädje gå in för detta och först i tredje hand för propositionen. Däremot kommer jag under inga omständigheter, hur det än ställer sig, att rösta för något sådant som utskottets förslag.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag har väl ändå aldrig, herr Lundstedt, ifrågasatt, att vi här skulle stifta en lag, som vi hoppas, att domarna icke skola tillämpa. Att jag tror, att icke en domare sådan som statsrådet Bergquist skulle döma till straff i det fall jag angav för en stund sedan, beror på att jag är övertygad om att domarna ha litet större vett än herr Lundstedt tror att de ha. Jag kan aldrig föreställa mig att en domare är så lättvindig, att han, även om lagen säger, att den som är påverkad av spritdrycker icke får köra bil, kommer på den idén att utan bevisning om påverkan döma till fängelse eller böter, när det gäller en så ringa påverkan, som en flaska pilsner kan åstadkomma. Vi förneka icke i första lagutskottet, att var och en som förtärt alkohol är påverkad. Vad vi med våra 0.5 promille vilja ha uttalat är, att vid en sådan alkoholkoncentration är påverkan vid den gräns, som icke får överskridas. Våra 0.5 promille är icke en *presumtion* i vanlig mening. Det är en *definition* på vad påverkan enligt denna lags mening är.

Må det vara herr Lundstedt ensam förbehållet att tänka, att icke vi i första lagutskottet mena allvar med vad vi säga. Herr Lundstedt borde väl ändå hålla inne med vad han i det fallet tror. Icke får man förutsätta, att första lagutskottet så lättvindigt handlägger en sak, att vi bara för nöjet att få komma med ett särskilt förslag i en lagfråga skulle lägga fram det i den förhoppningen, att de som skola tillämpa lagen icke göra det. Ett sådant betyg har icke första lagutskottet gjort sig förtjänt av, herr Lundstedt. Och herr Lundstedt, som visserligen icke så mycket deltagit i utskottsarbetet, nödgas

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

väl erkänna, att just denna lag varit föremål för en synnerligen omsorgsfull behandling i första lagutskottet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lundstedt: Herr talman! Herr Hedlund har genomgående i sitt sista anförande slagit in öppna dörrar. Jag berörde icke alls 0.5 promillegränsen. Den enda realitet, som här finns för domaren, är att lagen ligger där. Nu är det visserligen domarens plikt att fullständigt sätta sig in i lagens anda. Därför går han till utredningsarbetet, som ligger bakom lagen. Där finner han, att riksdagen, för så vitt utskottsförslaget går igenom, trots alla protester har beslutit att *icke kvalificera* denna påverkan, samt att lagen i enlighet härmed fått sin formulering. Detta är alltså realiteten för domaren. Han har ingenting annat att gå efter än lagen. Och de historiska synpunkterna vid lagens tolkning tvinga honom att icke ur lagen utläsa en formulering, liknande den som propositionen har givit eller t. ex. jag föreslagit i min reservation.

Som ett ytterligare bevis för att herr Hedlund icke tager den ringaste notis om vad jag säger vill jag nämna ännu en sak. Icke har jag insinuerat något om utskottets förhoppningar! Jag har endast i min reservation sagt, att det förefaller mig, som om utskottet menade, att lagen skulle komma att tolkas på ett mera substantierat sätt än utskottet givit uttryck åt. Det har jag sagt i reservationen, och det står jag för. Att jag fått den uppfattningen kan väl icke innefatta någon kränkning av utskottet. Jag har icke ägnat en tanke åt, att utskottet skulle hysa några särskilda förhoppningar i den ena eller andra riktningen. Jag förstår verkligen icke vad herr Hedlund menar med det. Utskottsmajoriteten må emellertid ha haft vilka förhoppningar som helst. Det är i allt fall icke dessa, som domarna bygga på. Lagen är sådan, som den är formulerad. En sådan formulering som utskottets tvingar domarna att icke taga hänsyn till arten av påverkan. Gå domarna dessutom till de historiska grunderna, kan vad som förevarit endast styrka detta tvång för domarna. Jag förstår icke, hur man kan komma ifrån den saken, och jag tror icke, att herr Hedlund kan mena, att jag nu ger uttryck åt en uppfattning, som jag icke genomgående hävdar ifråga om formuleringen av denna paragraf.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herrar Johanson, Karl Emil, och Eskhult avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; 3:o) bifall till den av herrar Lindqvist och Björling avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; 4:o) bifall till den av herr Gezelius avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 5:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Lundstedt avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den under 2:o) angivna propositionen. Herr Hedlund i Östersund begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 1:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskades likväl votering av herr Gezelius, i anledning varav och sedan till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen antagits den under 4:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående första lagutskottets utlåtande nr 36 antager bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till den av herr Gezelius avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Gezelius avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition nu uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller den av herrar Johanson, Karl Emil, och Eskhult avgivna, vid första lagutskottets förevarande utlåtande nr 36 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gezelius avgivna, likaledes vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den av herrar Johanson, Karl Emil, och Eskhult avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 3.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 285, angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Denna proposition hänvisades genast till statsutskottet.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förverkande i vissa fall av spritdrycker och vin m. m.; och

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321), dels ock en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till prisregleringslag, m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 9 maj 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 217, vilken behandlats av första lagutskottet hade Kungl. Maj:t under åbe-

*Förslag till
prisreglerings-
lag, m. m.*

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)

ropande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till prisregleringslag, dels ock samtycka till att Kungl. Maj:t efter utfärdande av lag i ämnet meddelade sådant förordnande, som i lagens 1 § avsåges, att gälla tills vidare.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion, nr 309, av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Malmberg*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget, måtte för sin del antaga i utskottets hemställan intaget förslag till prisregleringslag;

B) att riksdagen måtte samtycka till att Kungl. Maj:t efter utfärdande av lag i ämnet meddelade sådant förordnande, som i lagens 1 § avsåges, att gälla tills vidare; samt

C) att den i ärendet väckta motionen II: 309 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Reservation hade avgivits av herr *Nilson* i Eskilstuna, vilken ansett, att 4 § i det av utskottet framlagda förslaget till prisregleringslag bort erhålla annan, i reservationen angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Henriksson**: Herr talman! Att det nuvarande tidslaget nödvändiggör extraordinära åtgärder vill nog ingen bestrida. Inte heller bör man hemfalla åt sådan formalism, att man ej är med om att under utomordentliga förhållanden gå utanför de vanliga kritstrecken inom samhällsstyret för att praktiskt och smidigt lösa föreliggande uppgifter. Men även om jag för min del har denna syn på tingen måste jag dock anse, att riksdagen blivit alltför benägen att i en betänklig utsträckning och med alltför vaga riktlinjer lämna fullmakter till Kungl. Maj:t. Denna benägenhet är desto mera betänklig, som Kungl. Maj:t visat, att inte ens mycket klart angivna förutsättningar för fullmakter alltid respekteras.

Det här föreliggande förslaget till fullmaktslag lämnar möjlighet till mycket djupgående ingrepp i näringslivet. Och det kan näppeligen bestridas, att gränser och former för denna fullmakt äro både vaga och diskutabla. De allmänna principerna för den föreslagna nya priskontrollen ha på väsentliga punkter utsatts för allvarliga erinringar från såväl myndigheter som näringsorganisationer. Icke förty sväljer utskottet departementschefens hela principresonemang utan några egna reflexioner eller uttalanden. På fyra fattiga rader avfärdas alltsammans i utskottets betänkande.

En av de viktigaste punkterna i de allmänna principerna för den löpande priskontrollens utformning rör kostnaderna. Departementschefen gör här en bestämd skillnad i hänsynstagande mellan fasta och rörliga kostnader. En ökning av de rörliga kostnaderna anses utgöra »skäligt motiv för en prishöjning». Ja, för en ekonom förefaller det inte bara vara ett »skäligt motiv» utan en ganska nödvändig sak, om ej företaget skall bli nödsakat att inställa betalningarna. En ökning av de fasta kostnaderna per tillverkad varuenhet vill däremot departementschefen ej acceptera såsom »skäligt motiv» för prishöjning. Den ståndpunkten är mera svärbegripbar och den har också föranlett

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)
 erinringar från näringsorganisationernas sida. Kommerskollegium ansluter sig till kritiken på denna punkt och framhåller i sitt yttrande:

»De allmänna omkostnaderna för organisation m. m. äro i lika hög grad som de rörliga omkostnaderna nödvändiga för rörelsens upprätthållande, och det lär vara svårt att ur principiell synpunkt motivera, att endast den ena gruppens kostnader, men ej den andra skulle få ge anledning till omreglering av priserna.»

Man får måhända tolka första lagutskottets tystnad på denna punkt så, att utskottet ej kunnat utfundera någon bärande principmotivering till den olikartade behandlingen av de två kostnadsgrupperna. Men det är då desto mera anmärkningsvärt att utskottet oreserverat accepterat finansministerns tes.

Finansministern har själv i många sammanhang understrukit nödvändigheten av att vi i nuvarande avspärrade läge inte bara bibehålla vår produktion utan öka den. Men hur skall detta bli möjligt, om företagen inte få sina kostnader täckta? Att köra med förlust lär inte vara möjligt någon längre tid. Ha vi råd i dessa tider att i onödan framtvunga driftsinställelser?

Jag vill i det här sammanhanget med några ord särskilt beröra detaljhandelns prisproblem. Det råder en markerad skillnad mellan detaljhandeln å ena sidan och fabriksproduktionen och grosshandeln å den andra sidan, då det gäller att med kostnadskalkyl på en viss vara föra bevisning gentemot priskontrollen. Fabrikanten och grossisten kunna lägga fram kalkyl på bräkdelen av öret. Av begripliga skäl är det inte möjligt för detaljisten att lägga fram en differentierad kalkyl på varje särskild vara i hans mångskiftande sortiment. Detaljhandeln kommer därför i ett mycket svårt läge, om man ej från priskontrollens sida vill förstå dess specialförhållanden. Ofta har man från priskontrollens sida hittills fordrat, att detaljhandeln skall sköta sin distributionsfunktion för samma ersättning i kronor och öre räknat som före krisen. Detta kan av flera skäl icke vara rimligt. För det första ha statsmakterna medgivit andra samhällsgrupper viss kompensation för levnadskostnadsstegringen. Bör icke samma rätt tillerkännas en detaljhandlare? Men det finns än mer påtagliga skäl. Alla omkostnader ha ökat för detaljhandeln likväl som för grosshandeln och produktionen. Om detta räknas såsom »skäligt motiv» för prishöjning inom parthandel och fabrikation, bör det väl vara lika skäligt för detaljhandeln.

Så ha vi den icke oväsentliga kostnadsstegring, som förorsakats detaljhandeln av statens egna åtgöranden. Kortransoneringarna äro en sådan arbets- och kostnadsbörda för vilken hittills ingen ersättning tillerkänts. En annan sådan börda är omsättnings-skatten, som av statsmakterna mot handelns välmotiverade invändningar utformats på sådant sätt att den vällar mera arbete och kostnader än som varit behöfligt.

Vid halvtretiden förra onsdagsnatten klubbades här i kammaren utan debatt ett utlåtande från andra tillfälliga utskottet. Beslutet innebar skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om undersökning »rörande sådana missförhållanden, som onödigtvis fördyra varorna vid deras överförande från producent till konsument». Det vore skäl i att Kungl. Maj:t samtidigt lät undersöka i vilken utsträckning detaljhandeln får för närvarande fylla sin funktion till underbetalning.

Priskontrollnämnden yttrar i sin skrivelse, som refereras på sid. 10 i utskottets betänkande, följande:

»Det enskilda näringslivet har under den gångna delen av krigsperioden med få undantag visat stor förståelse för myndigheternas strävan att hålla tillbaka prisstegringstendenserna och en lojal inställning vid tillämpningen av ingångna prisöverenskommelser.»

Den lojaliteten är en tillgång, som statsmakterna i nuvarande läge noga bö-

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)

ra taga vara på. Man bör därför visa tillmötesgående mot rimliga och rättmätiga krav på ersättning för ökade kostnader och arbetsuppgifter. Staten kan ej ha något intresse av att detaljhandeln så ekonomiskt undermineras, att den en vacker dag faller samman.

En annan punkt, som jag med ett par ord skulle vilja beröra, är bestämmelsen i 2 § om s. k. prisstopp. Man har känt en viss oro även för tillämpningen av denna bestämmelse på grund av dess generella formulering. Det måste dock anses orimligt att om rätt till prishöjning på viss vara medgives fabrikantledet eller grossistledet, ett prisstopp för denna vara skall stipuleras för detaljhandeln. Man kan måhända känna sig något lugnad av finansministerns uttalande på sidan 35 i propositionen att »förevarande paragraf — vilket för övrigt gäller hela prisregleringslagen — måste tillämpas med all urskillning och sålunda icke bringas i tillämpning beträffande andra varor eller andra led av varuförmedlingen än dem, för vilka bestämmelserna anses erforderliga och kunna tillämpas».

Det är också ägnat att inge betänkligheter att fastställande av normalpris, som nu uteslutande tillkommer Kungl. Maj:t, skall kunna delegeras till och med till en lokal kontrollmyndighet. Jag tror att man når de bästa resultaten, om man, som hittills, undviker att dekretera priser utan upprätthåller nära kontakt med näringsorganisationerna och med dem träffar frivilliga överenskommelser i prisfrågorna.

Ja, herr talman, det vore åtskilligt mera att här tillägga, men det torde inte tjäna mycket till. Så som frågan nu ligger till torde finansministern få sina fullmakter i föreliggande skick. Jag kan därför endast allvarligen vädja till finansministern, att han varligen handskas med det instrument han får till sitt förfogande och att han också tager en smula hänsyn till detaljhandelns berättigade anspråk under den rådande svåra tiden.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Med anledning av den föreliggande propositionen har väckts en motion med yrkande att § 4 i den föreslagna prisregleringslagen måtte få den lydelse priskontrollnämnden föreslagit. Under-tecknad har i en reservation, som fogats till utskottsutlåtandet, yrkat bifall till motionen, d. v. s. till priskontrollnämndens förslag.

Så långt jag kan finna, har varken propositionen eller utskottet i sin motive-ring förebragt bärande skäl för den föreslagna skärpningen. Att den nya formuleringen av § 4 innebär en skärpning är ju uppenbart. Enligt nu gällande bestämmelse har var och en, som förbinder sig att ställa sig till efterrättelse de uppställda villkoren härvidlag, rätt att yrkesmässigt köpa och sälja. För närvarande råder alltså icke något kartelltvång. Men enligt § 4, såsom den är föreslagen i utskottsutlåtandet, kommer saken att ligga litet annorlunda till, även om Kungl. Maj:t har rättighet att medgiva även utanför stående personer att yrkesmässigt köpa och sälja förnödenheter. Vi ha, synes det mig, all anledning att slå vakt om näringsfriheten, så långt det utan skada kan ske, och det har icke vare sig i propositionen eller i utskottsutlåtandet påvisats några erfarenheter hittills, som ha givit bevis för att nu gällande bestämmelser vällat några svårigheter. Därför finns det ingen anledning till den föreslagna skärpningen. Skulle de olägenheter, som man möjligen befarar, uppkomma i framtiden, står ju möjligheten öppen att då genomföra en skärpning.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag har ingen anledning att sätta ifråga nödvändigheten av denna lag, allmänt taget, men när man stude-

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)
rade lagtexten och de remissyttranden, som lågo därbakom, så hade man anledning att fästa sig vid den skärpning av § 4, som föregående talare har omnämnt.

När denna lag första gången infördes, kom den ju att innebära ett förbud mot nyetablering under vissa förhållanden. Det är klart, att om ett sådant förbud kommer att vara länge, så kan det innebära svårigheter särskilt för unga människor, som ha tagit sikte på att slå sig fram inom en viss bransch. Den saken, har emellertid förevarit tidigare, och riksdagen har godtagit den principen.

Med nu ifrågavarande skärpning menar man, att man skulle komma fram till tvångskartellering. Man ställer alltså i vissa fall upp det kravet, att endast de, som äro medlemmar av viss organisation, få handla med en viss vara. Jag skulle emellertid tro, att i vissa fall kommer denna § 4 att vara ännu värre än tvångskartellering, ty det lär icke kunna förnekas, att det kan finnas sådana fall, då det saknas praktiska möjligheter för vederbörande att ansluta sig till viss organisation. Uppställer man kravet, att endast medlemmar av viss organisation få fortsätta att driva rörelse, och saknas de praktiska förutsättningarna för en sådan anslutning, kommer § 4 att innebära förbud för människor, som tidigare ha sysslat med handel med viss vara, att i fortsättningen försörja sig på det sätt, som de ha gjort under lång tid.

Att det är innebörden, framgår ju också direkt av livsmedelskommissionens remissyttrande, som Kungl. Maj:t till stor del har byggt på. Där framhålles nämligen, att med den nuvarande lagen personer eller företag, som under rådande krisförhållanden måste anses mindre lämpliga att driva sådan rörelse, icke kunna förvägras rätt därtill utan att det kan ledas i bevis, att de brutit mot givna föreskrifter. Det är alltså den saken, att enligt nuvarande bestämmelser rätt icke kan förvägras människor att fortsätta med sin rörelse, om de icke bevisligen ha brutit i samhällssolidaritet, som livsmedelskommissionen finner oriktig; det är alltså detta, som, enligt livsmedelskommissionens mening, bör ändras.

När nu lagutskottet behandlar denna sak, så säger utskottet, att vissa betänkligheter möta obestriddigen, särskilt ur principiell synpunkt, mot en så stark begränsning av handeln, som det i propositionen föreslagna stadgandet möjliggör. Man har alltså stått inför dessa principiella betänkligheter, men det oaktat säger man, att fall uppenbarligen kunna inträffa, då en i det allmännas intresse erforderlig prisreglering svårigen kan praktiskt genomföras utan ett dylikt ingripande. Man säger ingalunda, att det är omöjligt, men man pekar på att det medför vissa svårigheter. Här står alltså, såvitt jag kan se, kravet på effektivitet och lätthanterlighet i kontrollen å ena sidan mot å andra sidan en människas medborgerliga rätt att försörja sig på det sätt, som hon tidigare har gjort, och med en viss tveksamhet offrar utskottet den medborgerliga rätten på den ekonomiska effektivitetens altare. Det finns emellertid mycket, som kan offras med den motiveringen, och jag tror, att vi ha anledning att vara mycket betänksamma, innan vi göra det.

Med hänsyn till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Första lagutskottet har ju i allt väsentligt godtagit Kungl. Maj:ts lagförslag. Det är en lag, som, enligt vad jag vet, många människor ute i landet gå och vänta på. Jag tror därför, att det är av starkt behov påkallat, att den kommer ut så snart som möjligt.

Det anförande, som herr Henriksson här höll, utmynnade ju icke i något

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)

yrkande. Jag hade därför icke på grund av hans anförande behövt begära ordet, men herr Nilson i Eskilstuna har ju fogat en reservation till utskottsutlåtandet, till vilken han och den siste ärade talaren yrkade bifall.

De, som tagit del av utskottsutlåtandet, veta, att den sak det här gäller är rätten att i viss utsträckning få handla med varor. Priskontrollnämnden hade framställt ett annat förslag än det Kungl. Maj:t här framlagt. Att Kungl. Maj:t icke godtagit priskontrollnämndens förslag är ju förorsakat därav, att livsmedelskommissionen sagt, att det kan bli sådana förhållanden, att den behöver det vapen i handen, som ligger i 4 §. Vi ha i utskottet liksom Kungl. Maj:t ansett, att man icke kan vägra att ge livsmedelskommissionen de möjligheter, som den kan behöva för att fullgöra sina åligganden för att tillvarata det allmänna intresse. Jag tror, att de farhågor, som särskilt herr Svensson i Ljungskile framdragit, icke äro av den art, att de böra föranleda några särskilda betänkligheter.

Att nu vid denna sena timme, efter det vi haft den långa debatten om rattfylleriet, fortsätta debatten om denna sak är ju ganska meningslöst. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag framhöll, när riksdagen behandlade det bankoutskottets utlåtande, vari krävdes att prisstegringarna skulle hejdas och utsades att man helst borde eftersträva en sänkning av prisnivån och en sänkning av räntan, att detta ju var någonting mycket förträffligt, men att huvudfrågan i alla fall var de medel, som skulle användas för genomförandet av detta program. Så vitt jag förstår är den nya prisregleringslag, som regeringen nu framlagt och som riksdagen behandlar i dag, närmast det medel som begäres. Jag vill som min uppfattning säga, att denna lag utan tvivel på vissa punkter skärper möjligheterna att kontrollera prisutvecklingen och lägger de nödiga befogenheterna därför i de statliga organens händer. Men i dag skulle jag vilja komplettera vad jag sade sist, att kanske ändå viktigare än frågan om de befogenheter, som nu givas statsmakterna, är frågan om det sätt varpå dessa befogenheter komma att användas. Det är närmast med anledning härav, som jag nu skulle vilja passa på tillfället att säga några ord vid behandlingen av denna viktiga fråga.

Jag menar att den prispolitik, som hittills förts och tyvärr förordas i propositionen, ger anledning anta, att statsmakternas ekonomiska politik även i fortsättningen för det arbetande folket kan innebära en sänkning av levnadsstandard och ett missgynnande av småbrukarna. Det är emellertid just dessa befolkningsgruppers intressen, som jag tycker borde stå i förgrunden vid behandlingen av denna fråga. Från regeringshåll har vid upprepade tillfällen i deklarationer om den ekonomiska politikens uppgifter framhållits, att dessa syftade till ett vidmakthållande av den före kriget rådande inkomst- och förmögenhetsfördelningen de olika befolkningsgrupperna emellan. Jag har för min del aldrig kunnat acceptera denna norm, och jag har ju tyckt att för dem av riksdagens ledamöter, som tro på möjligheten av att på parlamentarisk väg kunna åstadkomma en långsamt fortgående social utjämning klasserna emellan och som kanske trodde att en dylik politik bedrevs under högkonjunkturen i mitten av 1930-talet, borde ett konserverande av den nuvarande inkomstfördelningen framstå som en orimlighet. Emellertid har den utveckling, som försiggått sedan krigsutbrottet, icke ens uppfyllt de normer i fråga om en oförändrad fördelning av inkomsterna mellan de olika samhällsgrupperna, som statsmakterna dekretat. Genom den fortgående prisstegringen och den begränsning av lönekomensationen, som det s. k. ramavtalet dekretar, ha arbetarklassens reallöner undergått en oavbruten försämring. Jag kan

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)

i detta sammanhang begränsa mig bara till de officiella siffrorna. Jag anser dem icke ge en riktig bild, men redan dessa officiella siffror visa, att levnadskostnaderna intill den 1 april stigit med 23 procent. Mot denna siffra svarade en lönekomensation enligt ramavtalet för arbetarna av 8.7 procent. Detta betyder alltså, att enbart enligt dessa siffror redan under första kvartalet skett en reallönesänkning för de svenska arbetarna, i vart fall för dem som äro bundna av ramavtalet, på icke mindre än 12 procent. I den berättelse, som framlagts av riksbanken och som samtliga riksdagsmän erhållit, påvisas ju också, att under fjolåret sjönk konsumtionen med icke mindre än 10 procent. Med största sannolikhet kan man utgå ifrån att denna konsumtionssänkning i övervägande grad är att hänföra till arbetarna inom industri och jordbruk, och att alltså denna 12 procenta reallönesänkning, som framgår av dessa officiella siffror, icke ens ger en rättvis bild av den faktiska, mycket allvarliga försämring av existensvillkoren, som skett för det stora flertalet av vårt folk. En analys av aktiebolagens bokslut för 1940 visar, att de verkliga vinsterna samtidigt stegrats mycket kraftigt under kriget, speciellt då inom de områden av näringslivet, som kunnat dra fördel av kriget och upprustningen. Om jag tar de tio största företagen inom metall- och verkstadsindustrien visar det sig, att dessa under 1940 ökade sina vinster med icke mindre än 55 procent jämfört med 1938. Om jag tar några av de största textilföretagen så ha dessa ökat sina vinster med 41 procent, och om jag tar några av de största företagen inom den kemiska industrien med 57 procent. Om jag slutligen i detta sammanhang tar som exempel de fem största rederierna, visar det sig, att dessa ökat sina vinster med icke mindre än 167 procent jämfört med 1938. Samtidigt ha de ökat sina avskrivningar till det dubbla. Metoden att öka avskrivningarna för att dölja de verkliga vinsterna och reducera de beskattningsbara beloppen kommer för närvarande till användning inom alla industrigrenar, och så vitt jag kan förstå understöddes den i hög grad genom statsmakternas prissättning på statliga leveranser och på priskontrollerade varor. Den tycks även ha vunnit officiellt erkännande på annat sätt. Jag erinrar om den proposition, som framlades för några dagar sedan och som möjliggör för aktiebolagen att fondera viss del av vinsten för en eventuellt kommande depressionsperiod. Därigenom kunna de klara sig från viss beskattning av vinsten. Om man exempelvis räknar med avskrivningarna, visar det sig, att till och med gruvbolagen kunnat öka sina vinster, och att bolagen inom trävaru-, massa- och pappersindustrierna kunnat hålla sina vinster uppe på samma nivå som före kriget. Det är mycket svårt att genomföra en beräkning av motsvarande karaktär för enskilda företagare och förmögenhetsägare, men det är ju antagligt att utvecklingen gått i samma riktning, om också icke lika prononcerat som när det gäller aktiebolagen så dock i huvudsak i samma riktning. Detta betyder alltså, att medan kapitalisterna kunnat öka sina förmögenheter och sina vinster under detta krig har en mycket allvarlig reallönesänkning ägt rum framför allt för den svenska industriarbetarklassen. Detta har samband med den prispolitik, som under statsmakternas ledning genomförts i detta land. I fråga om principerna för prissättningen på de kontrollerade och reglerade områdena har, det noterar jag, i denna proposition en ganska avsevärd förskjutning ägt rum mot vad gällde när prisregleringen började. Det är ju bekant att de efterkalkylerade priserna på statliga leveranser vid upprustningens början även inkluderade ersättning för både fasta och rörliga kostnader samt därjämte ett tillägg, som skulle motsvara »skälig vinst». Vid ersättningen för de fasta kostnaderna har medgivits en mycket snabb avskrivning på nyanskaffade byggnader och maskiner liksom också för ändringsar-

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)

beten. Samma princip torde ha tillämpats vid prissättningen på ersättningsvaror. Hela detta problem finns icke berört i den framlagda propositionen, där det beträffande de fasta kostnaderna bara sägs, att den ökning per varuenhet, som uppstår när de fasta kostnaderna slås ut på en minskad volym, i allmänhet icke kan accepteras som motiv för en prisförhöjning. Den snabba avskrivning, som jag erinrade om och som i vissa fall skett redan under anskaffningsåret, innebär ett pristillägg, som jag skulle vilja karakterisera som omotiverat. Jag menar att för det politiska organ, som skall handlägga dessa fullmakter, finns det därför all anledning att företa en omprövning av de hittills tillämpade principerna härvidlag, och jag anser att man i många fall borde kunna åstadkomma avsevärda prisreduceringar utan att därför företagets faktiska vinster ens bringas under förkrigsårens nivå.

Men oavsett om principen om den onormalt snabba avskrivningen accepteras eller icke måste enligt min mening de prisreglerande myndigheternas uppmärksamhet också riktas på nödvändigheten av att med jämna mellanrum omkalkyleringar av priserna företagas, emedan eljest en tendens uppstår från företagets sida att i de fasta kostnaderna även inräkna normal förslitning å maskiner, som redan tidigare varit föremål för en dylik snabb avskrivning. Här finns tydligen också möjlighet till prissänkning på vissa varor, i vart fall på varor av rustningskaraktär. Jag menar också att det är troligt, att den princip för beräkning av de fasta kostnaderna, som fastslagits av pris-kontrollnämnden och finansministern i denna proposition, icke har kommit till användning i många tidigare fall, där beräkningen i stället har varit gynnsammare för företagen. Därför menar jag, att man skulle på grundval därav också företa en omprövning och sänkning av sådana priser, som jag här nämnt. Ty gör man icke detta, betyder det att man konserverar priserna på ett sätt, som icke överensstämmer med de uppställda principerna.

Beträffande de rörliga kostnaderna anföres i propositionen, att en ökning av dessa betraktas som skäligt motiv för en prishöjning. Detta innebär ju att den redan inträdda prisstegringen, på vissa råvaror exempelvis, tillåtes sprida sig till marknaderna för de berörda företagets varor och så vidare genom hela produktionslivet. Det har icke sagts något »stopp» för den köpkraftstegrande verkan av dylika prisstegringar. Det enda »stopp», som man därvidlag försökt åstadkomma, har varit begränsningen av arbetslönerna genom ramavtalet. Men det är klart, att om man uppställer sådana här principer kan man ju allra minst nöja sig med att begränsa åtgärderna till lönearbetarna. Man får ju icke glömma, att företagen representera en köpkraft, som i verkligheten riktar sig emot en rad varugrupper och som i verkligheten kommer att påverka den allmänna prisnivån. Jag tycker, att det är en stor svaghet att man icke förutsätter en begränsning av denna köpkraft. Om man accepterar en ökning av de rörliga kostnaderna som motiv för prisförhöjningar, kommer detta att ytterligare gynna företagen. Därför borde det vara lämpligt, att man försökte begränsa prisstegringarna genom att också sätta prisstopp redan vid kalkyleringen av företagets marknadspriser. Detta skulle ju innebära, att de rörliga kostnaderna i vart fall icke accepterades som principiellt motiv för prisförhöjningar.

Slutligen kommer jag till frågan om knapphetsprisstegringarna. Därvidlag anför finansministern, att ökad knapphet på en viss vara icke utgör tillräcklig grund för prishöjning. Jag noterar, att finansministern i detta uttalande frångår på ett mycket anmärkningsvärt sätt den inställning till s. k. knapphetsprisstegringar, som han senast deklarerat i bilagan till årets statsverksproposition. Han säger där exempelvis: »Den sålunda föreliggande spänning-

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)

en mellan förefintlig köpkraft och löpande tillgång på konsumtionsvaror, vilken får antas bli bestående, ger på olika punkter utrymme för en knapphetsprisstegring.» Och något senare fortsätter han: »Det är också uppenbart att en viss knapphetsprisstegring kan ha en funktion att fylla även inom reglerade områden.» Det förefaller mig i vart fall som om finansministern i den föreliggande propositionen har kommit med andra principer, som innebära att man uppställer nya normer för prisregleringen av de knappa varorna. Men min tillfredsställelse däröver grumlades något, ty på andra ställen i propositionen gör finansministern uttalanden, som faktiskt kunna tolkas som om de förut gällande principerna även skulle komma att tillämpas i fortsättningen. Han säger exempelvis på ett ställe: »I den mån spänningen likväl måste väntas kvarstå, har man ansett sig böra godtaga prisstegringen såsom ett direkt uttryck för den försämrade varuförsörjningen.» Det är ganska oklart, huruvida ett dylikt »godtagande» även skall anses gälla för en i framtiden uppkommande spänning mellan utbud och efterfrågan eller om detta finansministerns uttalande blott avser att beskriva de hittills tillämpade normerna.

Jag vill emellertid förutsätta, att nya principer i fortsättningen skola gälla för prissättningen på knappa varor, varvid ökad knapphet ej betraktas som tillräcklig grund för prisstegringar, och då måste de nu gällande prissättningarna tagas upp till allmän revision. I en mängd fall ha nämligen sedan prisregleringens början starka prisstegringar framträtt med ökad knapphet som huvudsakligt motiv, och detta har öppet eller stillatigande accepterats av de prisreglerande myndigheterna. Avsevärda prissänkningar torde kunna genomföras om de nu av priskontrollnämnden och finansministern föreslagna principerna tillämpas vid en sådan allmän revision av de tidigare priserna. Om en sådan ej skulle komma till stånd, konserveras de nu gällande priserna på en nivå, som ej kan stå i överensstämmelse med de principer för prissättningen, som statsmakterna tydligen förordar i nuvarande läge. Stor risk finnes dessutom, att en icke önskvärd skevhet i prisbildningen härigenom uppstår.

Jag har alltså velat utnyttja tillfället att peka på en rad möjligheter till sänkningar av de nu gällande priserna. Jag tror att sådana sänkningar skulle omfattas med sympati av den svenska riksdagen. Jag har i detta sammanhang redan erinrat om det utlåtande, som bankoutskottet för en tid sedan avgav, och den behandling riksdagen ägnade detsamma.

Om jag skulle göra några sammanfattande uttalanden om de principer, som följts vid prisövervakningen och som i vissa avseenden skola följas även i fortsättningen, skulle jag vilja formulera dessa på följande sätt: 1. Det frikostiga sättet för kostnadskalkylernas uppställning har befordrat prisstegringen. 2. Vid fortsatt kostnadskalkyl böra de tidigare stora avskrivningarna för varje nyanskaffning icke få upprepas. 3. Om man efter sakligt välmotiverade grunder företar en omkalkylering av kostnaderna, kan man åstadkomma en sänkning av prismetoden.

Det framgår av propositionen, att priskontrollnämndens arbete i fortsättningen är avsett att bedrivas som hittills, varvid man skall försöka åstadkomma frivilliga överenskommelser med de olika företagarna i största möjliga utsträckning; man ämnar med andra ord icke använda sig av de nya skärpta bestämmelser, som nu framläggas i den kungl. propositionen på annat sätt än såsom ett hot mot tredskande i enstaka fall. Jag fruktar, att den nya lagen i så fall inte kommer att motsvara de rimliga krav, som man nu kan uppställa och som riksdagen har uttalat sig för, nämligen kraven på att prisstegringen skall hejdas och att en viss prissänkning skall eftersträvas.

Förslag till prisregleringslag, m. m. (Forts.)

Jag har erinrat om att riksdagen tidigare har godkänt en lag om maximi-priser — en i och för sig förträfflig lag, men vilken såvitt jag kan förstå visat sig fullständigt verkningslös. Riksdagen har vidare godkänt en prisregleringslag, enligt vilken vissa normalpriser skulle eftersträvas. Jag tycker att själva de fakta, som kunna utläsas ur prisstatistiken, visa, att även denna lag har blivit mycket illusorisk.

Den nu föreliggande frågan är av mycket allvarlig natur. Jag har tidigare uttalat som min uppfattning, att hittillsvarande erfarenheter av prisövervakningen och priskontrollen givit vid handen, att vi nu ha en tendens på prisutvecklingens område ganska likartad med den som under det föregående världskriget kom till synes. Jag vill erinra om att prisnivån under första världskrigsåret, 1915, steg med 15 enheter, från 100 till 115. Under det nu pågående krigets första år eller närmare bestämt under tiden från den 1 juli 1939 till den 1 juli 1940 steg prisnivån med 24 enheter. Varje enhet har ju precis samma värde, eftersom 1914 års index är lagd till grund för båda beräkningarna. Under det förra världskrigets andra år, 1916, steg prisnivån med ytterligare 15 enheter. Om jag som jämförelse endast tar tiden från den 1 juli 1940 till den 1 april 1941, d. v. s. tre kvartal, steg prisnivån under denna tid med icke mindre än ytterligare 26 enheter, d. v. s. nästan dubbelt så mycket under dessa tre kvartal som under det andra krigsåret under första världskriget. Om man gör en procentuell beräkning skall man finna, att i huvudsak precis samma tendens i fråga om prisutvecklingen gäller nu som under föregående världskrig. Då detta är fallet, måste man med mycket stor fruktan emotse det krigsår, som vi nu gå in i. Statistiken visar nämligen, att det verkligt accelererade tempot i prisstegringarna under det förra världskriget uppnåddes först under dess tredje och framför allt under dess fjärde år, då index ökade med ytterligare 32 respektive 63 enheter. Därför är det så utomordentligt viktigt, att statsmakterna få möjligheter att verkligen begränsa denna hotfulla prisstegringsprocess, som nu försiggår.

Man återkommer då till den stora frågan, som man kunde ställa redan inledningsvis: komma de fullmakter, som regeringen genom denna lag erhåller, att kunna brukas? Herr talman, jag har för min del ingen som helst invändning i princip att göra mot utskottets utlåtande och regeringens förslag till prisregleringslag. Jag har emellertid velat utnyttja tillfället för att draga några paralleller mellan förhållandena nu och under föregående världskrig och för att även påpeka, att möjligheter finnas att sänka prisnivån, om man vill använda det instrument, som riksdagen genom antagande av denna lag sätter i regeringens händer. Jag vill uttala den förhoppningen, att regeringen, när den får dessa fullmakter, verkligen skall kunna använda dem så att den ödesdigra prisstegring, som nu fortgått under lång tid, hejdas och helst på ett sådant sätt, att prisnivån sänkes ganska väsentligt. Ty det är dock ytterst en fråga om det dagliga brödet, om existensvillkoren för hela vårt folk, och på användandet av dessa fullmakter kan det bero, om vårt folk någorlunda helskinnat skall kunna klara sig igenom de prövningar, som det nuvarande kriget uppställer.

Jag vill alltså, herr talman, med dessa kommentarer yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur jämte i ämnet väckta motioner;

nr 58, i anledning av väckt motion angående tillsyn till motverkande av skada å fiske genom vattenförorening;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntan å lån från egnahemslånefonden;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntan å ogulden köpeskillning för viss kronoegendom;

nr 62, i anledning av väckta motioner rörande vissa ändringar i villkoren för lån från arbetarsmåbrukslånefonden; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronolägenheten Knopången eller Bränninge nr 1 i Allhelgona socken av Östergötlands län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m. Föredrogs, punktvis, jordbruksutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m. gjorda framställningar.

I en till riksdagen den 28 februari 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 151, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt under punkterna 1:o—16:o.

Jordbruksutskottet, som tidigare avgivit utlåtande, nr 42, beträffande punkterna 1:o, 3:o och 4:o, 8:o—12:o samt 14:o—16:o i förevarande proposition, hade nu upptagit till behandling återstående punkter i propositionen.

Punkterna 1 och 2 (motsvarande punkterna 2:o och 5:o i Kungl. Maj:ts proposition).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. Under punkt 6:o i förevarande proposition hade Kungl. Maj:t anhållit om bemyndigande att försälja kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19 i Stora Råby socken av Malmöhus län för en köpeskillning av lägst 55,000 kronor med hembuds rätt för egendomens arrendator Alfred Svensson.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19 i Stora Råby socken av Malmöhus län måtte försäljas enligt förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. för en köpeskillning av lägst 63,000 kronor med hembuds rätt enligt 9 § i förordningen för egendomens arrendator, Alfred Svensson, samt under villkor i övrigt, som angivits i utskottets hemställan.

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Paulsen: Herr talman! I denna punkt föreslår utskottet försäljning av en kronoegendom, som omfattar 67 tunnland åker och har ett taxeringsvärde av 73,000 kronor.

Vi skola komma ihåg, att denna egendom är belägen på Skånes allra bästa jord och ligger nära intill Lunds stad. Priserna på egendomar i denna trakt variera mellan 1,500 och 2,000 kronor per tunnland. Denna egendom är så belägen, att den inom mycket kort tid kan styckas till tomter, som kunna säljas till betydligt högre priser. Enligt en uppgift från den största egendomsmäklaren i Lundatrakten har icke någon egendom i dessa trakter under de sista två åren sålts under taxeringsvärdet. Beträffande denna egendom föreslås emellertid försäljning till ett pris, som med 10,000 kronor understiger taxeringsvärdet.

Det är enligt min mening orimligt att sälja en egendom sådan som denna till det pris, som i utlåtandet är föreslaget. Det finns såvitt jag förstår ingen anledning härtill för så vitt det inte skulle vara att man ovillkorligen vill gynna arrendatorn.

För övrigt vill jag säga, att jag för min del finner det i högsta grad betänkligt, att staten låter den ena jordegendomen efter den andra gå över i enskilda händer. Den dag kan komma, när vi bli tvungna att lösa vår jordbruksfråga, och då kan det vara gott, att kronan har egendomar att stycka, så att vi inte då skola behöva köpa egendomar för att stycka till mindre jordbruk.

Jag kan, herr talman, inte vara med om denna försäljning, och därför tillåter jag mig att yrka avslag på utskottets hemställan under punkt 3.

Herr Mäler: Herr talman! Jag vill erinra om att Kungl. Maj:ts förslag gick ut på att denna egendom skulle säljas till ett pris av 55,000 kronor. Utskottet har sålunda föreslagit en väsentlig höjning av detta pris.

Utskottet har kommit till denna uppfattning efter att ha gjort ett besök på den gård det här gäller. Det är nog riktigt, som herr Paulsen säger, att egendomen har en alldeles utomordentligt god jordbruksjord. Däremot tvivlar jag på att man kan säga, att den inom rimlig tid kan bli lämplig att uppdelas på tomter, då den är belägen på ett rätt stort avstånd från Lunds stad.

Vad som ursprungligen föranlett Kungl. Maj:t att, på förslag av domänstyrelsen, framlägga proposition om försäljning överhuvud taget av denna egendom är, att byggnadsbeståndet på gården är utomordentligt dåligt. Jag var med i den delegation från utskottet, som besökte gården, och jag får säga, att jag som norrlänning har sett ganska mycket i fråga om dåliga bostäder, men någon motsvarighet till det byggnadsbestånd, som fanns på denna gård — det gäller både beträffande boningshuset och ekonomibyggnaderna — har jag icke sett någonstans vare sig i Norrland eller annorstädes. Det låg i öppen dag, att nybyggnader måste företagas på denna gård, och det var kostnaderna för dessa nybyggnader som föranledde domänstyrelsen att framlägga förslag om försäljning till regeringen, som i sin tur accepterade detta förslag.

Vid ärendets behandling i utskottet vände sig åtskilliga utskottsledamöter emot att man till det av Kungl. Maj:t föreslagna priset skulle sälja en så pass värdefull egendom, och därför har utskottet yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Detta är alltså innebörden av utskottets utlåtande under denna punkt. Men eftersom det kunde råda tvekan om möjligheten och lämpligheten av att för närvarande anskaffa tjänliga byggnader till rimliga kostnader, har utskottet för sin del stannat vid att som köpeskillning fastställa det belopp, som uppskattningsnämnden kommit till vid sin värdering av egendomen. Jag tror att

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. (Forts.)
utskottet i detta avseende befinner sig på ganska säker mark, därför att hänsyn tagits till alla de omständigheter, som kunna påverka gårdens värde, och försäljningen bör därför inte medföra någon förlust. En kostnadsberäkning finnes uppgjord över vad uppförande av behöfliga nybyggnader skulle betingta; enligt denna skulle gården, när dessa nybyggnader äro uppförda, likväl stå i ett pris, som betydligt understiger 100,000 kronor. Jag tycker för min del, och utskottet har i sin helhet varit enigt därom, att detta kan anses vara ett rätt högt pris även för den jord, som det här är fråga om, och fastän egendomen ligger i Skåne.

Jag har alltså velat fästa uppmärksamheten på att utskottet gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag och höjt försäljningspriset med 8,000 kronor. Jag tror icke att det under sådana förhållanden blir någon affär utav, och det får väl anses mera som en formell åtgärd, att priset har fixerats till detta belopp. Vi talade vid vårt besök på egendomen med arrendatorn, som hade hembuds rätt på gården, och han förklarade, att han absolut icke ville gå ett öre över de 55,000 kronor han bjudit för egendomen. Jag tror därför som sagt icke att någon affär kommer till stånd. Utskottet har i varje fall sagt ifrån, att det ansåg den av Kungl. Maj:t föreslagna köpeskillingen alldeles för låg. Jag tror att kammaren, även om den hyser betänkligheter i fråga om försäljning av kronoegendomar — vilka betänkligheter jag delar — skall kunna ansluta sig till utskottets förslag och ändå icke göra någon dålig affär.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! I motsats till den närmast föregående talaren skulle jag nästan vilja hålla ett litet vad om att det i detta fall blir affären till det av utskottet satta priset.

Det förslag, som här föreligger, utgör ett litet skolexempel på att Kungl. Maj:ts på domänstyrelsens framställningar grundade beslut om försäljning av kronoegendomar inte alltid träffa det skäligen värdet på egendomarna. Det tjänar ju ingenting till att inför denna glest besatta kammare alltför mycket stanna vid detta ämne, som ju särskilt intresserar mig och där jag gjort upprepade framstötter för att få till stånd en ändring, nämligen kronans realisation av jordegendomar. Det är min bestämda uppfattning, att vi inom en icke alltför avlägsen framtid komma att ganska allvarligt få ångra denna realisation och i många fall få återköpa egendomarna eller motsvarande ägor till betydligt högre pris. Jag skulle här kunna uppbygga kammaren med att anföra flera exempel på försäljning av kronoegendomar, som äro — jag kan i detta fall referera till ett mig nyligen givet instämmande av en domänintendent — ingenting mindre än en skandal. I ett fall sålde man t. ex. en kronoegendom och samtidigt därmed något mer än $\frac{1}{4}$ av ett vattenfall, som nu vattenfallsstyrelsen har förvärvat. Vid en utbyggnad av vattenfallet är det nödvändigt att kronan återköper egendomen, och jag misstänker att priset då blir det tiobubbla i förhållande till det, som kronan tillförsäkrade sig vid försäljningen.

Denna motivering om försäljning av kronoegendomar på grund av att byggnaderna där äro så dåliga, kommer ju ständigt tillbaka. Jag har emellertid sett fall — jag skall ge adressen till den som närmare vill studera förhållandena — där man motiverat försäljningen med att byggnaderna varit så dåliga och därför sålt egendomen billigt, men där boningshuset ännu efter tjugo år är fullt användbart för sitt ändamål och där ekonomihuset dögo i flera år — sedan byggde köparen om dem, inte därför att det var alldeles nödvändigt, utan därför att han hade så god råd och fann det vara ekonomiskt.

Och hur skola vi i närvarande stund kunna följa de direktiv, som domänstyrelsen ger om vilka egendomar, som skola behållas, och vilka som skola

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. (Forts.)
försäljas, när man inte vet om egendomarna kunna bli behöfliga för vissa ändamål, exempelvis för flygfält? Även till synes ganska avlägset belägna kronoegendomar kunna mycket väl inom en nära framtid visa sig behöfliga för ett sådant eller andra allmänna ändamål.

Dessutom tillkommer, att enligt min mening innehavet av kronoegendomar och deras utlämnande till arrendatorer på rimliga villkor är av stort värde för vårt jordbruk och vår jordbruksnäring därigenom att det möjliggör för driftiga och kunniga jordbrukare, som sakna kapital, att skaffa sig eget jordbruk, att grundlägga en egen jordbruksdrift, som kan vara till verklig nytta, medan om det icke finns sådana arrendegårdar de icke ha några möjligheter att driva en egen jordbruksrörelse.

När man motiverar försäljningarna med det dåliga byggnadsbeståndet, skriver ju domänstyrelsen också sitt eget betyg på en mångårig försummelse, när det gäller kronans förvaltning av jordegendomar. Men man har utlämnat egendomarna till arrenden, som varit sådana, att en överlåtelse av arrendet betingat, såsom jag vet, större avgäld mellan överlåtaren och tillträdaren än egendomens taxeringsvärde, för att inte nämna det fallet — jag skall gärna ge adressen på gården — då en arrendator bara satt där och levde som en fin karl, ty han hade i sin ordning överlämnat gården till en underarrendator, vilken betalade så mycket mer än arrendet till kronan, att den verkliga arrendatorn kunde bo gratis och inte behövde ge någonting i hyra. Om samtidigt huset förfaller därför att kronan inte anser sig ha råd att underhålla det på grund av det låga arrendet, så vittnar det hela just inte så särdeles högt om kronans förmåga och vilja att förvalta dessa egendomar på ett riktigt sätt.

Är det nu så, att på grund av sådan försumlighet byggnaderna i det förevarande fallet äro mycket dåliga — jag får dock, utan att jag betvivlar riktigheten av detta, säga att norrlänningarna nog ha litet större krav på bostädernas beskaffenhet än vad skåningarna ha — måste man ju sätta i fråga, om det verkligen är kronan värdigt att, sedan den haft gården i sin ägo under lång tid och låtit husen förfalla, utan vidare realisera egendomen och överlåta husens ställande i rimligt skick på den enskilde ägaren. Jag tycker inte, att det är kronan riktigt värdigt, och jag tror att om en enskild person skulle handla på detta sätt och försöka bli av med en egendom, därför att husen blivit alltför dåliga, så skulle man med en viss rätt kunna klandra vederbörande härför.

Det ena med det andra gör, att jag har tillåtit mig begära ordet för att efterlysa det löfte, som jordbruksministern på sin tid gav, när jag interPELLERADE i denna fråga — det var under förra urtima riksdagen — om en noggrannare omprövning och större återhållsamhet, då det gäller försäljning av kronoegendomar. Jag måste säga, att de propositioner om försäljning av kronoegendomar, som vi fått till denna riksdag, just inte visa någon större återhållsamhet eller noggrannare omprövning härvidlag.

Nu är det klart, att när den här föreliggande framställningen helskinnad gått igenom utskottets skärself — huruvida denna varit så särdeles het och prövande och luttrande, undandrar sig mitt bedömande — riksdagen kommer att biträda den. Vi ha ju redan klubbat för två av förslagen, och jag förmodar att även i detta fall kammaren kommer, i synnerhet som den inte är så talrikt församlad, att biträda förslaget. Jag skall emellertid tillåta mig att biträda herr Paulsens yrkande om avslag och ber ännu en gång att få vädja till kammaren att iakttaga återhållsamhet, när det gäller förskingringen av kronans egendomar, samtidigt som jag erinrar om att denna förskingring även drabbar fullkomligt oersättliga kulturvärden när det gäller kronans

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. (Forts.)
boställsinnehav. Det torde vara skäl att tänka på även den saken, när det är fråga om dessa försäljningar.

I detta anförande instämde herrar *Gustavson* i Västerås, *Magnusson* i Näs-viken och *Falk*.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag vet, att en delegation av jordbruksutskottet varit nere och tittat på den egendom det här är fråga om och sett att byggnaderna äro i dåligt skick, men man har även sett att jorden tillhör Skånes bästa jord. Delegationerna ha också talat med arrendatorn, som säger att han inte vill ge det pris, som utskottet föreslår. Men jag är övertygad om att han inte bara vill ge det priset, utan gärna ger lika mycket som taxeringsvärdet, om han kan få egendomen till detta, ty man får ju för obebyggd jord därnere betala ända upp till 1,500 kronor per tunnland.

Det är riktigt, att byggnaderna äro dåliga, men vems är skulden? Arrendatorn har bott där under många år och skulle ha haft byggnadshjälp från domänverket, men det har inte blivit något gjort vid husen, utan de ha fått förfalla, därför att arrendena för dessa kronoegendomar äro så låga. Det har nu höjts till 40 kronor eller något sådant, men det var tidigare mycket lägre. När andra egendomar kostade 75 kronor per tunnland i arrende, kunde man arrendera kronans egendomar rent av för en spottstyver. Och skulle det byggas, fick kronan kanske inte något arrende på många år, såsom herr förste vice talmannen nyss nämnde. — Sedan kommer man och anför som stöd för denna försäljning, att byggnaderna äro så dåliga att egendomen skulle komma upp i ett pris av minst 100,000 kronor, om man skulle skaffa ordentliga byggnader.

Det är en skandal, att det hela skall skötas på detta sätt och att man skall hålla kronans egendomar i det skicket, att man skall ha sådana motiv för en försäljning till priser, som det är orimligt att sälja kronans egendomar för. Man borde för övrigt överhuvud taget icke sälja kronans egendomar, men den saken skall jag icke ingå på här, utan jag nöjer mig med att i detta fall yrka avslag på förslaget.

Herr Andersson i Vigelsbo: Herr talman! När propositionen om försäljning av dessa egendomar den 15 maj — tror jag — remitterades till jordbruksutskottet, hölls av kammarens ärade förste vice talman ett anförande, däri han underströk, att stora kulturhistoriska värden befinna sig i fara att skingras, därest man fortsätter med den försäljningspolitik, som man här slagit in på. Det är alldeles klart, att man inte får underskatta betydelsen av dessa kulturhistoriska värden, men jag vet också, hur det ställer sig för köparna, som få övertaga de fallfärdiga byggnader, som dessa kulturhistoriska värden utgöra. Jag har ännu inte sett något fall, där kronan säljer en egendom med hus, som äro sådana att de kunna användas i fortsättningen, utan husen äro i regel gamla och förfallna och kronan säljer egendomarna för att de skola bli ordentligt bebyggda. Det framgår ju också av det fall, som diskuteras här. En av jordbruksutskottets representanter säger, att byggnaderna äro så utomordentligt dåliga, att, då man med 8,000 kronor ökat det pris, som föreslagits i den kungl. propositionen, köparen icke kan klara sig på affären, utan kronan får sannolikt behålla egendomen. Jag tycker inte att det är riktigt handlat av statsmakterna att försälja egendomar i ett sådant skick, att, om den, som måhända arrenderat gården under många år, förvärvar egendomen och lägger ned pengar på att sätta byggnaderna i stånd, han kanske

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. (Forts.)

är ruinerad, när byggnaderna äro färdiga och får utan vidare gå ifrån den gård, som han brukat under lång tid.

Jag finner det också egendomligt, att det skulle förhålla sig så som här på talats, nämligen att vid dessa egendomsförsäljningar priserna ligga under taxeringsvärdet. För tre år sedan kom en framställning från domänstyrelsen till jordbruksdepartementet om att man skulle begära riksdagens medgivande att få sälja en egendom i Värmland. Det framhölls i denna framställning att med hänsyn till att arrendatorn hade 60-årig arrendehävd på gården — först hade den dåvarande innehavarens far haft gården och sedan sonen några år — och med hänsyn till det utomordentliga sätt, varpå gården skötts, priset borde sättas till 81,000 kronor. Gården var taxeringsvärderad till 37,100 kronor. I detta fall tillämpade således inte domänstyrelsen något realisationspris, när det gällde att sälja en egendom. Det förvånar mig verkligen, att man på vissa håll kan tillämpa sådana priser, som det här talas om, och på andra håll begära priser, som äro nästan tre gånger så höga som taxeringsvärdet.

Jag vill säga, att jag tror, i likhet med herr förste vice talmannen, att det är av vikt att duktiga jordbrukare ha möjlighet att arrendera kronoegendomar till sådant pris, att de kunna på gården skapa sig ett eget hem och utkomst för sig själv och sin familj. Det bör om inte annat utgöra en sporre, när det gäller vår livsmedelsproduktion.

Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Jag skall inte gå in på den principdebatt beträffande huruvida kronan skall försälja sina jordegendomar eller inte, som herr förste vice talmannen har inbjudit till, i annan mån än att jag för min del vill deklarerat, att jag i likhet med herr förste vice talmannen är av den uppfattningen, att kronan icke skall realisera sin jord i allt för stor omfattning.

Hittills har ju kronans försäljningspolitik i stort sett bedrivits på det sättet, att det företrädesvis varit mindre kronogårdar, som utbjudits till salu. I regel ha byggnaderna på dessa, såsom redan förut i debatten framhållits, varit så förfallna, att det varit uppenbart, att det för kronan varit mycket fördelaktigare att sälja egendomarna än att uppföra nybyggnader på dem och behålla dem. Man må säga vad man vill om denna försäljningspolitik, men det är uppenbart, att ett affärsdrivande verk som domänstyrelsen har sett dylika frågor ur affärsmessig synpunkt. Det har då visat sig, att det för domänstyrelsen varit fördelaktigare att vid ett visst tillfälle avyttra en egendom.

Jag vill dessutom, då det här talats om försäljning av kronoegendomar överhuvud taget, fästa uppmärksamheten på att prissättningen av kronoegendomar, som försäljas till arrendator med hembuds rätt, sker efter särskilda grunder. Man säljer nämligen egendomen till ett billigare pris till den arrendator, som är hembudsberättigad än vad egendomen skulle betinga om den utbjödes i öppna marknaden. Jag tror för min del att denna princip är riktig, och den har även godkänts av riksdagen. Den står i varje fall i en mycket angenäm motsättning till den försäljningspolitik, som särskilt vissa styckningsföretag här i landet tidigare bedrivit och alljämt bedriva, då det gäller att stycka och sälja egendomar, en försäljningspolitik, som herr förste vice talmannen inte torde sakna kännedom om. En sådan försäljningspolitik har man icke bedrivit från kronans sida, och jag anser icke, att domänstyrelsen eller kronan skola lastas för detta.

Jag var icke med bland dem, som voro nere och tittade på denna egendom, men det torde väl på grund av vad som framgår dels av handlingarna i ären-

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. (Forts.)
det och dels av deras vittnesbörd, som besökt gården, vara uppenbart, att en försäljning av denna egendom till det pris, som av utskottet ifrågasatts, icke skulle bli så särskilt förmånlig för köparen, därest, som man väl får räkna med, denne skall bebygga egendomen på ett sådant sätt, att byggnaderna kunna anses tillfredsställande. När ekonomibyggnader, arbetarbostäder och bostadshus äro förfallna, är det tydligt, att en köpare, som under nu rådande förhållanden skall bebygga en sådan egendom, kommer att få räkna med att egendomen, när den är färdig, har kostat honom ett pris, som säkerligen är tillräckligt högt även med hänsyn till den goda jord, som finnes nere i Skåne.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Då jag i likhet med herr Mäler tillhörde den delegation från jordbruksutskottet, som varit och tittat på den egendom, det här gäller, skall jag be att få säga några ord.

Jag vill då först till alla delar intyga, att herr Mälers relation rörande beskaffenheten av byggnadsbeståndet vid denna egendom är fullständigt riktig.

Med anledning av herr förste vice talmannens yttrande, att han trodde, att en affär i detta fall kommer till stånd, ifall riksdagen nu bifaller detta jordbruksutskottets förslag, vill jag vidare fästa uppmärksamheten på att enligt domänintendentens i Malmöhus län uppfattning någon affär icke kommer till stånd, därför att arrendatorn under sådana förhållanden inte är köpare till denna egendom. Detta meddelade han även oss den gången vi voro nere och sågo på egendomen. Nu är det naturligtvis riktigt, såsom här sagts, att det är beklagansvärt, att dessa byggnader kommit i så uruselt skick, att kronan skulle vara nödsakad att försälja denna egendom. Jag tror icke, att det är riktigt att kritisera vare sig Kungl. Maj:t eller jordbruksutskottet, som nu föreslår denna egendom till försäljning, utan kritiken skall gå ut över domänverket för det sätt, varpå det tidigare skött denna egendom. Arrendatorn kunna vi kanske icke heller kritisera alltför mycket, därför att enligt uppgift, som lämnades oss därnere, hade tidigare föreslagits arrendatorn att ombygga dessa byggnader. Arrendatorn har underhållsskyldighet, och han har alltså skyldighet att underhålla husen, men två tidigare domänintendenter i Malmöhus län hade meddelat arrendatorn, att det vore meningslöst att lägga ned så mycket kostnader på byggnaderna, därför att de skulle i alla händelser byggas om.

Så säger herr förste vice talmannen till herr Mäler, att denne ser på denna byggnadsfråga litet mer ur norrlandssynpunkter än ur skånska eller sydsvenska synpunkter. Jag tror, att det i detta fall icke är riktigt, utan att man kan se frågan ur vilken landsdelssynpunkt som helst.

Vidare sade herr Paulsen, att enligt det föreliggande förslaget är försäljningssumman 63,000 kronor, och att egendomen åsatts ett taxeringsvärde av 73,000 kronor, och detta är riktigt. Men man skall kanske icke vara helt och hållet blind för att taxeringsnämnderna i respektive kommuner icke ha något emot att taxera upp kronan litet grand, och vi veta, var och en som är något kommunalman, att de kommunala myndigheterna gärna taga in litet inkomst i skatter.

Nu är icke heller den uppgiften riktig, som herr Paulsen framförde, att arrendatorn fått byggnadshjälp från kronan. Det har han tydligen icke fått, utan orsaken till att husen kommit i så dåligt skick är att domänstyrelsens tjänsteman i det fallet föreslagit honom att icke bygga om. Vidare tror jag också, i likhet med vad herr Andersson i Tungelsta meddelade, att när dessa byggnader blivit ombyggda kommer egendomen säkerligen att bli dyrare. Såsom kammarens ledamöter kanske givit akt på har utskottet understrukt Kungl. Maj:ts yttrande, att det icke är otänkbart, att de byggnadskostnader

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. (Forts.)

som föreslås kunna nedbringas något. Om man tar del av det byggnadsprogram, som domänverket föreslagit — jag tänker då särskilt på mangårdsbyggnaden — tror jag, att det är anledning att kronan, ifall denna affär icke kommer till stånd, något granskar dessa ritningar. Jag tror icke, att man behöver bygga så pass luxuöst som det här tycks vara fråga om, och jag tror icke heller, att kostnadsberäkningarna beträffande dessa byggnader, som man tänkt sig, komma att hålla. Enligt det förslag, som företetts i jordbruksutskottet, skulle mangårdsbyggnaden kunna byggas för 25,000 kronor. Med den kännedom jag har rörande de byggnadskostnader, som nu gälla, och de ritningar, som ligga i akten, tror åtminstone icke jag, att det går att bygga detta hus för 25,000 kronor utan att det går upp till 30,000 kronor eller kanske därutöver. Skall man sedan lägga till vad förstklassiga ekonomibyggnader kunna betinga i byggnadskostnader, tror jag, att herr Paulsen icke behöver vara rädd för att priset på husen icke blir tillräckligt högt.

Sedan vill jag för min personliga del också säga, att jag kan dela förste vice talmannens uppfattning, när han talar om att dessa kulturvärden, som vi ha på olika ställen i vårt land och som finnas i kronans ägo, icke skola spolieras, men i detta fall kan det icke vara fråga om några kulturvärden utan det gäller här en sanering av en jordbruksegendom. Jag kan visserligen instämma i att det kan kronan ha råd till och kan göra det lika bra som en enskild jordägare, men vi skola ha klart för oss, att i detta fall gör icke kronan någon lysande affär, ifall kronan själv skall bebygga egendomen, utan ekonomiskt sett gör kronan den bästa affären, om kammaren här följer jordbruksutskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Paulsen: Herr talman! Det är ju så naturligt, att jordbruksutskottets ledamöter stå upp och försvara den ståndpunkt, som de ha intagit. Det skulle vara mycket egendomligt annars.

Nu säger herr Pettersson i Dahl, att arrendatorn har icke fått byggnadshjälp. Det är mycket troligt, att han icke har fått det. Domänintendenten har sagt honom, att det skall byggas om helt och hållet, och varför skulle han då lappa på gamla hus och förbättra dem? Det är ganska klart, att han har väntat till dess nya och fina hus bli byggda. Kanhända har han också hoppats, att han skulle få egendomen billigare, när husen voro dåliga, och det synes han ju lyckas med.

Herr Pettersson i Dahl säger vidare, att man nog har passat på och klippt upp taxeringsvärdet, ty det brukar man ju göra för kronan. Ånej, herr Pettersson i Dahl, det går icke till på det sättet. Landskamreraren i länet sammankallar taxeringsordförandena och därvid fastställas de taxeringsvärden, som skola vara normerande för den och den bygden. Så brukar det gå till. Sedan avviker man icke mycket från dessa värden.

Herr Andersson i Tungelsta talar om att det är dyrt att bygga icke blott gårdar utan även arbetarbostäder. Jag undrar, om man i Skåne brukar ha särskilda arbetarbostäder på en 60 tunnlands egendom. Jag har åtminstone icke sett några sådana. Det förekommer icke där.

Det är emellertid klart, att när arrendatorn har räknat med att få denna egendom billigare, så har han icke brytt sig om att hålla husen i gott stånd. Han har naturligtvis räknat så här, att jag får egendomen billigt och sedan bygger jag efter hand som jag orkar litet då och då, ty det är icke fina hus utan den goda jorden, som man lever av. Arrendatorn har räknat fullständigt rätt, men domänintendenten och domänstyrelsen ha räknat mycket konstigt.

Jag har ingenting mer att tillägga. Jag vill endast säga, att skall en sådan egendom som denna säljas till det pris, som föreslås, så är det rena skandalen.

Försäljning av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Stora Råby nr 19. (Forts.)

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Jag får verkligen säga, att denna fråga blir allt intressantare ju mer den diskuteras och ju flera upplysningar som lämnas. Jag ber emellertid i anledning av herr Petterssons i Dahl anförande få säga, att jag har icke kritiserat jordbruksutskottet eller Kungl. Maj:t. Då jag har talat om kronans sätt att sköta sina jordbruksegendomar, har jag därmed naturligtvis främst menat det organ, som kronan har för att sköta dessa egendomar, nämligen domänstyrelsen. Den saken är ju självklar. Därvidlag tror jag att det finns utrymme för åtskillig kritik. Det som nu upplysts lämnar icke minst utrymme för sådan. Här intygar nu herr Pettersson i Dahl byggnadernas utomordentligt dåliga beskaffenhet, och jag tror honom på hans ord, men detta intyg innebär ju också den allra största anklagelse mot domänverket för försummelse, när det har låtit saken bringas dithän, att man nu kan säga, att det är bättre affär att realisera bort gården än att nybebygga den. Det innebär icke ett riktigt handhavande av egendomen att förfara på det sättet.

Vidare upplyser herr Pettersson i Dahl om att underhållsskyldigheten har ålegat arrendatorn men att domänintendenten har sagt honom, att det icke är lönt att lägga ned några kostnader på underhållet av hus, som ändå skola nybyggas. Jag blev verkligen litet förvånad över denna upplysning, ty det skulle ju innebära, att kronan har en betydande tillgång för husröta hos arrendatorn. Det är icke möjligt annat. Nu står det emellertid i villkoren, att Svensson och kronan icke skola äga framställa ersättningsanspråk mot varandra på grund av arrendekontraktet, vilket kan innebära, att dessa 63,000 kronor i själva verket prutas ned med ett ganska stort belopp beroende på att ersättningen för husröta förfaller genom den i utskottets hemställen formulerade bestämmelsen.

Det ena med det andra gör, att jag tror, att det finns alla skäl att ytterligare ompröva detta ärende, innan något beslut om försäljning fattas.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Herr Paulsen slutade sitt anförande med att säga, att om riksdagen skulle bifalla denna försäljning, skulle det vara en fullständig skandal. Om vi taga priset 63,000 kronor och antaga, att det kostar 30,000 kronor att bygga en ny mangårdsbyggnad och lika mycket att bygga nya ekonomibyggnader, så äro vi, herr Paulsen, uppe i ett pris av 2,000 kronor per tunnland. Anser herr Paulsen verkligen, att det är ett skandalöst billigt pris? Jag tycker, att priset bör räcka väl till.

Det är alldeles riktigt, som herr förste vice talmannen sade, att arrendatorn egentligen är skyldig att erlægga något belopp för den husröta, som genom syn kan åsättas egendomen, men ersättningen för sådan husröta gäller, som envar vet, icke att ersätta de gamla husen utan sådana saker som lagning av taket, bättrande av väggar och fönsterlister o. s. v. Vilket i detta fall icke kan gå upp till så orimligt stora belopp.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag vill säga herr Pettersson i Dahl, att om någon jordbrukare handlar på det sättet, att han på en 67 tunnlands egendom river ned de gamla husen och bygger nya hus för 60,000 kronor, så handlar han icke förnuftigt. Handlar kronan på det sättet, så handlar den precis lika dumt.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställen, dels ock på avslag såväl därå som på Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställen av kammaren bifallen.

Punkterna 4 och 5 (motsvarande punkterna 7:o och 13:o i Kungl. Maj:ts proposition).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.

§ 9.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående viss nedsättning av statens fordran hos A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen blev av kammaren godkänd.

§ 10.

Herr *Sandberg* avlämnade en av honom och herr *Nilsson* i Norrlångträsk undertecknad motion, nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 278, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Denna motion remitterades genast till jordbruksutskottet.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om avdrag å skatt på grund av militär tjänstgöring under år 1940; samt

från första lagutskottet:

nr 285, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad ordning för tillsättning av pastor primarius i Stockholm m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förverkande i vissa fall av spritdrycker och vin m. m.;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321); och

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till prisregleringslag, m. m.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.50 e. m.

In fidem
Sune Norrman.